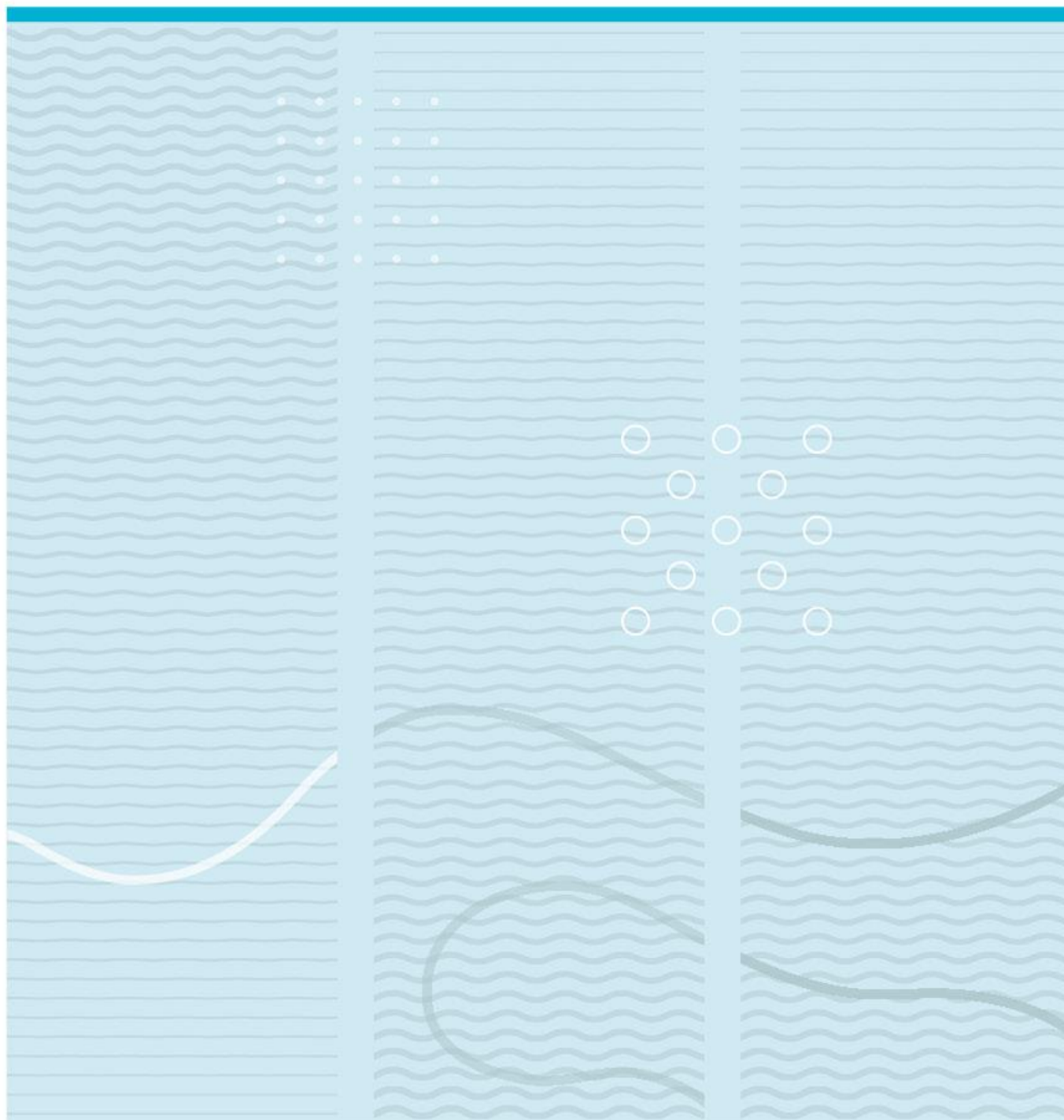

Marit Rolstad

«En plass som hører gården til ...»

En kvalitativ studie om seter, bruk og tilhørighet i Sør-Fron kommune.

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for kultur, religion og samfunnsfag
Gullbringvegen 36
3800 Bø i Telemark

<http://www.usn.no>

© 2022 Marit Rolstad

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

I denne masteroppgaven får du lese om setrer i Sør-Fron kommune, og bruken og tilhørigheten tilknyttet dem. Problemstillingen som besvares er: Hvorfor brukes setrene i dag, og hva slags tilhørighet har man til dem i dagens samfunn?

Gjennom kvalitative intervju med 10 respondenter som bruker setra på ulike måter, henholdsvis aktiv bruk, og setra som fritidsbolig med bruk av beite, forsøker jeg å finne svar på hvorfor de brukes og om tilhørigheten man har til dem. Før var setra en viktig del av gården, og det som kommer frem gjennom oppgaven er at man fortsatt kan si at setra er viktig.

Gjennom å knytte empirien opp mot de teoretiske utgangspunktene tradisjon, revitalisering og identitet, blir temaene Beite og drift, Revitalisering, Vedlikehold og høyere standard, Setra som feriested, Kontinuitet, Tanker om videre bruk, Assosiasjoner til ordet «seter» og Rekreasjon belyst. Hovedfunnene i oppgaven konkluderer med at setra blir brukt både på grunn av behov og tradisjon. Noen bruker setra i den form av at beitet man har der er viktig for driften på gården, og noen bruker den fordi de har et ønske om å få være der, samtidig er det også kombinasjoner av disse. Respondentene har en sterk tilhørighet til tradisjonen og driftsmåten de velger å benytte seg av. Gjennom oppgaven blir det også diskutert hvordan respondentene er en del av revitaliseringen av seterkulturen, og hvordan setra og tradisjonene er en del av den totale identitetsfølelsen.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Innholdsfortegnelse	3
Forord	5
1 Innledning	6
1.1 Problemstilling	9
1.2 Definisjoner.....	10
1.3 Tidligere forskning.....	10
2 Setring i historisk perspektiv	12
2.1 Setrene.....	12
2.1.1 Bakgrunn og opphav	12
2.1.2 Ulike setertyper ..	13
2.1.3 Seterhusene	16
2.1.4 En viktig del av gården	17
2.1.5 Budeia og gjeteren	19
2.1.6 Nedgang	19
2.2 Setring i Gudbrandsdalen.....	20
2.3 Dagens tilstand.....	23
2.3.1 Dagens tilstand i Oppland.....	23
3 Teori	25
3.1 Tradisjon, revitalisering og identitet	25
3.1.1 Tradisjon	25
3.1.2 Revitalisering	27
3.1.3 Identitet	27
4 Metode	30
4.1 Valg av undersøkelsesområde.....	30
4.2 Det kvalitative intervjuet.....	31
4.3 Utvalg.....	33
4.4 Intervjuguide	35
4.5 Om intervjusituasjonen	36
4.5.1 Kvalitet.....	37
4.6 Etter endt datainnsamling	38
4.7 Hermeneutikk.....	38

5	Analyse	40
5.1	Analyse av datamaterialet	40
5.1.1	Beite og drift	41
5.1.2	Revitalisering	48
5.1.3	Vedlikehold og høyere standard	56
5.1.4	Setra som feriested	65
5.1.5	Kontinuitet	69
5.1.6	Tanker om videre bruk av setra	73
5.1.7	Assosiasjoner til ordet «seter»	77
5.1.8	Rekreasjon.....	79
5.1.9	Sammenligning mellom gruppe 1 og gruppe 2.....	84
6	Konklusjon	87
6.1	I hvor stor grad er moderne gårdsbruk avhengig av setra? Blir setra brukt på grunn av behov eller tradisjon?	87
6.2	Har setereiere/gårdbrukere fortsatt en tilhørighet til setra?	88
6.3	I hvor stor grad har setra blitt et sted for rekreasjon i stedet for hardt arbeid?	89
6.4	Hvorfor blir setrene brukt i dag, og hva slags tilhørighet har man til de i dagens samfunn?	90
	Referanser/litteraturliste.....	93
	Oversikt over figurer.....	96
	Vedlegg.....	97

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på studiet innen kulturstudier ved universitetet i Sørøst-Norge. Det har vært en prosess som har vært lærerik, utfordrende og spennende. Siden jeg selv er oppvokst med setra, og har et nært forholdt til den, har det vært veldig interessant for meg å høre andre sine tanker og følelser tilknyttet setra. Med mine respondenter fikk jeg gode og interessante samtaler som ga meg noen nye perspektiver. En stor takk til alle dere for at dere stilte opp til intervju.

Først vil jeg takke min veileder Herleik Baklid. Hjelp med litteratur og veiledninger med gode og interessante samtaler har vært til stor hjelp for meg. Takk for at du har vært så tilgjengelig.

Videre vil jeg takke min mor, min far og alle søsken for interesse og støtte gjennom hele prosessen, samt oppmuntrende ord da jeg trengte det. Ekstra takk til Kristin og Jo Fredrik for hjelp når jeg har trengt det, og ellers gode råd.

Bø, 13. mai 2022

Marit Rolstad

1 Innledning

De aller fleste får et bilde i hodet og assosiasjoner til noe når de hører ordet «seter». Det kan være et bilde av en ku ved en gammel seterstue, assosiasjoner til den velkjente Melkesjokoladen eller sangen «Å, jeg vet en seter», for å nevne noe. Mine respondenter tenker på sine egne setrer, gamle grå bygninger, dyr som har det bra, men også de klassiske nasjonalromantiske bildene av det gamle tradisjonelle seterlivet. Det har gått lang tid siden det man kan kalle det gamle eller tradisjonelle seterlivet var på sitt høydepunkt. Siden har det blitt mer og mer vanlig at setrer ikke blir brukt, driften har endret seg på gårdene og mange har sluttet med melking på setra. Fra gammelt av ble det ofte sagt at setra var halve gården, det er det også flere av mine informanter som har nevnt. Er det fortsatt tilfelle?

Høsten 2020 kom jeg over en nyhetsartikkel på Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) sine nettsider der det sto «Kun ein prosent av norske setrar er framleis i bruk» (Kildahl, 2017).

Nyhetsartikkelen er en presentasjon av rapporten *Hvordan står det til på setra?* av Kari Stensgaard, som er en registrering av setermiljøer i perioden 2009-2015 (Kildahl, 2017). Det artikkelen kan fortelle er blant annet at selv om setringa i Norge har vært veldig omfattende, har aksene som representerer tradisjonell seterdrift pekt nedover i mange tiår, og det bratt (Kildahl, 2017). I tillegg legger artikkelen til at rekreasjon overtar for produksjon, som i og for seg er en god ting, da det bidrar til at seterhusene – de folk bor i – blir holdt ved like, men det gjør også at driftsbygningene (fjøs, låve) mister den opprinnelige funksjonen. Det fører igjen til manglende vedlikehold (Kildahl, 2017). Etter å ha lest den artikkelen, begynte jeg å tenke over om kanskje dette var et mulig tema for min masteroppgave. Det er mange veier man kunne gått når det kommer til å undersøke temaet seter, men jeg valgte imidlertid å fokusere på nåtiden, og hvordan det er nå.

Helt siden jeg var liten har vi tilbrakt mye tid på setra. Selv er jeg oppvokst på gård sammen med en stor familie, og på gården har vi melkekyr, okser og ungdyr. Til gården hører også en seter til. Vi har ikke hatt melkekyrne med på setra, men ungdyr har vi alltid hatt på beite. Sist det var melking på denne setra var trolig på 70-tallet eller først på 80-tallet, men da var den bortleid til noen andre. I tradisjon tro har vi vært der i perioder på sommeren, påsker og vinterferier, og det har på en måte blitt vår fritidsplass. Det har ikke vært én sommer eller påske, i mitt minne, hvor vi ikke har tilbragt tid på setra. Det har vært, og er fortsatt, et sted vi drar for finne ro og lade batteriene, gå turer og koble av, men også arbeide. Det har alltid vært noe som kan gjøres. Samtidig er det også et sted hvor hele familien kan samles og være sammen. Det har alltid vært litt stas når man får dyra opp på fjellet før sommeren. Det å være på setra om sommeren blir liksom ikke det samme uten at man

hører bjeller fra dyr, både fjernt og nært. Et av de mange fine minnene jeg har fra setra, er fra den høsten vi skulle sanke sammen rundt 90 kastrater (kastrede okser) fra sommerbeite i fjellet. Litt etter litt fant vi så og si alle på én og samme dag. Det var et fantastisk bilde som artet seg, da vi gikk bak en stor og fin flokk kastrater i høst-sol og flotte omgivelser. Alt er selvfølgelig ikke så rosenrødt og idyllisk som det var i det øyeblikket, hele tiden, men akkurat det øyeblikket har satt sine spor.

Gjennom tida på setra har jeg også vært med på å restaurere hus på setra vår, i hovedsak det som kalles for Sel eller Selet. Selet begynte vi å restaurere da jeg var rundt seks år, og vi var ferdige da jeg var ca. fjorten, altså åtte år med restaurering. Minste motstands vei hadde vært å rive hele seterhuset og bygge nytt. Blant annet var huset skeivt, grunnmuren var dårlig og alt av tak måtte byttes, men det var ikke et alternativ å rive det. Utallige timer med bæring av materialer, soping av flis, isolering og beising kunne oppleves som slitsomt og til tider kjedelig da man var liten. Man tenkte ikke nødvendigvis lenger enn øyeblikket og klarte ikke helt å skjønne hvorfor dette var nødvendig. Likevel, de siste årene er det noe som jeg virkelig har skjønt verdien av. For det første var det noe vi gjorde sammen. Selv om det kunne være kjedelig, var det også mange morsomme stunder og det var på mange måter lærerikt. For det andre er det en stor del av gårdens og familiens historie som man tar med videre ved at man tar vare på og beholder de gamle seterhusene. Det gir oss mulighet til å lage nye minner og tradisjoner – samtidig som man tar med seg litt av det gamle. Det er et sted vi har sterke følelser for, og det hadde ikke vært det samme uten. Man må heller ikke glemme at det er en del av norsk kulturhistorie, norsk kulturarv og norske kulturminner som holdes ved like. *Norsk seterkultur* er en organisasjon som stadig jobber for å fremme og ta vare på de norske setertradisjonene. De fremhever at det ikke bare er gamle bygninger som går tapt når setrer går ut av bruk, men også kulturlandskapet, gamle tradisjoner, håndverk og ikke minst kunnskap (Norsk-Seterkultur, U.Å.). Norsk Seterkultur er nå i gang med arbeidet om å få seterkulturen inn på UNESCO¹ sin liste over immateriell kulturarv (Norsk-Seterkultur, U.Å.).

Denne avhandlingen retter seg derimot mer mot hvordan setrene blir brukt nå, og hva slags tilhørighet og relasjon man nå har til plassen. Hvordan det var før vil også bli tatt opp. I neste kapittel – Setring i historisk perspektiv – vil man blant annet få en innføring i hva setring er, opphav og hvorfor det var viktig før. Dette er for å få en kontekst. Setring var viktig før, men er setra viktig

¹ UNESCO er FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO, U.Å.).

nå? Jeg har rettet meg mot én kommune og intervjuet setereiere som bruker setra på forskjellige måter. Både setereiere som driver med aktiv bruk og setereiere som ikke gjør det.

Jeg mener det er viktig at jeg har vist til min bakgrunn med seter og gårdsdrift før jeg går videre med avhandlingen. I og med at jeg er oppvokst med gårdsdrift, og har brukt mye tid på vår seter, har jeg en forståelse for temaet før arbeidet begynner. Det at jeg selv er oppvokst med gårdsdrift og seter er en stor del av hvorfor jeg valgte å skrive om dette temaet i min masteroppgave, og det er klart at det å ha en så personlig tilknytning til temaet har både fordeler og ulemper det er viktig å være klar over. I boka *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* av Dag Ingvar Jacobsen blir dilemmaet om å studere egen organisasjon tatt opp. Jeg skal ikke studere en organisasjon jeg er en del av, men jeg mener det kan sammenlignes, da jeg er sterkt knyttet til temaet jeg skal undersøke. Den største ulempen Jacobsen nevner, er at man kan få det som kalles blinde flekker. Ved å være kjent med det man skal undersøke, kan man få en forutinntatt holdning til hvordan ting er og at man da bare registrerer det man forventer å se, og at da enkelte sider kan bli forbigått (Jacobsen, 2015, s. 57). Noen av fordelene kan være at det er lettere å få tilgang til informasjon, og den informasjonen man får tilgangen til kan være enklere å vurdere kvaliteten på (Jacobsen, 2015, s. 56).

1.1 Problemstilling

Problemstillingen for denne avhandlingen er:

Hvorfor blir setrene brukt i dag, og hva slags tilhørighet har man til dem i dagens samfunn?

Når man eier en seter, er det naturlig at man også eier en gård. Jeg retter meg altså mot gårdbrukere, som eier og bruker en seter. Mer eksplisitt retter jeg meg mot gårdbrukere som har en gård det er drift på – nemlig at det er husdyrhold av enten ku eller sau. Jeg velger da bort de som eier en seter, men ikke bruker den. At hele setra er i bruk er også viktig, det vil si at både beite og husene brukes – på en eller annen måte. At setra er i bruk er vesentlig, når det i problemstillingen settes fokus på *hvorfor* setrene blir brukt i dag. Før² var seterdrifta en stor del av det å drive en gård og for mange var det ytterst nødvendig å ha den. Setra ble blant annet brukt til beite om sommeren for at man skulle spare jorda og beitet hjemme, det var slått av fôr og man skulle skape forråd til gården. Forråd kan man også kalle et lager. Men hvorfor brukes setrene i dag, og har gårdbrukere egentlig behov for setra? Har bruksmåten noe å si for relasjonen eller tilhørigheten gårdbrukeren har til plassen? Med ordet tilhørighet i problemstillingen, menes de følelsene respondentene har knyttet til setra, og i hvor stor grad det er en del av deres identitet.

Jeg har også noen underspørsmål som skal hjelpe med å besvare hovedproblemstillingen.

- *I hvor stor grad er moderne gårdsbruk avhengig av setra? Blir setra brukt på grunn av behov eller tradisjon?*
- *Har setereiere/gårdbrukere fortsatt en tilhørighet/relasjon til setra?*
- *I hvor stor grad har setra blitt et sted for rekreasjon i stedet for hardt arbeid?*

Undersøkelsen jeg skal gjennomføre er avgrenset til Sør-Fron kommune, og det er mitt undersøkelsesområde.

² Med *før* så menes det for ca. 100 år siden. Da var fortsatt setring noe man gjorde i alle fylker i landet, både i fjellet, i skogen og på øyer.

1.2 Definisjoner

Gjennom avhandlingen kan det komme frem ord og uttrykk som kanskje ikke er kjent for alle. Derfor definerer jeg de her, slik at det ikke kommer opp noen misforståelser underveis.

Seter – Definisjonen knyttet til setras opprinnelige funksjon sier at setra er der gården har dyra sine på sommerbeite så man kan nytte større vidder til beite, men også slått og fôrsanking. Dette er for å spare beitet og jorda hjemme, så man kan føde flere dyr gjennom vinteren. Den ble også brukt til å skape forråd til gården.

Aktiv bruk – Aktiv bruk menes i denne avhandlingen som de som fremdeles driver med melking på setra. De som tar med seg melkekyrne opp på setra om sommeren har en seter i aktiv bruk. Noen vil kanskje mene at en seter som brukes – uavhengig av om det er melking der eller ikke – er i aktiv bruk, men i denne sammenhengen holdes det til de som melker på setra på sommeren.

Setring/(Setringa) – Dette kan kobles sammen med aktiv bruk. Setring kalles det når man ligger (bor) på setra med melkekua i en periode på sommeren.

Seterkve (Seterkveer) – Dette er et inngjerda område som hører setra til, som brukes til beite eller slått. Seterkvea ligger som regel tett inntil setra.

Rekreasjon – Rekreasjon blir her forstått som hvile og atspredelse – noe å fordrive tiden med.

1.3 Tidligere forskning

Anne-Katrin Brun Norbye, *Hjemme på stølen*, (2020)

Empirien for denne artikkelen er basert på flere feltarbeid, hvor forfatteren (Norbye) har bodd og jobbet i til sammen et år hos informantene. Artikkelen analyserer budeienes hjemmefølelse på stølen – der hovedpoenget er å vise det at noen budeier føler seg mer hjemme på stølen, enn det de gjør hvor de bor resten av året, altså gården. For å forstå hva som ligger bak ordet hjem, inkluderer artikkelen affektive forhold, sosiokulturelle relasjoner, historisk etnografi og materiell kultur.

Anne-Katrin Brun Norbye, *En fornemmelse av støl. Om meningsdannelse av sted og moderne stølsliv i Hallingdal, Norge*, (2010)

Empirien i denne doktorgradsavhandlingen er basert på feltarbeid med deltakende observasjon ved setrer i Hemsedal kommune. Feltarbeidet foregikk i til sammen ni måneder, over tre somre. Resultatet er et etnografisk og kulturhistorisk dokument om det moderne livet på setrene, og

analysene viser hvordan det stilles spørsmål ved ulike situasjoner basert på ulike narrativer og oppfatninger. I tillegg fremhever avhandlingen forhold mellom mennesker og deres naturlige miljøer, og gir innsikt til antropologien om meningsdannelse.

Innen forskningen på setra finnes det ikke forskning på akkurat det jeg skal undersøke. Min undersøkelse vil derfor supplere med nye perspektiver i forhold til tidligere forskning, da jeg kommer inn på hvorfor setrene brukes, og hva slags tilhørighet man har til dem i dagens samfunn. Jeg forholder meg til én kommune og fokuserer både på de som driver med aktiv bruk, og de som bruker setra til beite og fritidseiendom. Ved å se på hvorfor setrene brukes, kommer jeg også inn på hvorfor setra er viktig for dem.

2 Setring i historisk perspektiv

Sæterbruk er det når ein gard (ein fast vinterbustad) har krøtera sine i sumarbeite på ein stad eit stykke frå garden der det er husvære og fast personale, så ein kan nytte ut større vidder til beite, som regel óg til slått og onnor fôrsanking, og så ein kan spara på heimemarkene og nå i betre beite, føde fleire krøter over vinteren og skaffe forråd til levemåten på den faste bustaden (garden) (Reinton, 1955, s. 2).

Dette er en definisjon knyttet til setras opprinnelige funksjon. Den er mye brukt, og det er også denne jeg kommer til å bruke som utgangspunkt når jeg snakker om seterbruket i denne avhandlingen. For noen er denne beskrivelsen av seterbruket fremdeles veldig treffende, da noen fortsatt bruker setra på den måten som beskrives. For andre er det kanskje bare beitet og fôrsankinga som er gjeldende, og for noen er det rett og slett bare bygningene som er i bruk.

2.1 Setrene

2.1.1 Bakgrunn og opphav

Man kan ikke med sikkerhet si hvor gammelt seterbruket er i Norge, men det man kan si er at det har vært her i lang tid. Ivar Kleiven (lokalhistoriker og folkeminnesamler fra Gudbrandsdalen) skriver i sin bok, *Fronsbygdin: Gamal bondekultur i Gudbrandsdalen*, at seterbruket blir nevnt i Gulatingsloven fra år 1260. I et skinnbrev fra Vågå i Gudbrandsdalen blir det også nevnt at en gård hevder å ha hatt retten til en seterveg allerede før svartedauden (Kleiven, 1930, s. 120). Brevet er fra 1357 og det er en erklæring om vegretten til en seter i Vågå. De to det er snakk om har bodd på gården lenge før «den store manndauden» – svartedauden, og vegretten hadde aldri før vært dratt i tvil (RegestaNorvegica). Kari Stensgaard (senioringeniør ved Norsk institutt for bioøkonomi - NIBIO) mener at vi kan se helt tilbake til 1100-tallet og si at seterdrift var en del av gårdsdrifta (Stensgaard, 2017, s. 7). I boka *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder* (bd. 17) blir det vist til at siden setra er nevnt i landskapslovene, kan det tyde på at seterbruket allerede var ei bruksform på den tida lovene ble laget, og man har både arkeologiske funn og toponymisk³ materiale som kan vise til at seterbruket strekker seg lenger bak enn vikingtiden (Hødnebo, 1972, s. 715). Det blir også pekt på at seterbruket har vært en del av gårdsdrifta så langt tilbake som vi kan

³ Toponymi er altså læren om stedsnavn, og er en del av navneforskningen som tar for seg alle typer egnnavn (Schmidt, 2019).

følge den historiske gården – på bakgrunn av de arkeologiske funnene og navnematerialet (Hødnebo, 1972, s. 715).

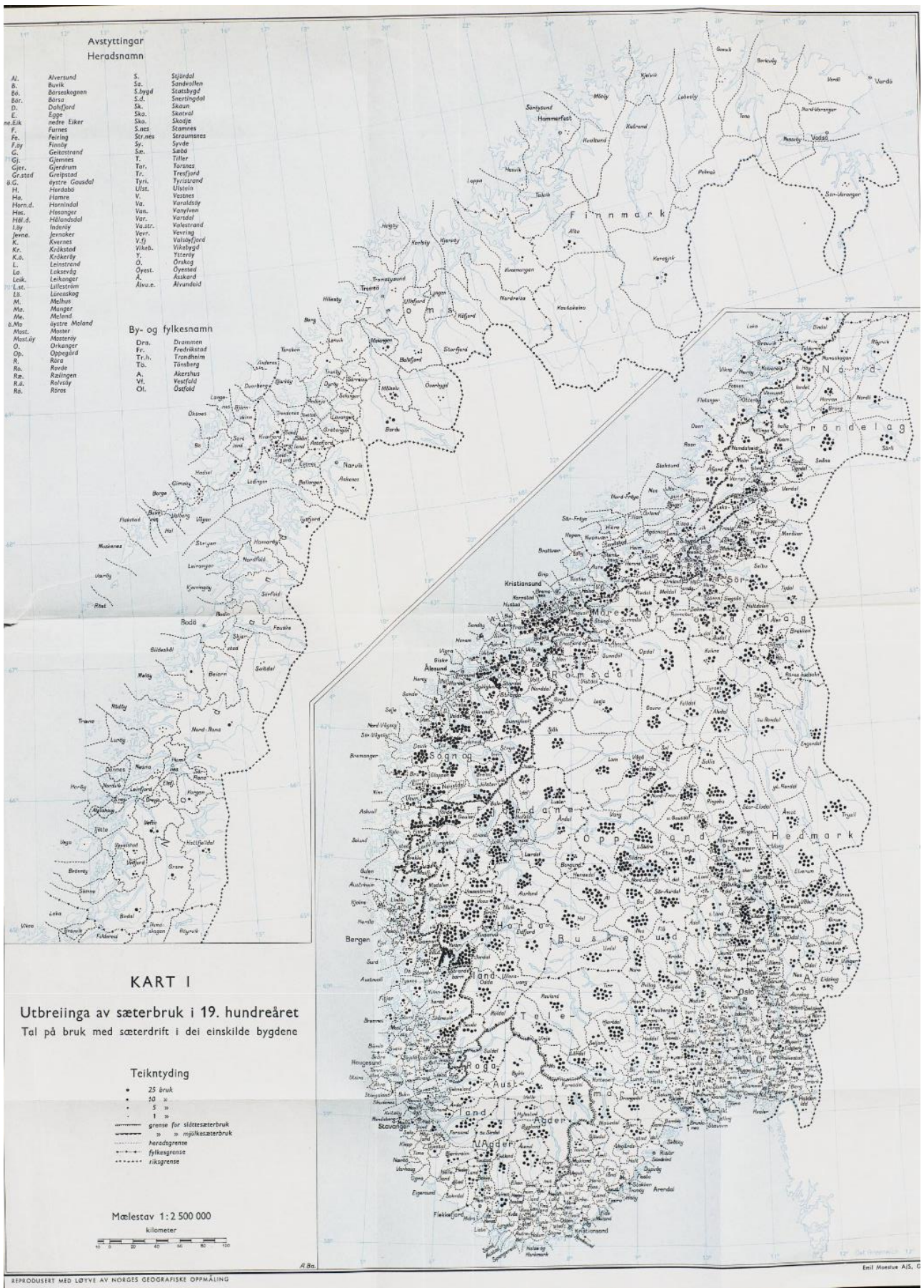
Opphavet eller bakgrunnen til setra er det heller ikke noe helt sikkert rundt, men det finnes i alle fall to hovedsyn på hvordan setra ble til. Det ene er på bakgrunn av nomadismen, at folk tok med dyr til fangstområdene som fantes i fjellene (Reinton, 1961, s. 2). Det andre, og kanskje den mest gjeldende i Norden, er at bruken av seter har vokst fram fra gården etter et økt behov for beiteområder og fôr til dyra (Reinton, 1961, s. 4). Ifølge *Kulturhistorisk leksikon*, hørte seterbruket i den gamle gårdsdrifta til i det som man kan kalle et ekstensivt jordbruk, der man tar i bruk store områder (Hødnebo, 1972, s. 712). Ekstensivt jordbruk er jordbruk der hver flateenhet får lite arbeidskraft og kapital, slik at jorden gir liten avkastning (Almås, 2020). Man kan på en måte si at seterbruket er et system som rommer to hovedkomponenter – dyra og menneskene – og det at det var hus til overnatting var det som skapte setra (Hødnebo, 1972, s. 712). Arbeidet som menneskene gjorde, var delvis knyttet til selve dyreholdet og delvis til utnyttelse av plassens naturlige ressurser. Arbeidet knyttet til dyreholdet handlet mye om melking og utnyttelse av melka, som ysting og smørproduksjon. Knyttet til de naturlige ressursene var det slått og innsamling av annet fôr, og jakt og fiske som gjaldt (Hødnebo, 1972, s. 713).

2.1.2 Ulike setertyper

Noen steder i landet var det lenge vanlig at man hadde flere setre. En av årsakene til det kunne være at det var stor høydeforskjell mellom gården og setra på fjellet – «sommer-sætra» som det også kaltes. Da var det ofte man hadde en «heimsæter», også kalt «vår- eller haustsæter», nærmere gården som man brukte frem til beite på fjellet ble godt nok til at man kunne bruke det (Reinton, 1955, s. 63). I Nord- og Sør-Gudbrandsdalen derimot, opplyser Lars Reinton om at det nærmest bare var et 1-sætersystem, altså at de fleste bare hadde én seter (Reinton, 1955, s. 54, 58 og 62). Reinton poengterer også det at når folk snakker om «sætra» eller «stølen» mener de ikke heimsætra, men sommer-sætra, og at betegnelsen «sætertida» ble i store deler av landet bare brukt om den tida man var på sommersetra (Reinton, 1955, s. 76). Mitt fokus i denne avhandlingen kommer også til å ligge på sommersetra, og jeg kommer ikke til å diskutere heimsætra i stor grad. På grunn av at mitt fokusområde ligger i Gudbrandsdalen, hvor heimseter, ifølge Reinton, ikke har vært like gjeldende som i andre deler av landet, vil det ikke være nødvendig å diskutere heimsætra i stor grad.

Lars Reinton skriver om tre forskjellige typer seterbruk. Det er mjølkeseterbruk, slåtteseterbruk og fullseterbruk. Alle tre er litt forskjellige og har hver sine områder i Norge hvor de har vært vanlige. Ved et mjølkeseterbruk hadde de en liten besetning med dyr og vegen til setra var kort, noe som gjorde at budeia kunne bære med seg melka ned til garden igjen (Reinton, 1955, s. 27). Noen steder gikk de opp og ned til setra hver dag, mens andre bare et par ganger i uka. Det kom an på avstanden. Var avstanden såpass at de ikke gikk ned med mjølka hver dag, men heller gjorde noe av arbeidet med mjølka på setra, kunne det bli kalt en blandingsform mellom mjølkeseter og fullseter (Reinton, 1955, s. 27). Fullseterbruk skal jeg komme tilbake til. Mjølkeseterbruket hører kyststrøket til og er mest ei nord-norsk og vest-norsk form for seterbruk (Reinton, 1955, s. 28).

Slåtteseterbruket er en form for seterbruk der det primært handlet om å drive slått for å samle inn vinterfôr (Reinton, 1955, s. 29). Det finnes variasjoner i slåttebruket også. Noen steder tok man med seg alle dyra og alle menneskene på garden ble med på slåtten, andre steder var det kanskje bare noen som reiste for å ta seg av arbeidet. Det varierte også med tanke på hvor lenge slåtten varte, men det kan jo også ha en sammenheng med hvor mye som skulle slås. Slåtteseterbruket var å finne i bygder i Vest-Telemark, Agderfylkene, Jæren og Ryfylke (Reinton, 1955, s. 29). Fullseterbruket representerer kanskje det som folk flest tenker på når de hører om seter. Fullseterbruket var det når budeier og gjeterne var på setra hele setertiden med dyra og kom ikke tilbake til gården før på høsten. Alt arbeidet med melken og melkeproduktene ble gjort på setra, og de ble hentet ned av folk som kom fra gården (Reinton, 1955, s. 29). Fullseterbruk var å finne ellers i landet, utenom det som er nevnt over. Jeg kommer til å fokusere på fullseterbruket, da det er dette som er mest vanlig og det var det som var vanlig i det området jeg har valgt meg ut til denne avhandlingen. I figur 1 på neste side ser man utbredelsen av seterbruk i Norge, og på kartet er det delt inn grenselinjer for hvor slåtteseterbruk, mjølkeseterbruk og fullseterbruk var å finne.

Figur 1: Utbreiing av seterbruk i 19. hundreåret. Hentet fra (Reinton, 1955).

2.1.3 Seterhusene

Det er stor forskjell på hvordan seterhusene var, størrelse og hvordan de var bygd i de forskjellige delene i Norge. For at dette ikke skal bli alt for omfattende skal jeg konsentrere meg om det som er spesielt for Østlandet, og Gudbrandsdalen spesielt. I dette området er det tømrahuset, eller laftehuset, som er mest vanlig. Seterhuset blir vanligvis kalt for sel, og det var et hus med som regel to eller tre rom. Det ene rommet, gjerne kalt mjølkebu eller bu, var der man hadde mjølka og budrått⁴. Derfor var det viktig at det var vendt nordover, slik at det holdt seg så kaldt som mulig.

Foto: J. N. Elstad.

Figur 2: Sel med tilknyttet fjøs. Hentet fra (Kleiven, 1930)

Det andre rommet var oppholdsrom (Reinton, 1969, s. 50). Oppholdsrommet var da primært for budeie, da selet var sett på som bolighuset til budeia (Stensgaard, 2017, s. 54). Hadde man et to-roms sel var det vanlig at både ildsted og kokested var i det som var oppholdsrom. Hadde man et tre-roms sel, derimot, var ildstedet og kokestedet vanligvis flytta til det midterste rommet (Reinton, 1969, s. 56). Noen ganger var det også vanlig å legge fjøset inntil selet, slik at alt ble ei lang rekke.

Figur 3: Låve med to rom og låveskut. Hentet fra (Reinton, 1969)

Reinton opplyser om at det ikke var vanlig med fjøs på setra alle steder før på 1800-tallet og framover, men at det fra tidligere av var mer brukt i bygder og daler i Trøndelag og på Østlandet (Reinton, 1969, s. 57-58).

Eksempelvis viser Reinton til at store gårder hadde fjøs som ofte var to eller tre tømmerlengder lange, ofte da med en vegg med åpning mellom lengdene. Langs veggene var det båser (Reinton, 1969, s. 57). Låven var

mest vanlig på setrer som hadde fullbruk – altså fullseterbruk. Låven var – som de andre husene på setra – tømret, men for at det skulle bli god trekk var de ofte ikke så forseggjort og tette som de andre husene (Reinton, 1969, s. 60). På Østlandet, deriblant Gudbrandsdalen, var det vanlig at en

⁴ Det som blir laga av mjølka fra kyrne, dvs. ost og smør, blir kalla budrått.

låve hadde to rom satt ved siden av hverandre, med et rom mellom som fungerte som av- og pålessingsplass (Reinton, 1969, s. 61). I Gudbrandsdalen ble dette kalt låveskut. Det siste huset skal jeg bare nevne kort, og det er et hus Reinton nevner med mange navn. Ett av de er vinterstugu (vinterstua). Reinton sier at det navnet er mest brukt i Valdres, men jeg vet at det også blir brukt i Gudbrandsdalen da vi bruker navnet i hjemkommunen min Sør-Fron. Vinterstugu er et mindre hus på setra. Den ble brukt til overnatting i de tilfeller man hadde lange veier da man skulle kjøre høy fra setra og ned til gården gjennom vinteren (Reinton, 1969, s. 62). Ifølge Kari Stensgaard var vinterstugu boligen for de som dreiv med annet arbeid på setra (Stensgaard, 2017, s. 54).

2.1.4 En viktig del av gården

Setring var før en viktig del av det å drive en gård. Som det står i sitatet fra Lars Reinton øverst i dette kapitlet, var setra til for å blant annet skape forråd til gården. En grunn for å drive med seterbruk var at det kunne være mangel på beite rundt gården hjemme. På setra hadde man mere beite så jorda rundt gården kunne bli spart og dermed ha grunnlag for mer fôr til vinteren. Da kunne man også forhåpentligvis føre flere dyr over vinteren. Man ser på en jordbrukstelling fra 1917 at det var lite hamneareal hvis seterbeite ikke ble medregna. Dette gjaldt spesielt fylker som Sogn og Fjordane, Hedmark og Oppland (Reinton, 1955, s. 18). Med hamneareal menes areal brukt til beiting. Til forskjell fra hvordan det er nå, at man har en ganske ensidig produksjon, hadde man før flere forskjellige dyr. Det var vanlig å ha både ku, sau, gris og hest på en og samme gård. I tillegg hadde man åkrer med korn og poteter (Almås & Gjerdåker, 2004, s. 253). Dette var fordi bondeøkonomien ble regna som en selvbergingsøkonomi, at man levde i et selvbergingsamfunn, eller selvforsyningshusholdet som det også kan kalles. Det er i alle fall Sverre Steens teori, at de prøvde i størst mulig grad å klare seg selv (Myhre, 2012, s. 78). Sverre Steen utdyper en side ved selvforsyningshusholdet, nemlig at de skulle tilfredsstille sitt eget behov fra år til år gjennom produksjonen ved gården, og målet var ikke å skape et overskudd til neste års produksjon. Hensikten var dermed å skape et godt levebrød, og ikke nødvendigvis kapital (Steen, 1957, s. 22). Man må ta med at det finnes uenigheter om dette. Noen, som for eksempel Stein Tveite, mener at bøndene satsa på salg av det som solgte mest (Myhre, 2012, s. 78).

Med mange dyr av ulike slag var det nødvendig å utnytte de ressursene man hadde, og fjellet var en av dem. Fjellet ble, som sagt, brukt til beite på sommerhalvåret og til å høste fôr til vinterhalvåret da det ble slått både myrer og utslåtter (Visted & Stigum, 1971, s. 282). På fjellet ble det også til tider samla inn tilleggsfôr som lauv og mose, som også kunne bli brukt til nødsfôr over vinteren (Visted

& Stigum, 1971, s. 293). Den samla beitetida hadde også noe å si. For å få lengre eller lang nok beitetid var det viktig med nok hamneareal. Dyra ble sluppet på beitet hjemme på gården på våren, og når det var grønt nok på fjellet var det beite der. Når seter-sesongen og fjellbeite var over kom man ned igjen til bygda og kunne ha dyra på beite der. Da hadde gresset grodd igjen etter at vinterfôret var ferdig høstet. Det var viktig å få dyra ut av fjøset så fort graset ble grønt nok på våren, og det var viktig å holde dem ute så lenge som mulig før de måtte inn igjen om høsten (Reinton, 1955, s. 20). Jo lengre dyra var ute og beitet, jo mer sparte man av det fôret som var høstet.

Dette har en sammenheng med det som har blitt kalt sulteforingsprinsippet, eller sulteforingssystemet. Sulteforingsprinsippet gikk ut på at man ofte tok for mange dyr inn i fjøset enn det man egentlig hadde fôr til gjennom vinteren. Det var ønskelig å ha mest mulig dyr over vinteren, da det før var vanlig å ha mest vårbære kyr og ha mest melking på sommeren, men det var ikke alltid at vinterfôret strakk til (Visted & Stigum, 1971, s. 252). Norsk akademisk ordbok definerer vårbære kyr som kyr som da har fått kalv eller skal få kalv om våren (NAOB.no). I det gamle jordbruksamfunnet var åkeren sentral. Det var åkeren som ble lagt til de beste markene, ble godt pleid og fikk det meste av gjødsla. Slåttenga var ikke noe særlig gjenstand for dyrking, da den for det meste skjøttet seg selv og ble regnet som annenrangs. Når man før snakket om dyrka mark, var det altså åkeren det var snakk om (Visted & Stigum, 1971, s. 255). Siden åkeren var så sentral, er det kanskje naturlig at det var halm som ble brukt til fôr. Det ble også brukt høy, men det var lite (Visted & Stigum, 1971, s. 255). Det finnes variasjoner av hvor alvorlig sultefôringen var, men vinterfôringen var, i forhold til det som er forsvarlig og lønnsomt i moderne tid, dårlig (Visted & Stigum, 1971, s. 252). Det at det skulle være mest mulig melking på sommerstid var noe som skulle gagne menneskene på gården. Det skriver Kristoffer Visted og Hilmar Stigum i boka *Vår gamle bonde kultur I*. «Hovedproduksjonen av melk foregikk om sommeren, og da skulle en også skaffe så mye smør og ost at det ble nok til vintermat og et overskudd til å avsette for å greie skatter og andre avgifter (Visted & Stigum, 1971, s. 252)». Dette gjenspeiler definisjonen til Lars Reinton om seterbruk øverst i dette kapitlet. «(...) og skaffe forråd til levemåten på den faste bustaden (garden) (Reinton, 1955, s. 2)». Man kan tyde på at det er sammenhengen mellom det å måtte ha nok beite til dyra, lang nok beitetid, skape forråd til gården og det å spare jorda og beite hjemme, som gjorde at folk dreiv med setring.

2.1.5 Budeia og gjeteren

På setra var det primært budeia og gjeteren(e) som arbeidet. Budeia kunne enten være kona på gården eller dattera på gården. Man kunne også leie inn en jente eller voksen dame til å være budeie på setra (Reinton, 1955, s. 285). Hvordan opplegget var kunne variere fra landsdel til landsdel og ut ifra hva slags type seterbruk det var. Budeias arbeid gikk først og fremst ut på å mjølke kyrne morgen og kveld (Reinton, 1955, s. 299), deretter var det å gjøre arbeidet med mjølka som primkoking, kinning og ysting, som er arbeidet med å lage smør og ost. Når på dagen det ble mjølka og når på dagen de drev med kinning og ysting kunne variere. Dette var tidkrevende arbeid. I boka *Seterbruket på Hedmarken* skriver Ragnar Pedersen at for eksempel en ystepanne som rommet 120 liter kunne bruke ti timer på å bli nedkokt (Pedersen, 1974, s. 123). De kunne også ha anna arbeid som de dreiv med på siden, for eksempel håndarbeid, innsamling av bunter med kvist og noen ganger hadde de også arbeid med ved (Reinton, 1955, s. 315). Dagene var ofte lange. Ofte startet dagene fra halv fem om morgenen, og slutten ikke før langt på kveld, ofte rundt ni-tiden på kvelden (Pedersen, 1974, s. 123). Livet på fjellet ble ikke bare sett på som slit og hardt arbeid. Det å komme seg på fjellet var ofte noe av det som jentene gledet seg mest til, på en måte gamle tiders versjon av det som vi kaller en ferie (Reinton, 1955, s. 286). Lars Reinton skriver videre «Så utan grunn var det difor ikkje at sæterlivet i dei beste sæterbruksstroka for utanforståande og turistar vart sett på som ein idyll» (Reinton, 1955, s. 287). Gjeterne sin oppgave var primært å følge dyra på beite, sørge for at de kom tilbake til rett tid, og passe på at de holdt seg til flokken og ikke gikk der de ikke skulle, for eksempel der gresset skulle slås eller plasser der det var mye ulendt terreng (Reinton, 1955, s. 341). De måtte også verne flokkene for rovdyr, eller udyr som Lars Reinton kaller det, og da er det snakk om bjørn, ulv og gaupe. De hadde ulike metoder på å skremme bort rovdyr. De kunne bruke ild, lage bråk og ståk, ulike former for redskap og våpen og hund (Reinton, 1955, s. 354-373). Buhunden kunne brukes til mer en bare å verne mot rovdyr, den kunne også gjete og drive dyra sammen (Reinton, 1955, s. 373). Å sette bjelle på dyra var også en måte å verne seg mot rovdyr på da de lagde mye bråk. Det gjorde det også lettere å holde styr på flokken med dyr (Reinton, 1955, s. 374). Etter hvert ble det færre rovdyr og gjetinga var ikke nødvendig i like stor grad som før.

2.1.6 Nedgang

Setring var altså viktig, men det var også noe alle drev med. I alle fylkene i landet drev man med setring for rundt 100 år siden, både på fjellet, i skogen og på øyer (Stensgaard, 2017, s. 11), og ved midten av 1800-tallet var det en stor prosent av alle gårder i landet som hadde en seter (Reinton,

1955, s. 6). Sånn holdt det seg ikke alltid. Ifølge Lars Reinton var det rundt 53 000 setre på midten av 1800-tallet, i 1907 var det litt over 44 000 og i 1939 litt over 30 000 setre i bruk (Reinton, 1955, s. 9). Denne nedgangen i antall setre fortsetter å gå gradvis bratt nedover etter 1950 før den flater ut rundt 1990 (Stensgaard, 2017, s. 15). Om man skal peke ut én viktig faktor for at antall setre har gått så kraftig ned, kan det være det at jordbruket har forandret seg en god del siden starten på 1900-tallet, og 1800-tallet ikke minst. Fra rundt 1950 begynte gradvis omleggingen og moderniseringen av landbruket. Gjennom bruk av nye hjelpemidler, som gjødsel, konsentrert kraftfôr og mekanisering, økte produksjonen, og på 1960-tallet ble det mer og mer vanlig å gå bort fra mangesidig husdyrhold. Man spesialiserte seg heller enten i korn-dyrking, kombinert melk- og kjøttproduksjon eller gris, egg og slaktekylling (Almås & Gjerdåker, 2004, s. 322-332). At man gikk bort ifra mangesidig husdyrhold førte da naturligvis til at det ble færre bruk der det var ku og melkeproduksjon, som igjen da kan ha en innvirkning på at setrer ble tatt ut at bruk. Rundt faktorer på hvorfor tallet på setrer gikk ned, drar Kari Stensgaard frem eksempler som at det ble avlet frem en ny norsk kurase – Norsk rødt fe (NRF) – som produserer mer melk enn det de gamle kurasene gjorde, og at utmarksbeitene er utklasset av en sterk vinterfôring (Stensgaard, 2017, s. 11).

2.2 Setring i Gudbrandsdalen

Gudbrandsdalen er et område i Innlandet fylke (gamle Oppland), og strekker seg fra Lillehammer i sør til Lesja og Skjåk i nord. Dalen er en plass med mye natur og rike jordbrukstradisjoner. Det er fruktbar jord og mette fjellbeiter som gir godt husdyrhold (Thorsnæs, 2020). Gudbrandsdalen er også et godt reiselivs-område med både områder med DNT-hytter – henholdsvis Rondane og Jotunheimen – og mange områder med fritidshytter (Thorsnæs, 2020). Som for eksempel Gålå, Hafjell og Skeikampen. Tall fra 2018 viser at det i 2018 var 22 185 fritidsbygg i Gudbrandsdalen (Thorsnæs, 2020).

Det opplevdes som litt vanskelig å finne kilder der setringen i Gudbrandsdalen har blitt nøye skrevet om, men man kan finne det nevnt på forskjellige plasser. I Lars Reinton sin bok (*Sæterbruket i Noreg*, bd. 1) for eksempel, blir Gudbrandsdalen hyppig nevnt. Ivar Kleiven har også tatt for seg setring i sine bygdebøker. Gudbrandsdalen ligger i det området hvor ulike former for ordet «Sæter» blir brukt om setra. Ordet «Stul» er også i bruk noen steder, men det er «Sæter» eller «Seter» som er mest brukt (Reinton, 1955, s. 2). Ser man til figur 4, kan man få en indikasjon på hvordan det var fordelt.

Figur 4: Utbredelse av stølsnavn og seternavn. Hentet fra (Stensgaard, 2017)

Ifølge Ivar Kleiven, så er seterbruket i Gudbrandsdalen «(...) gånålt som alle haug» (Kleiven, 1930, s. 120). Hva det betyr er jeg ikke helt sikker på, men jeg tror vi kan slå fast at Gudbrandsdalen ikke avviker noe særlig fra det nevnt i kapittelet om setring i historisk perspektiv. Gudbrandsdalen er også en del av den delen av landet hvor fullseterbruk var mest vanlig, og det ikke var så vanlig med hjemmeseter (også kalt vår- og haust-seter) eller flere enn én seter. I følge Reinton hadde bare 5,4 % mer enn én seter i Gudbrandsdalen (Reinton, 1955, s. 54). Fullseterbruk blir beskrevet ovenfor, men det er altså der man er på setra hele sommeren og gjør alt arbeidet med mjølka på setra (Reinton, 1955, s. 29). Ivar Kleiven mener at stellet med mjølka på setrene i gamle

dager, stort sett var likt gjennom hele Gudbrandsdalen, nemlig at det var å kinne smør og lage skjørost som var vanlig (Kleiven, 1930). I boka «Seterliv og Seterstell» (Maihaugens setergrend : et bidrag til de gudbrandsdalske setrers historie) skriver Anders Sandvik blant annet om det daglige stell, der mjølking, gjeting, arbeidet med mjølk, kinning, ysting, og vasking og pynting av fjøs og hus ble gjort (Sandvig, 1942, s. 237-240).

Er det noe spesielt med seterhistoria fra Gudbrandsdalen som man kan trekke frem, er det historia om Anna Hov fra 1860-årene. Det var da Anna Hov fra Sør-Fron i Gudbrandsdalen «fant opp» det vi i dag kjenner som Gudbrandsdalsosten, brunosten – G35, eller «Raudost» som det heter på Fronsmålet (Stangeland, 1996, s. 47). Ho var budeie på Solbråsetra og i motsetning til mange andre setrer, så var det ikke geit på denne setra, og da fikk man ikke geitemelk til geitemysost. Hun tok heller å helte i fløte fra kumelka i osten, og sånn ble det G35 (Stangeland, 1996, s. 47). På den samme setra er det nå museum, som inkluderer restaurert ystehus og opprinnelig utstyr.

Jeg har gått gjennom mange årbøker fra Gudbrandsdalen for å prøve å finne noen tekster om setring i området. Det som går igjen er at det var mye strid og slit på setra, mye hardt arbeid, men det var også det som var den fineste tida for mange. I ei årbok fra 1972 blir det fortalt om at det var tungt og mye arbeid på setra, både for små og store. I tillegg til melkinga var det alt som skulle lages av typer ost og smør. Dette tok lang tid, og det var et nøye arbeid. Likevel blir det fortalt at det var mange fine solskinnsdager med lek og fiske for de små, og besøk til andre setrer (Gundersen, 1972, s. 84-85). I *Årbok fra Gudbrandsdalen* fra 1973 omtales setra som det kjæreste stedet man har visst om (Raubakken, 1973, s. 180). Dette er fortalt av en som besøker det som nå er en gammel tufte⁵, men som en gang var en seter – som da var det kjæreste man visste om. Han nevner også at når man var på setra på sommerstid, var det dyra som var det store midtpunktet (Raubakken, 1973, s. 182). I en annen årbok, fra 1993, blir det fine samholdet setrene i Vågåfjellet hadde seg imellom omtalt. Dette er barndomsminner fra 1950-åra, og de blir betegnet som de beste hun hadde. Når det var tid til det, inni mellom alt arbeidet, kunne man gå over til andre setrer og drikke kaffe, mens de for eksempel drev med håndarbeid. Ofte med vafler eller kålsuppe som man spiste sammen (Bergli, 1993, s. 129). Dette er i boka omtalt som «...ein triveleg skikk som nå snart er borte» (Bergli, 1993, s. 129).

⁵ En tuft eller tufte er fundamentet av et hus. Brukes gjerne når det bare er rester igjen, noe som viser at et hus har vært der.

I alle kommuner, utenom Skjåk kommune, i Gudbrandsdalen ligger setertraktene i det som kalles Statsallmenning (*Seterbruk i Oppland*, 2000, s. 12). Statsallmenning er områder i skog og fjell som eies av staten, men den lokale befolkningen har bruksrettigheter, bruksrettigheter som kan variere ut ifra om de er i landbrukssammenheng eller ikke (Eriksen, 2020). Det er lokalt styrt fjellstyre som administrerer allmenningsrettighetene knyttet til rett til beite og seterrett i allmenningen, og allmenningsretten ligger til bygda eller grenda som har hatt den retten fra gammalt av, dette er etter § 2 i fjelloven (*Seterbruk i Oppland*, 2000, s. 12).

2.3 Dagens tilstand

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ga i 2017 ut en omfattende rapport om setermiljøer i Norge. Den heter *Hvordan står det til på setra?* og gir dermed oversikt over akkurat det. Med setermiljøer menes det nærliggende området setrene befinner seg i. «Hvordan det står til» handler om hva slags tilstand ulike elementer, som seterhus og landskap, ved setra er i. Jeg skal trekke ut noen hovedpunkter og dermed gi et lite innblikk i hvordan det står til på setra.

Med tall for setrer som har mottatt setertilskudd, kan rapporten vise til at det i 2015 var 15 % av de som driver med melkeproduksjon i Norge som sender melkekyrne til setra og fjellet på sommeren – dette tilsvarer ca. 922 setrer i aktiv drift (Stensgaard, 2017, s. 15). Stensgaard bruker termen aktiv drift, men dette er det samme som aktiv bruk. Oppland (nå en del av Innlandet) er det fylket i landet med flest setrer med aktiv drift, det omfatter 49 % og ca. 350 setrer av de 922 setrene som fortsatt er i aktiv drift. Den største andelen er det kommunen Østre Slidre i Valdres som står for, der man anslår at rundt 80 % av alle melkebønder reiser til seters med melkekyrne (Stensgaard, 2017, s. 15-16). Rapporten viser videre til at den vanligste bruken i dag er bruk til fritid. Altså at det blir brukt som fritidsbolig. Inkludert de som også har melkeproduksjon ligger prosenten på fritidsbruk på rundt 60 % (Stensgaard, 2017, s. 33). Dette er prosenter av de 1689 seteranleggene som er registrert i rapporten. Setrer med beite og slått ligger på 29 %, og setrer uten noe form for bruk lander på 27 % (Stensgaard, 2017, s. 33).

2.3.1 Dagens tilstand i Oppland

Hvis man ser på Oppland spesielt er det totalt 435 setrer som er registrert i rapporten. 6 % av disse driver med melking på setra og 47 % med beite og/eller slått. Fritidsbruken ligger på henholdsvis 60

%, og 16 %⁶ av de registrerte setrene er ute av bruk (Stensgaard, 2017, s. 35). Gjengroing er noe som skjer når vegetasjonen i både utmark og på seter-kveer ikke blir utnyttet i like høy grad som før. Beiting av flere dyreslag skapte åpne seterlandskaper med rikt biologisk mangfold (Stensgaard, 2017, s. 40). Hvis vi igjen ser på Oppland, viser rapporten til at 175 av 416 registrerte seter-kveer er åpne, noe som vil si at hele kvea er i bruk eller enkelt kan tas i bruk. 140 kveer er opptil 50 % gjengrodd og 101 kveer er over 50 % gjengrodd eller nesten helt borte (Stensgaard, 2017, s. 43). Stensgaard forklarer at i dag er de gamle verdiene under press. Både med tanke på de beitelandskapene som gror igjen og bygningsmassen som er i endring (Stensgaard, 2017, s. 12).

⁶ Man kan se at den totale prosenten blir over 100%. Det blir ikke videre forklart i rapporten, men jeg tror det kan forklares med at setrer kan ha flere bruksmåter på samme stund. Eks: Man kan ha melking på setra, samtidig som det også brukes til fritidsbruk.

3 Teori

I dette kapittelet skal jeg se på tradisjon og identitet med utgangspunkt i boken *Brottningar med begrepp* av Brigitta Skarin Frykman og Helene Brembeck, og boken *Tradition and Modernisation*, redigert av Reimund Kvideland. Boka *Brottningar med begrepp* er et resultat av et seminar ved Etnologisk institutt ved Göteborg universitet, utgitt i 1992. Boken *Tradition and Modernisation* er et resultat av den fjerde kongressen for Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore (Bergen 1990), der hovedtemaet var tradisjon og modernisme. Jeg kommer også til å bruke en artikkel av Ulla Brück i det kulturhistoriske tidsskriftet RIG, utgitt av foreningen for Svensk kulturhistorie.

Grunnen til at det er temaene tradisjon og identitet jeg skal bruke er fordi seterdrift er en gammel, tradisjonell og nødvendig driftsform for bønder i Norge gjennom mange hundre år. Nå er vel spørsmålet om man bruker setra fordi det er nødvendig eller om det er tradisjonene som driver en framover. Det kan også være begge deler. Seterkulturen omfavner kulturlandskap, kulturminner i form av bygninger, redskap og kunnskap, og ikke minst tradisjoner. I løpet av datainnsamlingen ble det klart at for mange spiller tradisjon, på forskjellige måter, en stor rolle for hvorfor setra er viktig for dem. Men selv om tradisjon er viktig for flere, er det ikke nødvendigvis slik at alle ser på det på samme måte, og de har kanskje andre viktige grunner som spiller en større rolle til hvorfor de bruker setra. Begrepene tradisjon og identitet skal brukes til å forklare og underbygge det som mine respondenter har svart under datainnsamlingsperioden og hjelpe meg til å kunne svare på min problemstilling.

3.1 Tradisjon, revitalisering og identitet

3.1.1 Tradisjon

Som vi skal se, er kultur og tradisjon to begreper som virker ganske like. For å skille de to blir denne beskrivelsen av kultur, i forhold til tradisjon, brukt i boka *Brottningar med begrepp*: «Traditionen är delaktig i kulturens process. Kultur är det ramverk, den kontext traditionen verkar inom, och är den mötesplats där 'nuet' ständigt skapas ...» (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 107).

Tradisjon er noe kollektivt, blir det skrevet boka i *Brottningar med begrepp* (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105). Den er alltid delt med noen andre og er ikke noe individuelt eller noe

personlig. Det samme kan man si om kultur. Sammen med kultur er tradisjon noe man er en del av, heller enn noe man har (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 108). Tradisjon kan, i likhet med kultur, både være noe sosialt, noe materielt og noe åndelig (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 111), for eksempel juletradisjoner, tradisjonelle hus og religion. Uansett så regnes tradisjon for å være noe som blir delt mellom personer. Tradisjon handler også om kommunikasjon. Siden tradisjon er noe kollektivt – det er noe som blir delt av og med andre – vil kommunikasjon være et middel for overføring, og uten den vil tradisjonen ta slutt (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 108). Samtidig er ikke tradisjon bare formidlingen som skjer gjennom kommunikasjonen, det er også det som blir overført, altså både formidlingen og budskapet (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 108). Dette aspektet kan man finne igjen i det at noen mener at tradisjon kan ses på som overføring av kunnskap, direkte fra person til person (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105).

Noe som anses som karakteristisk med både begrepet tradisjon og hvordan det anvendes er at det kobles til en stadig eller konsekvent glidning mot noe gammelt (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105). Mange kan nok kjenne seg igjen i det, da det ikke er uvanlig at man bruker ordene tradisjonell/tradisjonelt og gammel/gammelt om hverandre i hverdagen. Også i historisk perspektiv har dragingen til det gamle vært tilfelle. Det skriver Brynjulf Alver i sin del, *The making of Traditions*, i boken *Tradition and Modernisation*. Tradisjoner ble brukt av mange nasjoner når en skulle bygge sin identitet. Med Norge som eksempel, ble gamle tradisjoner, gammel kultur og idealisering av bondekulturen sett på som verdifulle utgangspunkt når en norsk identitet skulle bygges etter mange hundre år som en uselvstendig nasjon. De gamle formene ble sett på som mest viktig og verdifullt (Kvideland, 1992, s. 66). Likt som at tradisjoner kan bli brukt av nasjoner til å bygge identitet, kan man også tenke seg at tradisjoner har en innvirkning på identiteten for enkeltindividet. Alver skriver i sin del at man jobber for å beholde tradisjoner som er i ferd med å forsvinne fordi det gir en følelse av identitet (Kvideland, 1992, s. 69), noe som kan gjelde enkelte individer likt som nasjoner. Tradisjon kan, som nevnt tidligere, også knyttes til kultur. I *Brottningar med begrepp* blir det vist til at tradisjonen er en del av kulturens prosess. Kultur er konteksten, eller rammeverket, tradisjonen opererer i (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 107).

På en annen side, blir det vist til at i det moderne ligger det en ide om frigjøring fra det som har vært før. «Traditionen är inte längre bindande» (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 185), skriver Magnus Berg i *Brottningar med begrepp*. Tidligere ble ting som livsstiler, roller og livssykluser formidlet til individet gjennom tradisjon, mens nå er det gjennom en rekke individuelle valg at de samme tingene blir skapt (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 185).

3.1.2 Revitalisering

Noen spesielle kulturelle former og verdier kan ofte settes høyt for mange mennesker og man kan da ønske å gi de verdiene og formene en ny giv. Dette kan kalles revitalisering og handler da om å gi nytt liv til noe som allerede er forsvunnet eller holder på å forsvinne, det å holde noe i live fordi det er et bedre alternativ til det nye og moderne, eller restaurere noe til hvordan det var på sitt beste (Kvideland, 1992, s. 65). I *Brottningar med begrepp* blir ordet revitalisere omtalt som en form for prosess eller bevegelse. Prosessen handler om å omskape, omforme og restaurere et fenomen fra en eldre og tidligere tid, til egne samtidsforhold (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 129). Man kan si at revitalisering er forestillingen av «hvordan det var», og iscenesettelsen av det. Denne iscenesettelsen kan oppfattes både subjektiv og objektivt, der den subjektive oppfattelsen er en gjenoppliving av faktiske forhold, mens det objektivt sett er en nyskapende form. I tråd med det kan man derfor si at fenomenet revitalisering ofte er en blanding av det som er gammelt og det som er nytt (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 129). Dette kan på en måte knyttes opp mot at tradisjon også har en sammenheng med forandring. Tradisjon gjør at de forandringene som skjer i kulturen og samfunnet holdes i sjakk, og at det som er nytt tilpasses til kulturen eller samfunnet (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 108). Brynjulf Alver kommer inn på i sin del, *The making of Traditions*, i boken *Tradition and Modernisation*, at man jobber for å beholde tradisjoner som er i ferd med å forsvinne fordi det gir en følelse av identitet (Kvideland, 1992, s. 69).

3.1.3 Identitet

I Péter Niedermüller sin del, *The Search for Identity*, i boka *Tradition and Modernisation* blir identitetsbegrepet diskutert. Identitet gjenspeiler det forholdet som finnes mellom individet, eller gruppen, og den omkringliggende verden som er skapt av dem (Kvideland, 1992, s. 111). Her menes da at forestillingen om identitet er den psykologisk-kulturelle prosessen der en person, eller en gruppe, blir en del av, en skaper og en utøver av sin egen livsverden (Kvideland, 1992, s. 110). Identitet kan også bli forstått som en overførende kategori mellom individene og den sosiale strukturen, som bygger den individ-samfunn-relasjonen på en reflekterende måte og i symbolske former (Kvideland, 1992, s. 111). Ulla Brück forklarer det på en litt annen måte, og skriver at den totale personlighetsopplevelsen hos hvert individ påvirkes av en rekke tilhørigheter til ulike grupper og kategorier (Brück, 1984, s. 65). Dette kan for eksempel være grupper og kategorier som yrke, alder, sosial klasse, sted osv., og alle disse gruppene og kategoriene er bidragsytere til å utforme et

menneskes oppfatning av sin identitet (Brück, 1984, s. 65). Videre blir det forklart at identifikasjon er et aspekt på kultur. En av mange definisjoner av kultur kan være det at kultur er det som gjør oss like noen mennesker, men ulike andre. Det samme kan sies om identitet. Når en kategori eller gruppe mennesker føler en tilknytning til hverandre, betyr det også at de oppfatter seg ulike andre (Brück, 1984, s. 67).

Konstruksjonen av sosial identitet handler om selvbestemmelse i det sosiale rommet, der selvbestemmelse handler om personens identifikasjon med sosiale grupper (Kvideland, 1992, s. 111). Det blir pekt på at det er en forskjell mellom sosial identitet i dagens moderne samfunn og sosial identitet i de gamle tradisjonelle samfunnene. I de gamle tradisjonelle samfunnene, for eksempel det gamle bondesamfunnet, kan man si at det var en sterkere sammenheng mellom deg selv, altså selvet, og samfunnet rundt. Identiteten ble gitt videre fra generasjon til generasjon, og identifikasjonen med sosiale grupper – selvbestemmelsen – kom automatisk i det sosiale rommet. I det moderne samfunnet er det heller annerledes. Sosiale grupper som er like sosialt vil ikke nødvendigvis forme like kulturelle grupper i det moderne samfunnet. Samtidig blir det pekt på at det moderne samfunnet mangler de stabile sosiale relasjonene og de stabile strukturene som man fant i det tradisjonelle samfunnet (Kvideland, 1992, s. 111-112). I tråd med dette blir det vist til i *Brottninger med begrepp* at familien spiller på forskjellige strenger i det førmoderne – eller det tradisjonelle samfunnet – enn i det moderne samfunnet. Da familien i det førmoderne var basert på et produksjonsfelleskap, er familien i det moderne samfunnet knyttet sammen av mer følelsesmessige bånd (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 185). Kravet om å få følelsesmessig tilfredshet fra familien har steget mye (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 185).

Følelsen av kontinuitet er også en ting som ligger sentralt i identitetsopplevelsen. Det handler om følelsen av at «jeg er jeg», og at man opplever seg som den samme som man var i går, året som var eller den man var i barndommen (Brück, 1984, s. 67). Dette kan man også knytte opp til et sted. Opplevelsen av kontinuitet hos et individ kan bli større om man bor på et sted hele livet, eller over lengre tid, og selv om stedet – det fysiske miljøet – forandrer seg over tid vil det daglig aktualiseres minner om hvordan det så ut tidligere. Men, på en annen side, må det fysiske miljøet brukes for at det i det hele tatt skal prege bevisstheten på en slik måte at det bidrar til ens persons oppfatning av sin identitet (Brück, 1984, s. 75-76).

Gjennom dette kapitlet har det kommet frem flere måter beskrive og definere identitet på. Tradisjon og revitalisering har også blitt gjennomgått. Disse begrepene – identitet, revitalisering og

tradisjon – vil jeg bruke gjennom analysekapittelet videre i oppgaven. For å kunne si noe om hvorfor setrene blir brukt og hva slags tilhørighet mine respondenter har til dem, vil jeg analysere dataene ut ifra tradisjon, revitalisering og identitet. Til slutt i dette kapittelet vil jeg nevne kort hva jeg legger i begrepet identitet. Identitet for meg handler om alle de tingene som gjør meg til *meg*, og hva som er *meg* i forhold til alle andre. Vi har alle ulike ting vi føler en tilhørighet til, eller identifiserer oss med, og det er alle disse tingene som blir vår identitet.

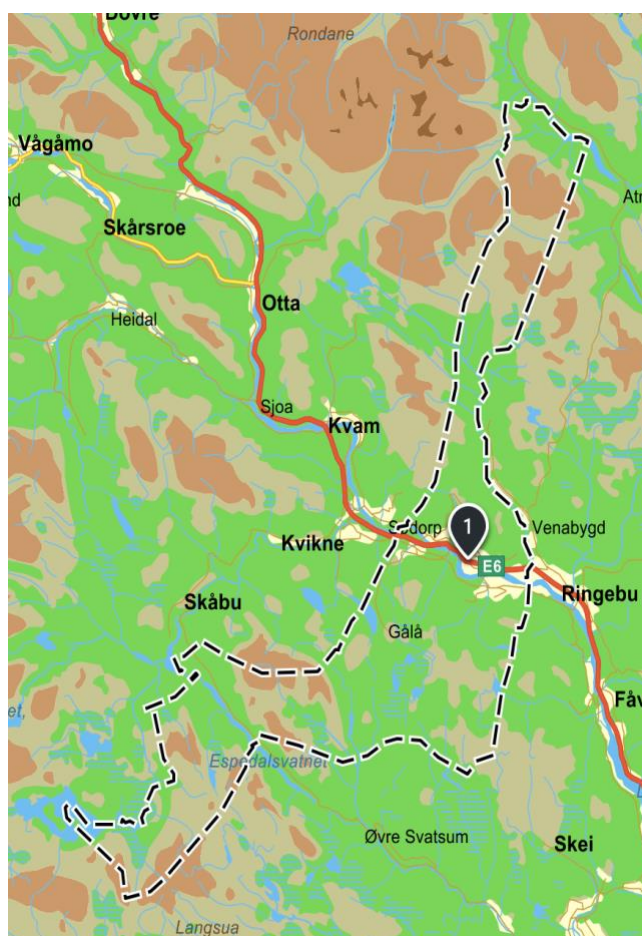
4 Metode

I dette kapittelet skal jeg beskrive hvordan jeg har hentet inn det empiriske materialet til min oppgave. Jeg kommer til å gi innblikk i kvalitativ metode og kvalitativt intervju og forklare hvorfor det var denne metoden og denne teknikken jeg valgte. Jeg skal også belyse hvilke utfordringer denne metoden kan gi meg. Videre kommer jeg til å beskrive hvordan jeg gjorde mitt utvalg og hvordan jeg kom i kontakt med de aktuelle respondentene. Til slutt kommer jeg til å gi en beskrivelse av intervjuguiden, om hvordan intervjuene ble gjennomført, samt en gjennomgang av arbeidet etter endt intervjuperiode.

4.1 Valg av undersøkelsesområde

Som tidligere nevnt har jeg valgt Sør-Fron kommune som er mitt undersøkelsesområde. Jeg valgte dette området fordi jeg selv er oppvokst der og er dermed godt kjent. Jeg er også, som opplyst om i innledningen, selv oppvokst med gårdsdrift og brukt mye av min tid på familiens seter i akkurat Sør-Fron kommune. En annen grunn til at jeg valgte dette som mitt undersøkelsesområde er at dette er en kommune der næringslivet er preget av jordbruk og gårdsdrift, og det er sterke jordbrukstradisjoner i området. Kommunen har store utmarksområder i fjellet, som strekker seg til Rondane nasjonalpark på den ene siden av dalen, og Gausdal kommune og Østre Slidre i Valdres på den andre (Geir Thorsnæs, 2022). På Figur 5 vil dere se en markering av Sør-Fron kommune, og hva Sør-Fron kommune grenser til.

Da jeg selv er oppvokst i denne kommunen, visste jeg at det er mange setrer og seterstuler som jeg kunne ta utgangspunkt i for denne avhandlingen. For å nevne noen har vi for eksempel seterstulen Børkdalen som ligger nesten helt ved grensen til Gausdal kommune. Her er det flere mange gamle setrer og noen spredte hytter, og hver sommer huser fjellområdet flere tusen sau i utmark, og storfe

Figur 5: Sør-Fron kommune. Hentet fra (kart.gulesider, U.Å.)

som beiter på kveer og innhegninger. Denne seterstulen er ikke preget av utbredt hyttebygging og turisme, men er et utgangspunkt for turer i fjellet og jakt gjennom høsten. Lenger ned mot dalen finner du Gålå og Vals-seter som er mer preget av turisme og utbredt hyttebygging, men også setrer med beitedyr og setrer med aktiv bruk. Gålå, spesielt, er et område som på noen måter kan sammenlignes med hytteområder som Hafjell og Sjusjøen, da utbyggingen av høystandard hytter, hyttefelt og infrastruktur er økende.

Jeg visste også at folk bruker setrene sine på forskjellige måter i denne kommunen. Det er for eksempel flere som driver med aktiv bruk på setra, og mange bruker setra som fritidsbolig. Samtidig er beitetradisjonen sterk, og det er mange som bruker beitet og utmarka på sommerhalvåret, kombinert med både aktiv bruk og setra som fritidsbolig. Med alt dette sagt, kan man da si at jeg har noen *før-dommer* om temaet og de jeg skal undersøke. Sture Kvarv forklarer *før-dommer* som de faglig og sosialt baserte forutoppfatningene og teoriene om de undersøkelsesenheter, sammenhenger og fenomenene man har før undersøkelsen starter (Kvarv, 2010, s. 135). Kvarv ser på forutoppfatninger som en ressurs, og ikke et problem. Samtidig viser han til at man må være bevisst om sine oppfatninger på forhånd og være åpen for å kunne endre og utfordre oppfatningene i løpet av eller i etterkant av undersøkelsen, bare da er det en ressurs (Kvarv, 2010, s. 139). Det er heller ikke uunngåelig at jeg kjenner eller har kjennskap til flere av de som ender opp som mine respondenter. Det kan bringe med seg både fordeler og ulemper. En fordel kan for eksempel være at noen vil synes at det er lettere å stille til intervju for noen de har kjennskap til. Det kan også være en ulempe at noen ikke vil stille opp til intervju, fordi de ikke vil at jeg skal vite akkurat hva de føler eller hva slags meninger de har om temaet. Det kan være at de som stiller til intervju, ikke er helt ærlige på det de sier, eller at samtalen kanskje kan ta en annen retning enn planlagt. Når det er sagt, er intervjuene i stor grad strukturerte så det skal være mulig å hente seg inn igjen om det skulle skje.

4.2 Det kvalitative intervjuet

Kvalitativt intervju er den forskningsteknikken jeg har valgt å bruke i min oppgave. Det er også en teknikk som blir mye brukt blant samfunnsvitenskapelige fag (Kvarv, 2010, s. 136). Jeg ville ha personlige meninger og opplevelser fra setereiere om hvordan og hvorfor setra brukes i dag, og om tilhørigheten til stedet. Da var det kvalitativ metode som best ville gi svar på mine spørsmål. Ved å bruke intervju som metode får man nemlig innsikt i menneskelige opplevelser fra deres perspektiv (Brinkmann, Tanggaard & Hansen, 2012, s. 19). I motsetning til kvantitative metoder, der man vil

undersøke fenomenets omfang og utbredelse, vil man i kvalitativ metode undersøke og forstå fenomenet i seg selv (Kvarv, 2010, s. 135), og det er det som er det avgjørende målet. Dette er en av grunnene til at jeg valgte kvalitativ metode i stedet for kvantitativ metode. En annen grunn til at jeg valgte kvalitativ metode er at det er den metoden som gir meg mulighet til å få respondentene sitt synspunkt og meninger – forklart med deres egne ord – om det jeg skal undersøke. Kvantitativ metode ville gitt meg data i form av tall og størrelser (Jacobsen, 2015, s. 125). Der man i kvantitative undersøkelser har en subjekt-objekt-relasjon mellom forsker og det som forskes på, preget av distanse, har man i kvalitative undersøkelser en subjekt-subjekt-relasjon. Det er sett på som ideelt, da en likeverdig og nær relasjon blir ansett som nødvendig for å kunne forstå tanker, motiver og følelser knyttet til handlinger (Kvarv, 2010, s. 139). Kvarv kommer også inn på at et intervju er en samspillsituasjon. At samspillet mellom intervjueren og personen som blir intervjuet kan påvirke svarene, mener han ikke er til å unngå (Kvarv, 2010, s. 137). Det handler om at personen som blir intervjuet tilpasser seg intervjueren og intervjuerens forventninger, men også at informasjonen intervjueren får blir oppfattet på en subjektiv måte (Kvarv, 2010, s. 137). Dette er det som kalles forskningseffekt. Jacobsen kaller det for intervjuereffekt, og mener det er størst fare for at det skjer under et intervju der den som intervjues både kan se og høre intervjueren, men at det også kan skje under et telefonintervju (Jacobsen, 2015, s. 279). Som sagt tidligere, er det ikke til å unngå at jeg kjenner eller har kjennskap til de jeg skal ha intervjuer, så en forskningseffekt kan oppstå. Det er det viktig å ta stilling til under vurderingen av svarene.

Man kan dele kvalitative intervju inn i to hovedformer, og da er det gjerne det som kalles informantintervju og respondentintervju. Informantintervju kjennetegner de intervju der man, som forsker, er avhengig av å få intervju med personer som har kunnskap om de områdene eller hendelsene det skal forskes på (Kvarv, 2010, s. 137). Respondentintervju brukes når man vil ha kunnskap om personlige oppfatninger, hensikter og følelser hos de som intervjues, og det er de personene som er selve interessen (Kvarv, 2010, s. 137). Jeg vil karakterisere mine intervju som respondentintervju, da det er personers relasjoner, følelser og holdninger jeg er ute etter. Likevel kan de ha et snev av informantintervju også, da jeg er avhengig av personer med kunnskap og at de passer inn i spesifikke grupper. Disse gruppene blir presentert under utvalg, og gjennom resten av avhandlingen vil intervjuobjektene bli karakterisert som respondenter. I et kvalitativt intervju kan man velge om man vil ha et lukket eller åpent intervju, og hva slags strukturingsgrad man vil ha på intervjuet. Man kan ha en svært lav strukturingsgrad der man for eksempel kun har et hovedspørsmål med eventuelle hjelpespørsmål, en middels strukturingsgrad med hovedspørsmål og satte temaer man skal gjennom, eller en sterk strukturingsgrad med faste spørsmål i en bestemt

rekkefølge (Jacobsen, 2015, s. 150-152). Mine intervju kommer til å være åpne, men med en nokså sterk strukturingsgrad. Altså, en intervjuguide med faste spørsmål og temaer, men med åpne svar – ikke faste svaralternativer.

4.3 Utvalg

Med hjelp av boka *Garder og slekter i Sør-Fron* (Hovdhaugen & Fron, 1973), kom jeg frem til en tilfredsstillende liste over setrene i kommunen. Da Sør-Fron er en kommune med mye jordbruk, er det ikke overraskende at denne lista ble veldig omfattende. 162 setrer var det jeg kom frem til totalt. Denne listen inneholder både setrer som er i bruk i dag, og setrer som har vært i bruk tidligere – men som nå ikke er det. Listen er sortert etter de ulike seterstulene eller seterområdene som man finner i kommunen. Listen ligger også ved som vedlegg. Boka er fra 1973, så det er liten grunn til å tro at det har vært så mye forandring i antall siden den gang. Det er heller ikke sannsynlig at noen av setrene har blitt solgt, da dette er i strid med Jordlova (Lov om jord) Kap. V. Deling av landbrukseiendom (Lovdata.no). Disse 162 blir da populasjonen jeg bruker som utgangspunkt for utvalget.

Jeg har laget meg to ulike grupper som jeg skal bruke for å trekke ut et utvalg.

1. De som har seter med aktiv bruk (melking på setra),
2. De som bruker det som fritidsbolig, og som beiteområde for husdyr,

I de ulike gruppene kommer jeg til å ha fire til seks respondenter. Siden jeg vil, og må ha, respondenter som passer inn i de ulike gruppene, er det naturlig at de blir valgt på bakgrunn av informasjon som jeg mener de kan gi. Informasjon er et utvalgs-kriterium beskrevet i boka *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* av Dag Ingvar Jacobsen. Det går ut på å velge personer man vet kan gi god og mye informasjon om det vi er ute etter (Jacobsen, 2015, s. 181). Ulempen her er at man aldri med helt sikkerhet vet hvor gode informasjonskilder de ulike respondenter er (Jacobsen, 2015, s. 181). Utvalgsformen jeg har brukt kalles skjønnsmessig utvalg og er et ikke-sannsynlighetsvalg. Dette er et utvalg av personer jeg tror er representative (Jacobsen, 2015, s. 303).

I utgangspunktet hadde jeg egentlig tenkt å ha fire grupper, der gruppe tre skulle være de som ikke brukte husene, men bare beite og beiterett, og den siste var de som ikke brukte setra på noen som helst måte. Dette viste seg å bli vanskelig. Når de ikke er i bruk, kan mye av grunnen være at gården den tilhører heller ikke er i drift lenger, og det er derfor på den måten ikke grunnlag for å bruke den.

Jeg prøvde å få informasjon av respondenter om mulige personer som da ikke brukte setra si i det hele tatt, men ingen av dem jeg spurte hadde noe å komme med. Ved setrer som ikke er i bruk vil som regel husene bare være tufter eller rester av det som en gang var et seterhus, et fjøs eller en låve, og jorda kan være bortleid til en annen gård. Det var dette inntrykket jeg fikk av de respondentene jeg spurte, og valgte derfor å ta bort den gruppen. Jeg valgte også å ta bort de som ikke brukte husene på setra, men bare beite og beiteretten. Disse var det vanskelig å komme i kontakt med. Dermed ble to grupper strøket bort fra lista, og jeg sitter igjen med de to gruppene beskrevet ovenfor.

Selv om jeg kom frem til det jeg har beskrevet som en tilfredsstillende liste over alle setrene i Sør-Fron kommune, vil jeg likevel si at det var litt krevende å finne alle respondentene jeg trengte. Selv om kommunen ikke er særlig stor, har jeg ikke oversikt over hvem alle er, og hvem som er eier av hvilke seter. Dette var da også en grunn til å ta bort de to siste gruppene. Det er ikke veldig mange igjen med aktiv bruk på setra i Sør-Fron kommune, så det å finne de informantene til den gruppen var ikke et veldig stort problem. Heller ikke de som bruker det som fritidsbolig – gruppe 2 – er vanskelig å finne, siden det er fler og fler som bruker setra som fritidsbolig.

Respondentene ble kontaktet ved bruk av SMS. Jeg valgte å bruke SMS i stedet for å ringe, da jeg synes det er mindre påtrengende og jeg ville gi dem muligheten til å tenke over det før de svarte. I SMS-en la jeg inn informasjon om hvem jeg var, hva jeg var ute etter – altså informasjon om undersøkelsen og oppgaven, og hvorfor de ble spurt om å delta i intervju. Jeg passet på at meldingen ikke var for lang, og at det ikke var for mye informasjon, men la heller til at de kunne kontakte meg hvis de ville vite mer. Jeg opplevde et par tilfeller av at noen ikke svarte, noen som ikke ville delta og noen som det var vanskelig å opprettholde kontakt og avtale tid med. Disse ble altså ikke med i utvalget. Etter å ha avtalt dato og tid for intervju med endelige respondenter, sendte jeg dem et samtykkeskjema de måtte signere. Det inneholdt informasjon om prosjektet, personvern og deres rettigheter som respondenter.

Totalt ble det gjennomført 10 intervjuer. Intervjuene er fordelt på 10 respondenter. Ett av intervjuene ble for øvrig gjennomført med et samboerpar, men det vil komme tydelig frem gjennom analysedelen hvem som sier hva når det blir sitert fra det intervjuet. Av respondentene er det sju menn og tre (fire, hvis man regner med samboeren til Respondent 7) kvinner, og de er fordelt i alder fra tidlig 30-årene til 50-årene. Grunnen til at det ikke er noen under 30 år eller over 60 år er at det er som regel i den perioden man er driver av gården. I en alder over 60 år vil man mest sannsynlig

ha overdratt gården, og driften av den, til neste generasjon. Alle respondentene er bønder. De har det enten som fulltidsjobb og yrke, eller i tillegg til et annet yrke. Seks av ti (elleve) respondenter driver med ku og produksjon av melk og kjøtt, der henholdsvis fire av disse har melkeproduksjon på setra på sommerstid. Én driver med ammeku – bare produksjon av kjøtt. To driver med sau, og én driver med både sau og ammeku – produksjon av kjøtt. Alle har åpenbart seter på ulike seterstuler i Sør-Fron kommune, men med hensyn til personvern velger jeg å ikke dele hvor setrene ligger eller hva setrene heter. Navn vil heller ikke bli delt. Gjennom resten av avhandlingen vil de bli kalt Respondent 1, Respondent 2, Respondent 3 osv. Respondentene fordeler seg på de to ulike gruppene nevnt over slik:

Gruppe 1 (De som driver med aktiv bruk) – Respondent 1, Respondent 3, Respondent 5 og Respondent 8.

Gruppe 2 (De som bruker setra som fritidsbolig, og som beite for husdyr) – Respondent 2, Respondent 4, Respondent 6, Respondent 7, Respondent 9 og Respondent 10.

4.4 Intervjuguide

En intervjuguide er beskrevet, i boka *Det kvalitative forskningsintervju* av Steinar Kvale og Svend Brinkmann, som en form for et manuskript som strukturerer intervjuet mer eller mindre stramt (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015, s. 162). I utgangspunktet ble det lagt ulike intervjuguider – tilpasset til de ulike utvalgsgruppene, men da jeg gikk fra fire til to utvalgsgrupper, ble det bare en intervjuguide som ble brukt. Intervjuguiden ligger som vedlegg i slutten av oppgaven. Som sagt ovenfor er intervjuguiden utformet med faste temaer og faste spørsmål. Det er derimot åpne svar, og ikke faste svaralternativer. Det finnes klart fordeler og ulemper med å ha et strukturert intervju. En ulempe er at man kan få mer uventede, levende og spontane svar hvis man har mindre strukturerte intervjuer, mens en fordel med strukturerte intervjuer er at struktureringen av intervjuet i analysen vil være lettere (Kvale et al., 2015, s. 163), på grunn av at man lettere kan sammenligne svar når man har faste spørsmål å gå etter. Kvarv nevner at intervjuundersøkelser med større grad av strukturering har en større sammenlignbarhet og da en høyere reliabilitet (Kvarv, 2010, s. 137).

Intervjuguiden har et tema som handler om bruken av setra og et tema som handler om relasjon og tilhørighet. Med relasjon menes hva slags personlig betydning stedet/plassen har for respondenten. Under temaet bruken av setra vil det være spørsmål om hvordan setra brukes nå, hvordan den ble

brukt og spørsmål i samme retning. Under temaet om relasjon og tilhørighet vil det være spørsmål som handler om tanker, følelser og meninger om stedet, og spørsmål som handler mer om tid og ressurser er med her. Intervjuguiden har 17 spørsmål, fordelt på de to ulike temaene.

Det første spørsmålet i intervjuguiden er et introduksjonsspørsmål der jeg spør om respondenten kan fortelle om setra, og hvordan den blir brukt. Dette var for å få samtalen i gang og få intervjuobjektet i gang med å snakke. Introduksjonsspørsmål kan, ifølge Steinar Kvale og Svend Brinkmann «fremkalle spontane rike beskrivelser hvor intervjupersonene selv presenterer det de opplever som hoveddimensjonene ved det fenomenet som undersøkes» (Kvale et al., 2015, s. 166). Det håper jeg også blir tilfellet under mine intervju. At intervjupersonene kommer i gang, føler seg trygge og snakker fritt og godt om det de tenker. Samtidig er det en intervjuguide som skal følges og flere spørsmål man skal gjennom. Det er ved noen spørsmål lagt til oppfølgingsspørsmål direkte inn i intervjuguiden, fordi det er spørsmål som kan oppfattes som ja/nei-spørsmål, men man må likevel være observant ved de andre spørsmålene og stille fortløpende oppfølgingsspørsmål der det måtte trenge. Dette kan gjøres ved å stille spørsmål ved det som nettopp har blitt sagt, eller ved å vise til at intervjuobjektet bare skal fortsette med å fortelle (Kvale et al., 2015, s. 166).

4.5 Om intervjusituasjonen

Jeg startet med å intervju tre respondenter i starten av september 2021. To av disse ble intervjuet ansikt til ansikt og den tredje ble intervjuet over Face-Time, som er videosamtale-funksjonen til Apple-produkter. Det skulle egentlig gjennomføres ansikt til ansikt, men på grunn av uforutsette hendelser måtte det da gjennomføres gjennom skjerm. Videre gikk jeg i gang med arbeidet med å finne flere respondenter. Tre nye respondenter ble så intervjuet i starten av oktober 2021, der ett av disse ble gjennomført gjennom Zoom-samtale og de to andre ble gjennomført via telefon-samtale. Grunnen til at de neste intervjuene ble gjennomført via telefon eller zoom var at jeg ikke fikk gjennomført arbeidet så effektivt som jeg hadde planlagt, og følte derfor at jeg måtte prioritere det å få gjennomført flere intervjuer, fremfor at de skulle gjennomføres ansikt til ansikt. Lang reisevei og Covid-19-pandemien var også argumenter for å legge om intervjuene til digitale plattformer. Dette var en god beslutning, da intervjuene gjennomført via telefon og zoom også ga meg gode samtaler og data, selv om intervjuene ble noe kortere enn de som ble gjennomført ansikt til ansikt. Det førte også til at jeg fikk fremgang i arbeidet. To nye respondenter ble intervjuet i løpet av november, der ett ble gjennomført via zoom og det andre via telefonsamtale. I løpet av de første dagene i desember ble de to siste intervjuene gjennomført, begge ved telefonsamtale. Intervjuet av Respondent 8

skulle, i sammenligning med de andre, bare være med en person, men samboeren ble med på zoom-samtalen slik at de da ble to personer. Dette var ikke jeg klar over på forhånd, men ser i etterkant ikke på det som en ulempe for undersøkelsen. Det eneste er at det blir et skjevt tall hvis man ser på antall intervju i forhold til antall respondenter. Til sammen ble det da 10 (11) respondenter og 10 intervjuer. Datainnsamling ble avsluttet 8. desember 2021.

Jeg brukte Nettskjema-diktafon til å ta opptak under intervjuene. Dette er en funksjon som ligger i Nettskjema ved Universitet i Oslo, som jeg har tilgang til ved at jeg er student ved USN.

Nettskjema er en selvbetjent skjemaløsning og det er en sikker løsning for datainnsamling via nett (UiO). Med funksjonen Nettskjema-diktafon blir opptaket kryptert med en gang slik at det ikke er mulig å lytte til opptaket via telefon. Opptaket blir sendt og lagret i mitt skjema på min side på Nettskjema.no. Det anbefales å bruke to enheter ved bruk av Nettskjema-diktafon når man skal gjøre opptak av intervju. Dette er for å være sikrere på at du får et godt opptak og ha en trygghet hvis teknologien svikter. Det har jeg gjort så langt det har vært mulig.

4.5.1 Kvalitet

Mange av respondentene var ivrige på å stille opp til intervju og var veldig villige til å bidra. På noen kunne man merke at dette var et tema som var viktige for dem, og at landbruket spesielt er noe de brenner for. Ved første inntrykk har intervjuene gitt meg gode svar som det skal være mulig å dra noe ut av. Intervjuene varte i gjennomsnittlig 30 minutter, der det lengste varte i ca. 43 minutter og det korteste varte i ca. 17 minutter. 17 minutter mener jeg var i korteste laget, men man kan ikke alltid vite hvordan folk reagerer på spørsmål og hvordan de vil svare. Det kan også være at man ikke har et svar i det hele tatt. I dette tilfellet ble spørsmål svart på fort og enkelt, men det betyr ikke at det nødvendigvis er dårlige svar. Likevel er det ikke til å unngå at de lengre intervjuene kan gi mer å jobbe med til analysen. Ved flere tilfeller var svaret på spørsmålet det jeg så for meg kom til å komme, det var på en måte forventet. Likevel fikk jeg også svar jeg ikke var forberedt på og som gjorde at jeg fikk nye inntrykk. Svar som man kanskje ikke forventet å få gjorde så jeg ble ekstra oppmerksom etter lignende uttalelser i de neste intervjuene. De fleste av mine respondenter hadde mye på hjerte og svarte godt og utfyllende på spørsmålene jeg stilte. Noen var litt mer fåmælt, men ga likevel svar på spørsmålet – med noen unntak. Alt i alt mener jeg at jeg fikk gode svar og at jeg i stor grad fikk svar på det jeg lurte på.

4.6 Etter endt datainnsamling

Intervjuene ble transkribert av meg selv uten noe form for transkriberings-verktøy. Dette er en fordel, da man under transkriberingen allerede kan begynne med meningsanalysen av det som har blitt sagt (Kvale et al., 2015, s. 207). Intervjuene ble transkribert ord for ord, med registrering av gjentakelser, stopp og eventuelle «eh»-er og lignende. Alle respondentene har dialekt fra Gudbrandsdalen, mer spesifikt Frons-dialekt, men jeg valgte å transkribere intervjuene direkte til bokmål. At respondentene hadde Frons-dialekt var ikke noe problem, da det er den dialekten jeg er vokst opp med og snakker til daglig. Hvert intervju ble transkribert fortløpende ettersom de ble gjennomført, noe jeg mener er gunstig i form av at da hadde jeg allerede det som hadde blitt sagt friskt i minne. Det gjorde kanskje transkriberingsjobben litt enklere for meg, og at det ikke tok overveldende lang tid. Likevel tok jeg med god tid til å spole tilbake og lytte flere ganger, om det var noe jeg var usikker på eller ikke hørte helt tydelig.

Etter at intervjuene var transkribert lagde jeg et skjema, der jeg la inn hovedelementene fra svarene til hvert spørsmål. Dette kan gjøre det enklere å sammenligne svarene, også har man alltid muligheten til å gå tilbake til de originale utskriftene. I transkripsjonene ble ikke intervjuene helt renskrevet, men ettersom sitat ble lagt inn i selve avhandlingen ble de renskrevet noe for å gjøre dem lettere å lese. Jeg brukte også programmet NVivo, til å kode de 10 intervjuene jeg fikk gjennom datainnsamlingen. NVivo er et verktøy for analyse av kvalitative data som jeg har tilgang til gjennom USN. Enkelt forklart er koding det man gjør når man knytter nøkkelord til en del av en tekst, for at man senere kan gjøre en identifisering av en uttalelse (Kvale et al., 2015, s. 226). Jeg foretok det som kalles en datastyrt koding, noe som betyr at jeg startet uten koder som allerede var utviklet, men utviklet dem gjennom tolkningen av datamaterialet – altså intervjuene (Kvale et al., 2015, s. 227).

4.7 Hermeneutikk

I dette underkapittelet skal jeg kort nevne hva som menes med hermeneutikk og hva den hermeneutiske sirkelen er. Jeg kommer ikke til å gå inn på hermeneutikkens historie, men kun ta for meg det grunnleggende. Grunnen til at jeg vil nevne hermeneutikk og den hermeneutiske sirkelen er fordi analysearbeidet blir gjort i inspirasjon fra den.

Hermeneutikk er en prosess innen humanvitenskapene (humaniora), og handler om tolkning av noe som har mening, gjerne ved tekstlig fortolkning (Kvarv, 2010, s. 71). Man kan også forklare det ved å sette det opp mot naturvitenskapene. Mens man i humaniora ser etter en dypere forståelse av menneskelige aktiviteter – som da er meningsfulle fenomener, søker man i naturvitenskapene etter innsikt i eller en dypere forståelse av naturfenomener – som da er fenomener uten mening (Kvarv, 2010, s. 71).

Den hermeneutiske sirkel er et veletablert begrep i hermeneutikken. Den hermeneutiske sirkelen går ut på de forbindelsene mellom det som skal fortolkes, den konteksten eller sammenhengen det må fortolkes i og forforståelsen (Gilje & Grimen, 1993, s. 153). Forforståelse, eller for-dommer som det også blir kalt, handler om våre personlige erfaringer og forutsetninger. Man er aldri forutsetningsløs når man møter verden, og for at forståelse skal være mulig er forforståelse et nødvendig vilkår (Gilje & Grimen, 1993, s. 148). Kontekst, eller sammenheng, handler om at meningsfulle fenomener er bare forståelige i den kontekst eller sammenheng de finnes i (Gilje & Grimen, 1993, s. 152). Gilje og Grimen foreslår at man kan på en generell måte si at den hermeneutiske sirkelen «betegner det forhold at all fortolkning består i stadige bevegelser mellom helhet og del, mellom det vi skal fortolke, og den kontekst det fortolkes i, eller mellom det vi skal fortolke og vår egen forforståelse» (Gilje & Grimen, 1993, s. 153). Videre forklarer de at hvordan helheten fortolkes avhenger av hvordan delene fortolkes, og omvendt. Og hvordan konteksten fortolkes, er avhengig av hvordan fenomenet skal fortolkes, og omvendt (Gilje & Grimen, 1993, s. 153).

Min forforståelse i denne sammenhengen er at jeg selv er oppvokst med seter og har et godt forhold til den. Dette kan gjøre det lettere for meg å forstå respondentene og fenomenet jeg skal undersøke og deretter fortolke. Likevel, er det viktig å være klar over at det å ha en forforståelse kan bringe med seg ulemper. Som nevnt tidligere, kan det å være kjent med det man skal undersøke gjøre at man kan få en forutinntatt holdning til hvordan ting er, og at man da bare registrerer det man forventer å se (Jacobsen, 2015, s. 57). Samtidig kan det være lettere å få tilgang til informasjon, og den informasjonen man får tilgangen til kan være enklere å vurdere kvaliteten på (Jacobsen, 2015, s. 56).

5 Analyse

I denne delen av avhandlingen skal jeg analysere de 10 intervjuene som ble gjennomført gjennom min datainnsamling. Jeg kommer til å bruke en del sitater fra mine respondenter, både lange og korte. Det gjør jeg fordi jeg mener det er viktig at det er det respondentene mine sier som skal være hovedfokuset her, og at det de mener kommer tydelig frem. Jeg kommer ikke til å legge frem ett og ett intervju med én og én respondent, men bryte helhetene i datamaterialet ned til deler, for så å kunne bygge opp nye helheter inn i analysen. Dette er i fra inspirasjon av den hermeneutiske sirkel, som handler om akkurat det.

Forskningsspørsmålene, eller problemstillingen min, i denne avhandlingen er disse:

Hvorfor blir setrene brukt i dag, og hva slags tilhørighet har man til dem i dagens samfunn?

Jeg har også noen underspørsmål som skal hjelpe med å besvare hovedproblemstillingen.

- *I hvor stor grad er moderne gårdsbruk avhengig av setra? Blir setra brukt på grunn av behov eller tradisjon.*
- *Har setereiere/gårdbrukere fortsatt en tilhørighet/relasjon til setra?*
- *I hvor stor grad har setra blitt et sted for rekreasjon i stedet for hardt arbeid?*

Jeg kommer ikke til å strukturere analysen etter disse spørsmålene, men kommer til å ha dem i bakhodet gjennom analyseringen.

5.1 Analyse av datamaterialet

Bruken av setra handler både om viktighet knyttet til drifta på gården – at det er ei næring, og det handler om tradisjon, minner, tilhørighet og identitet. For noen handler det kanskje i stor grad om begge deler, mens hos andre er kanskje det ene viktigere enn det andre. Temaene jeg kommer til å belyse gjennom dette kapittelet er Beite og drift, Revitalisering, Vedlikehold og høyere standard, Setra som feriested, Kontinuitet, Tanker om videre bruk, Assosiasjoner til ordet «seter» og Rekreasjon. Gjennom disse temaene vil jeg knytte empirien opp mot de teoretiske utgangspunktene – tradisjon, revitalisering og identitet – fra teorikapittelet, noe som vil være med på å vise og få

frem hvorfor setra brukes og hvorfor setra er viktig for respondentene. Til slutt i dette kapittelet vil det komme en liten sammenligning av de to ulike utvalgsgruppene.

5.1.1 Beite og drift

Hvis vi tar for oss den ene siden av saken først, nemlig aspektet rundt at setra er viktig for driften på gården. For de aller fleste som driver en gård, i alle fall de som driver gård med dyrehold, er tilgangen til beite viktig. Som det kommer frem i kapittelet Setring i historisk perspektiv var grunnen til at man hadde seter før at man hadde mangel på beite hjemme, samt det å skape forråd til gården hjemme. Jorda hjemme måtte prioriteres for produksjon av fôr man kunne bruke gjennom vinteren, og ved å bruke det beitet man kunne finne i fjellene, kunne man da spare jorda hjemme. Da kunne man forhåpentligvis fôre flere dyr gjennom vinteren. Men hvor viktig er beite for mine respondenter? Og er aktiv drift på setra noe respondentene gjør fordi de må? På sommerhalvåret skal dyra ut å beite, uavhengig om det er sau eller ku. For mange kan det være mangel på dette rundt selve gårdene, fordi jorda rundt gårdene prioriteres for produksjon av fôr til vinterhalvåret. Dette gjenspeiler seg hos flere av mine respondenter. Når jeg spør om hva som er grunnen til at de bruker setra sånn som de gjør, svarer Respondent 1, som har melkekyr og melking på setra, ganske klart og tydelig:

«Grunnen til det er fordi at kua skal ut på beite og at vi ikke har noe ... ikke har beite til ho hjemme, og at da setra er en stor del av ressursgrunnlaget på gården ... gjennom liksom alle tider.» (intervju 1)

Respondent 1 bruker altså setra for å kunne slippe kua ut på beite. Forskriften om hold av storfe §10 (Mosjon og beite) sier at «Storfe skal sikres muligheten til fri bevegelse og mosjon på beite i minimum 8 uker i løpet av sommerhalvåret» (Lovdata.no). Ved storfe i båsfjøs er det minimum 16 uker av sommerhalvåret (Lovdata.no). Respondent 1 er da avhengig av de ressursene han har på setra for at han skal opprettholde §10 i forskriften av om hold av storfe.

Det vil komme frem at for flere av mine respondenter er setra helt nødvendig for drifta på gården. Da spesielt beite og utmarka som helt sentrale faktorer. Den eneste dette her ikke er gjeldende for, i like stor grad som de andre, er Respondent 7. Hun og samboeren har nylig startet opp med ammeku på gården nede i bygda, og derfor har ikke beitet rundt setra blitt brukt av dem enda, men at det er muligheter for det om ikke så lenge. Da de ikke bruker det selv, er det andre setereiere på seterstulen som bruker beitet rundt setra deres – altså kvea. Respondent 4 forklarer at setra er helt

sentral for drifta på gården. Med innmarksbeite og beiterett i utmarksbeite blir fjellet brukt i til sammen fire måneder til beite for deres sau. Når jeg spør om dette er fordi man må spare veksten hjemme, svarer han: «Jaja! Ja for at det skal være mulig rett og slett. For at ellers så ville det ikke vært mulig da. Så det var sagt det fra gammelt av at 'setra var halve gården' og for vår del så er det minst det» (intervju 4). Med andre ord må Respondent 4 bruke beite på setra og beiteretten for at det skal være mulig for han å holde sauedriften på gården i gang. Mangel på beite rundt gårdene er altså gjeldende. Respondent 9 – som også har sau – kommer inn på viktigheten rundt beite. Hun forklarer at det er veldig viktig for dem å ha den kvea de har ved setra, sånn at de kan slippe sauene sine der før de slippes videre ut i utmarka. Ei kve, eller seter kve, er et inngjerda område som hører til setra. Den blir brukt til både beite og slått av fôr, noe som den også ble før. Ved å bruke kvea på setra, sikrer Respondent 9 at lammene finner tilbake til mødrene sine før de slippes i utmark. De har også salt i nærheten av kvea slik at sauene er regelmessig innom, og får dermed en enklere sanking når høsten kommer. Respondent 9 sier at setra med tilhørende beite er nødvendig for drifta på gården. Også Respondent 10 sier at beite er viktig for totalen i gårdsbruket. Dette kan man se henger sammen med det som er skrevet i kapittelet *Setring i historisk perspektiv* (2.1.3 En viktig del av gården, s. 12), at en grunn til at setra ble brukt nettopp var for det å spare veksten hjemme. Dette er et hensyn som går langt tilbake i tid og en av de opprinnelige grunnene til at setra ble brukt, men som man kan se gjennom respondentene fortsatt er gjeldene.

5.1.1.1 *Annen type drift*

Selv om bruken av beite fortsatt er viktig for gårdbrukere, betyr ikke det at gårdene og driften på dem er like ens som den var før. Som det kommer frem i kapittelet om setring i historisk perspektiv, var bondeøkonomien mer regna som en selvbergingsøkonomi. Man hadde et selvbergingsamfunn, noe som tilsier at man skulle fylle gårdens egne behov fra år til år (Myhre, 2012, s. 78). Da hadde man gjerne flere forskjellige dyr. Nå er det heller vanlig å ha eksempelvis 30-40 melkekyr, pluss ungdyr og okser, eller 100+ vinterfôra sau, i stedet for fem kyr, to hester, seks sau og gris. Produksjonen er blitt mer ensidig, og det er en annen type drift på gårdene nå enn det var før. Selv om driften er større og mer ensidig, er beite på setra fortsatt viktig. Respondent 6 sier for eksempel dette om setra og beite:

«For drifta begynner å bli såpass stor hjemme her at det blir lite beite hjemme. Og slik som gården er her da, så er det lite beiteressurser rundt om på hamninger og slike ting. Så jeg synes det har, for oss så har det nokså stor verdi på en måte ja. Det synes jeg, det vil jeg si.» (intervju 6)

Respondent 6 sier her at beitet på setra har en stor verdi for dem. Med lite beiteressurser ved gården og en drift som blir større, er det da viktig og nyttig å ha andre ressurser man kan benytte seg av. Han forklarer videre at det har økt med et nokså høyt antall dyr siden forrige generasjoner. «Slik har nå tida blitt», sier han. Man trenger de arealene man har fordi man må ha flere dyr for å ha bedre økonomi, er det han mener. Respondent 6 driver nå med melkekyr, og hjemme har han robot som melker 50 melkekyr. Han har ikke med seg melkekyrne på setra, men bruker beite der til ungdyr. Beitet har stor verdi for han. Selv om han ovenfor trekker frem setra og beitet som en stor verdi og ressurs, er det likevel vanskelig og lite aktuelt for han å drive med setring i form av at man tar med seg melkekyrne til setra. Han sier:

«Jeg synes jo det er veldig trivelig med seterdrift, men jeg har ikke sjans til å ta med meg 50, slik som det er innpå der nå, da må man bygge i hvertfall. Å ha med seg 50 melkeku innpå der nå, det blir, da må man utvikle setra mye mer da i hvertfall. Og slik som det er hjemme her nå så er det robot og slik, og det er jo muligheter kommet nå da at man kan flytte roboten innpå fjellet og slik, men eh ja, jeg ser ikke det at det blir aktuelt for meg i hvertfall.» (intervju 6)

Det Respondent 6 sier her er at det ikke er mulig for han å drive med aktiv bruk på setra. Hvis han skulle gjort det, hadde han måttet utvikle og bygge på setra, noe som i seg selv ikke bare er enkelt. I hans eksempel hadde kanskje vinninga gått opp i spinninga. Det man blant annet kan se gjennom sitatene til Respondent 6 er at, en grunn til at man ikke setrer med melkekyrne handler om at driften har endret seg til det større, og det er det flere respondenter som er enige om. Det som kommer frem gjennom respondentene er at de mener at det er ei driftsform som på en måte ikke tillater å drive to steder på en gang, altså både hjemme og på setra. At det kan bli en vanskelig kombinasjon. Respondent 2 driver ikke med aktiv drift på setra, men bruker beiteretten til ammekyr rundt setra og til sau lenger inn i fjellet. Likevel har hun meninger om hvorfor folk ikke setrer, da hun sier:

«Nei det tror jeg at er anna drift, større, du har ei driftsform der at du kan liksom ikke reise på fjellet og ligge med dyra dine også få fri fra hjemme, du har igjen så mye hjemme at du, da må du drive dobbelt opp.» (intervju 2)

Andre grunner respondentene nevner gjennom intervjuene til at setra ikke blir brukt til aktiv bruk, er for eksempel at det er arbeidskrevende, det koster mye, og at setra kanskje ikke er i god nok stand til det. Som Respondent 6 nevner ovenfor, måtte han ha utviklet og bygget på setra mye mer for at det skulle vært aktuelt å drive med setring. Mange, eller kanskje de aller fleste, seterfjøs er

ikke ment, fra gammalt av, for å romme mer enn kanskje mellom 5 og 15 kyr, og da er det en stor prosess for å få inn eventuelt 50, for å bruke Respondent 6 som eksempel. Noen av de som faktisk driver med aktiv bruk, har også meninger om hvorfor folk ikke driver med aktiv bruk. Respondent 5 kommer for eksempel inn på at det er arbeidskrevende, og sier videre:

«Eh nei, det er litt arbeidskrevende da. Jeg hadde jo ikke klart og gjort det slik hvis jeg ikke hadde hatt kårfolk⁷, kan du si. Da hadde jeg måtte hatt en fast budeie nesten ... for det blir alt for langt å drive å kjøre att og fram, kan du si. To ganger om dagen. Det er jo mye som skal ordnes hjemme også, og forskjellige ting.» (intervju 5).

Uten kårfolk hadde det altså ikke vært mulig for Respondent 5 å drive med setring. Sitatet hans gjenspeiler seg i sitatet til Respondent 2 ovenfor. Hadde han ikke hatt kårfolk, hadde han måttet drive to steder – dobbelt opp – og det hadde vært vanskelig for han. Respondent 5 kommer også inn på det økonomiske aspektet. I og med at det er kostbart å vedlikeholde mange hus, må man en gang ta ei vurdering på hvor mye man eventuelt skal satse på det, sier han. Han er veldig tydelig på at det er en ressurs, men om man hadde regnet på det så vet han ikke slik økonomisk hva som hadde lønnet seg. Likevel er han klar på at selv om det kanskje ikke går opp økonomisk, er det andre verdier som absolutt veier opp for det. Videre sier han: «Også er det jo, jeg synes det er morosamt at folk synes det er fint at vi driver å setrer også jeg. Jeg synes det er fint. Ja, ja men jeg synes det at det er trivelig» (intervju 5).

I likhet med Respondent 5 kommer også Respondent 8 inn på det økonomiske, og han sier også at det egentlig er kostbart, men at det går likevel. Mer forklarende sier han:

«(...) det er jo kostbart egentlig, nå får vi jo litt tilskudd, men det er jo kostbart å være på setra og dyr på flere plasser og sånn da så ... så melka faller⁸ jo i forhold til når de er hjemme og går i roboten og så det er jo en kostnad der, men vi har jo gratis budeie da så. Da går det likevel. Alt kan ikke regnes i kroner og øre heller da så. Egentlig» (intervju 8).

Han sier altså at selv om man får tilskudd, er det likevel kostbart. Arbeidet med å ha dyr på flere steder og at kyrne melker mindre på setra er en kostnad man får, men ved å ha gratis budeie så går det likevel. Det Respondent 8 sier om at «alt kan ikke regnes i kroner og øre heller» finner jeg

⁷ Kårfolk er de som drev gården før nåværende driver.

⁸ At melka faller betyr at kyrne melker mindre når de for eksempel er på setra, enn det de gjør hjemme på gården

interessant. Dette, og det som blir forklart av Respondent 5 ovenfor, viser til at det er verdier av andre typer enn de som kan regnes i kroner som er viktigere. Setra og beite har selvfølgelig en bruksverdi, da den er til nytte for gårdbrukerne og driften på gården hjemme, men det kan også tyde på at den har en affeksjonsverdi. Noe som, i følge Norsk Akademis Ordbok, vil si den «følelsesverdi en gjenstand har for en av personlige grunner» (NAOB.no). Det kan virke som de personlige følelsene de har knyttet til det å drive med setring er relativt sterke, og at det på en måte overstyrer hva som er økonomisk gunstig å gjøre, da de velger å drive med det selv om det er både kostbart og arbeidskrevende. Jeg tror man kan si at tradisjonen står sterkt hos dem, og at det er det som veier tyngst når de velger å bruke setra sånn som de gjør. Jeg mener også med trygghet at man kan si at det er en del av deres identitet, da de driver med noe som de gjerne er vokst opp med, og skaper og utvikler det til noe som blir deres eget. Ser man til det Péter Niedermüller beskriver i *The search for Identity*, kan det se ut til at det stemmer. Han skriver at identitet er den psyko-kulturelle prosessen der en person blir en del av, en skaper og en utøver av sin egen livsverden (Kvideland, 1992, s. 110). Ser man på verdiene, setra og driftstradisjonen som noen av Brücks kategorier, kan man se på de som en innvirkning på identiteten. Brück beskriver at den totale personlighetsopplevelsen hos hvert individ påvirkes av en rekke tilhørigheter til ulike grupper og kategorier (Brück, 1984, s. 65).

5.1.1.2 *Hvorfor de driver med setring*

Selv om det ovenfor har kommet frem flere grunner til at det kan være vanskelig å drive med aktiv bruk på setra, er det jo samtidig flere som velger å drive med det likevel. Som sagt i metodekapittelet (4.3 Utvalg) har jeg snakket med fire stykker som driver aktiv bruk på setra. Tre av disse viser tydelig til at de har budeie eller kårfolk til å hjelpe seg med arbeidet på setra, og at det kan være en god grunn til at det går an med aktiv drift. Respondent 1 sier at setra primært blir brukt på grunn av beite. Det handler også litt om tradisjon, men kanskje ikke i like stor grad som for resten av de som melker på setra. Respondent 5 har med seg alle dyra, utenom noen okser på innmarksbeite hjemme på gården, til setra på sommeren. Han har melkekyr på kvea og ungdyr og geit i fjellet på utmarksbeite. På spørsmålet om hvorfor de bruker setra sånn som de gjør, svarer han:

«Eh, det er mange grunner. Eh, det er klart at det er jo en ressurs, det vi har der, på en måte, så like ens det også høste det som er i utmark, i fjellet på ungdyr og slike ting. Men også den kvea vi har fordi den er jo, som sagt, nokså stor, så det er jo viktig å utnytte det. Også er det jo noe med tradisjon

da selvsagt (...) Også er det jo lite grunn at man vet at det er ikke så mange som setrer lenger heller, så man synes jo at det er lite grunn viktig å være med å ta vare på en slik tradisjon da.» (intervju 5)

Her kommer det frem at respondent 5 bruker setra fordi det er en ressurs som det er viktig å utnytte, men for han handler det også om tradisjon og det å være med på å ta vare på en tradisjon som færre og færre er en del av. Aspektet rundt tradisjon skal vi komme tilbake til senere. På spørsmålet om setra er nødvendig for drifta på gården, sier han at han hadde klart seg uten setra, men han hadde ikke klart seg uten utmarka og utmarksbeite. Videre sier han: «Så det er ikke det at det hadde vært umulig å drive uten setra, men jeg vil jo gjerne drive med den jeg da» (intervju 5). Det handler altså her om mer enn bare at setra er viktig for drifta på gården. Det gjør det også for respondent 8. De har mesteparten av kuene hjemme, men de har med seg mellom 10 og 12 kyr når de er på setra på sommeren. For dem handler det også om å utnytte ressursene og utmarka som er der, men de sier også at det handler mye om tradisjon og et ønske om å få være der. Både for dem og budeia. Det som kommer frem her, spesielt gjennom Respondent 5 ovenfor, kan man knytte opp til revitalisering. Revitalisering blir nøyere diskutert i neste underkapittel, men det handler om å gi nytt liv til noe som allerede er forsvunnet eller holder på å forsvinne (Kvideland, 1992, s. 65).

For respondent 3 har kanskje et litt annet synspunkt enn de andre, han sier det i alle fall på en litt annen måte. Han har med seg ca. halvparten av melkekyrne med seg på setra om sommeren, resten av dem er igjen hjemme på gården sammen med ungdyr og okser. Det vil si at det blir en del kjøring opp og ned fra gården, da han har arbeid å gjøre på to steder gjennom sommeren. Likevel sier Respondent 3 at han setrer fordi det blir ferien deres. Han sier:

«Vi setrer jo eh, vi setrer fordi det blir ferien vår. Og da er det kjempefint å kunne reise på fjellet også tjene penger der i stedet for å betale dyre dommer som andre folk gjør da i akkurat samme område» (intervju 3).

Ifølge sitatet kan det virke som han setter seg litt i opposisjon til de som reiser på «vanlig ferie», hvis man kan kalle det det, og fokuserer heller på å reise på fjellet og setra for å tjene penger. Det man også kan se er at han kanskje ikke deler synet, som både Respondent 5 og 8 har, om at det å være på setra er kostbart. Kyrne får litt kraftfôr, men høster og tygger resten av fôret selv. Det mener han er nokså god butikk, hvis man skal bruke hans egne ord. Respondent 3 nevner også at beite og utnytting av ressurser er viktig, men at selve setringa ikke er nødvendig for driften på gården. I tillegg er det også helt klart tradisjonsaspektet ved det. Videre sier han dette: «Også har

det vært setra i 500 år og da vil, eller det er liksom dokumentert det i 500 år, og da vil vi liksom ikke slippe den helt kanskje» (intervju 3).

For både Respondent 3, Respondent 5 og Respondent 8 kan man se at det handler om mer enn verdien som beitet gir, det er også andre verdier som spiller en rolle. Et ønske om å få drive med setring og et ønske om å få være der. Selv om de fire respondentene i gruppe 1 (de som driver med aktiv bruk) ikke driver helt etter den gamle, tradisjonelle måten – det vil si med blant annet ysting av ost og kinning av smør – når de setrer, er de likevel en del av den gamle, tradisjonelle driftsmåten man hadde før. Som det kommer frem tidligere i dette underkapittelet kan det å drive med aktiv bruk på setra både være arbeidskrevende, kostbart og melka faller når de kommer dit, likevel finner de en grunn til å drive med det. Ett annet synspunkt vi kan trekke frem her er at både Respondent 5 og Respondent 8 trekker frem at de har vært mye på setra som barn, og nærmest vokst opp der ifølge dem selv. Jeg vil tro at Respondent 1 og 3 også er det, men de trekker det ikke frem slik som de to andre gjør. De viser til at de har mange minner knyttet til det å være der, og det kan kanskje derfor være vanskelig å gi slipp på den driftsmåten, selv om det kan være arbeidskrevende og kostbart. For Respondent 1 er det tydelig at det er beitemangel hjemme på gården som er hovedfaktoren for at melkekyrne blir flytta til setra, men for de andre er det klart at det også er andre faktorer som spiller inn. Dette kan vise til at det er en del av deres identitetsfølelse. De gjør det ikke fordi de må, men fordi dette er noe de har lyst til å gjøre, og fordi det handler om mer enn bare verdien som beite bringer med seg. Som vi var innom inne på tidligere i dette kapittelet, kan dette kobles til Péter Niedermüllers teori om identitet, nemlig at identitet handler om den prosessen der en person blir en del av, en skaper og en utøver av sin egen livsverden (Kvideland, 1992, s. 110). Aktiv bruk på setra er noe de er blitt en del av gjennom oppveksten, holder fast ved og fortsetter å utvikle til noe som er deres. Identitet gjenspeiler det forholdet som finnes mellom individet og den omkringliggende verden som er skapt av dem (Kvideland, 1992, s. 111).

5.1.1.3 Oppsummering

Gjennom dette underkapittelet har vi gått gjennom respondentenes tanker om beite og drift. Jeg startet med å spørre hvor viktig beite er for mine respondenter. Det som kommer frem, er at for flere av respondentene er beite en vesentlig del av hvorfor de bruker setra. Noen av dem har for lite beite hjemme, og derfor er setra og tilknyttede beite en stor ressurs og «viktig for totalen i gårdsbruket», som Respondent 10 så fint sa det. Dette henger sammen med at driften på dagens

gårder er større enn det de var før, og med et økende antall dyr trenger man å utnytte de beite-ressursene man har tilgang til. Det kom også frem at flere mener at grunnen til at færre har aktiv drift på setra, nettopp er at drifta på gårdene har blitt annerledes og at det er større drift på gårdene, noe som gjør at det blir vanskelig å drive to steder på en gang. Andre grunner som kommer opp, er at det både er arbeidskrevende og kostbart. Da kommer vi til det andre spørsmålet jeg stilte innledningsvis i dette underkapittelet, nemlig om aktiv drift på setra er noe respondentene gjør fordi de må. Det er mest fremtredende hos Respondent 1 at han har aktiv bruk fordi han må, da han ikke har tilgang til nok beite hjemme. Det ligger også litt hos Respondent 5. Han sier han kunne klart seg uten setra, men ikke uten beite eller utmarka. Samtidig er det noe som han stor lyst til å drive med, og det er en tradisjon han mener det er litt viktig å være med å ta vare på. Dette ble koblet til revitalisering, noe som vi skal gå nøyere inn på i neste underkapittel. De to andre (Respondent 3 og 8) legger ikke skjul på at setra er en stor ressurs som det er viktig å utnytte, men det kommer likevel frem at de driver med aktiv bruk fordi det er noe de har et ønske om å gjøre. Dette kan tyde på at det å drive med aktiv bruk er en del av deres verden, noe man igjen kan koble til Niedermüller og hans teori om identitet. Identitet gjenspeiler det forholdet som finnes mellom individet og den omkringliggende verden som er skapt av dem (Kvideland, 1992, s. 111). Som nevnt tidligere, er aktiv bruk på setra noe respondentene er blitt en del av gjennom oppveksten, holder fast ved og fortsetter å utvikle til noe som er deres. Det gjenspeiler seg i Niedermüllers teori. Nemlig at identitet handler om den prosessen der en person blir en del av, en skaper og en utøver av sin egen livsverden (Kvideland, 1992, s. 110).

5.1.2 Revitalisering

Hvordan er det egentlig respondentene holder liv i de gamle tradisjonene? Flere ting som er nevnt i underkapittelet over, kan man ganske tydelig koble til begrepet revitalisering, som ble tatt for seg i teorikapittelet. I det kapittelet blir to former eller sider ved revitalisering nevnt. Brynjulf Alver fokuserer på hvorfor revitalisering er viktig, mens Skarin Frykman og Brembeck fokuserer mer på revitalisering som prosess, og den ene og den andre kommer til å bli brukt. I dette underkapittelet skal jeg ta for meg revitalisering ved å se på revitalisering av seterdriften, revitalisering av kulturminner og revitalisering av kulturlandskapet.

5.1.2.1 Revitalisering av seterdriften

I Brynjulf Alver sin definisjon av revitalisering handler det blant annet om å gi nytt liv til noe som allerede er forsvunnet eller holder på å forsvinne (Kvideland, 1992, s. 65). Og det er dette vi skal holde oss litt fast i. I kapittelet om setring i historisk perspektiv (2.1.5 Nedgang) viste jeg til at det 1939 var litt over 30 000 setrer i aktiv bruk i Norge, ifølge Lars Reinton. I 2015 var det, ifølge rapporten til Kari Stensgaard, bare 922 igjen som driver med aktiv drift på setra. Etter mine beregninger er det da bare ca. 3% av de 30 000 setrene som fortsatt er i aktiv bruk, noe som da tilsier at aktiv bruk på setra er noe som står i fare for å forsvinne. Det kan virke som det er flere av mine respondenter som føler at det er viktig å «passe på», hvis man kan si det på den måten, det som holder på å forsvinne, og at de gjør det ved å fortsette med seterdriften på sine setrer. Det kommer blant annet tydelig frem hos Respondent 5 når han sier: «Også er det jo litte grann at man vet at det er ikke så mange som setrer lenger heller, så man synes jo at det er litte grann viktig å være med å ta vare på en slik tradisjon da» (intervju 5). Og som Respondent 3 sier i underkapittelet over «Også har det vært setra i 500 år og da vil, eller det er liksom dokumentert det i 500 år, og da vil vi liksom ikke slippe den helt kanskje» (intervju 3), samtidig som det senere kommer frem fra Respondent 3 at man blir litt stolt av å være én av så få som fortsatt driver med aktiv drift på setra i Norge. Handlingsboren tradisjon er et begrep som blir nevnt i boka *Vårt hjerte vet, vårt øye ser*, av Sigrid Bø og Turid Følling Eilertsen. Det er et samlebegrep som omfatter tradisjon som blir lært og overført ved at man hører, ser og etterligner en handling eller et gjøremål (Bø & Eilertsen, 2004, s. 168). Setertradisjonen blir ikke nevnt spesifikt i det kapittelet, men jeg vil likevel si at det er gjeldende. Det er fordi setertradisjonen er noe som går gjennom generasjoner. De som driver med seterdrift, har gjerne med seg neste generasjon på setra som ser og hører om hva dette innebærer. Også er det opp til neste generasjon om det er noe man vil etterligne eller ikke – altså noe man vil fortsette med eller ikke. Man kan også se på det som funksjonelt kulturvern. Kort sagt handler funksjonelt kulturvern om vern gjennom bruk (Bø & Eilertsen, 2004, s. 43). En form for endring eller tilpassing, av tradisjonen eller kulturformen, til samfunnet man lever i kan være nødvendig ved funksjonelt kulturvern for at den skal leve videre som en integrert del av samfunnet. Det blir kalt kulturvern selv om den kanskje er endret eller tilpasset, så lenge man viderefører de særtegnene ved kulturformen som er viktigst (Bø & Eilertsen, 2004, s. 43).

Som det blir nevnt i teorikapittelet, sier Brynjulf Alver at man jobber for å beholde tradisjoner som er i ferd med å forsvinne fordi det gir en følelse av identitet (Kvideland, 1992, s. 69). I teorikapittelet blir det også beskrevet at identitet gjenspeiler det forholdet som finnes mellom individet, eller gruppen, og den omkringliggende verden som er skapt av dem (Kvideland, 1992, s.

111). Det å revitalisere den gamle tradisjonelle driftsformen er jo ikke noe som Respondentene gjør bevisst, men på en måte ubevisst. Det kan tyde på at de som driver med aktiv bruk gjør dette fordi det er noe de har lyst til og fordi det er noe som de er stolte av å drive med. Samtidig som de gjør det fordi det er noe som de er redde for å miste. Gjennom å fortsatt være en del av den tradisjonelle driftsformen, bruke den og tilpasse den til dagens samfunnsformer, er det en måte å revitalisere den driftsformen på.

Jamfør det som blir nevnt av Brynjulf Alver like ovenfor, kan vi også trekke inn det Ulla Brück sier om tilhørigheter til ulike kategorier og grupper i teorikapittelet. At den totale personlighetsopplevelsen påvirkes av en rekke tilhørigheter til ulike grupper og kategorier (Brück, 1984, s. 65). De ulike kategoriene kan være alder, yrke – i denne sammenhengen bonde – sosial gruppe osv. Hvis man ser på de som fortsatt driver med setring (aktiv bruk) som en sosial gruppe, kan det se ut som at en tilhørighet til denne gruppen har innvirkning på deres totale personlighetsopplevelse. Man kan også trekke inn det med at de kan føle på en tilknytning og en nærhet til røtter og forfedre, historie og tradisjon ved at de fortsatt driver med aktiv bruk som den gamle tradisjonelle driftsformen. Driftsformen har jo vart gjennom generasjoner, og er også en stor del av norsk historie, norsk bondekultur og gårdstradisjon. Hvis man ser på disse som en del av Brücks kategorier, skal man ikke se bort ifra at de er med på å forme den totale personlighetsopplevelsen til de respondentene som driver med aktiv bruk på setra.

Setring er som sagt en gammel norsk driftsmåte, en driftstradisjon nesten ingen driver med lenger (som vist ovenfor, bare rundt 3%). Hvis ingen gjør det, kan det være en fare for at man til slutt glemmer hvordan det har vært, og på den måten miste en del av identiteten i det norske landbruket. Alle mine respondenter er like på en måte, da alle er bønder (i ulik grad), og de er like på den måten at alle eier og bruker ei seter. Likevel er de ulike på den måten at noen av de holder fast ved en gammel tradisjon og driftsmåte, nemlig at de driver med aktiv bruk på setra. Dette gjenspeiler seg i det som kommer fram av Ulla Brück i teorikapittelet: En av mange definisjoner av kultur kan være det at kultur er det som gjør oss like noen mennesker, men ulike andre. Det samme kan sies om identitet. Når en kategori eller gruppe mennesker føler en tilknytning til hverandre, betyr det også at de oppfatter seg som ulike andre (Brück, 1984, s. 67). De som har aktiv bruk på setra føler at de har noe til felles med andre som gjør det samme, noe som gjør at de er ulike andre som har ei seter. Dette er noe som bidrar til den totale personlighetsfølelsen. Som vi også var inne på tidligere, kan også det å føle en nærhet og tilknytning til tradisjonen være bidrag til den totale personlighetsfølelsen – altså identiteten.

5.1.2.2 Revitalisering av kulturminner

Det er ikke bare gjennom aktiv bruk at man finner en form for revitalisering hos respondentene. I det foregående har vi tatt opp det som man kan kalle immateriell revitalisering, men nå skal vi inn på en annen form for revitaliseringen, nemlig det som blir materiell revitalisering. Det finner man for eksempel hos Respondent 4. Han viser til en låve han har restaurert på setra og sier:

«En sånn låve for eksempel på ei kve, det er jo ingen som bruker den til noen verdens ting, annet enn å lagre skrap eller gammel staur eller noe slik rart. Så bare faller det ned. Det er klart det koster. Til jeg er ferdig med denne låven nå så har det kosta 150 000, og det finner du liksom ikke, det er liksom ikke så enkelt å forsvare at du skal bruke det på et hus som du ikke bruker til noen verdens ting.» (intervju 4).

Det er kulturminner sier Respondent 4, og derfor er det på en måte viktig å ta vare på likevel. Respondent 4 sier indirekte at den låven han har restaurert ikke har noen bruksverdi for han. Alt han kan bruke den til er eventuell lagring av skrap, men likevel har han brukt både tid og penger på at den skal holdes ved like. Han sier direkte at det er kulturminner, og det kan virke som at for han så har den en affeksjonsverdi. Det er minner fra en annen tid som holder på å forsvinne, og for noen er det noe som er viktig å ta vare på. Også Kari Stensgaard i NIBIO viser, i tidligere omtalt rapport, til at låven ikke har en naturlig plass i nyere tids seterbruk. Gjennom deres registreringer har de funnet ut at det er låven blant de tradisjonelle seterhusene som er i dårligst forfatning (Stensgaard, 2017, s. 113). Noen vil kanskje ikke mene at et tilfeldig fjøs, sel eller en låve på en tilfeldig seter i fjellet er kulturminner, men retter vi oss etter kulturminneloven, er det nettopp det. Kulturminneloven §2 sier dette: «Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til» (Lovdata.no). Sigrid Bø og Turid Følling Eilertsen, sier at bygninger er den største gruppen av faste kulturminner, som da er faste, ikke bevegelige spor i naturen etter menneskelig virksomhet (Bø & Eilertsen, 2004, s. 67). Selv om Respondent 4 ikke har direkte nytte av den låven den dag i dag, er det et minne fra den tiden låven på setra virkelig hadde en nytte og en bruksverdi. Ettersom seterdrift var, og er fortsatt, en menneskelig virksomhet, er det helt tydelig at seterbygninger er kulturminner. Minner *etter* menneskelig virksomhet. Respondent 5 viser også til at bygningene på setra er kulturminner. Han sier:

«Det er klart det er en del bygninger som vi har som rett og slett driver å faller ned ... ja noen har falt ned og det er klart at hadde man hatt ressurser så kunne man, på en måte tatt vare på dem da før de falt ned, for det er jo kulturminner og slike ting det også» (intervju 5).

Respondent 5 er klar over at det er kulturminner, men innrømmer at noen av dem holder på å falle ned eller har falt ned. Det kan virke som det ligger et ønske i grunn for at det ikke hadde vært tilfelle, men på grunn av mangel på ressurser har det ikke vært mulig å gjøre noe med det. Det hadde heller ikke vært mulig for Respondent 4 å gjennomføre en sånn restaurering av den låven uten støtte fra for eksempel Kulturminnefondet⁹ eller kommunal SMIL-ordning¹⁰. Han sier videre om kulturminnefondet:

«Kulturminnefondet for eksempel de har jo flotte ordninger slik, men de må få mere penger, fra staten, slik at de kan dele det ut. Fordi at ellers så faller de her husene ned, fordi at det er, det er jo bare kulturminner i dag.» (intervju 4).

Dette viser til en materialistisk del av tradisjon og revitalisering forbundet med seter. Det er nok en sannhet i det Respondent 4 sier i sitatet over. Uten den støtten fra både kulturminnefondet og kommunal SMIL-ordning hadde ikke han hatt mulighet til å gjennomføre en sånn restaurering av låven som kulturminne. Hvis det hadde vært mere penger i kassene, er det flere som kunne gjennomført restaureringer, noe som hadde ført til at færre fjøs og låver på setrer ender opp som tufter til slutt. I følge rapporten til Stensgaard er det fjøsene og låvene som ligger dårligst ann når det kommer til hvor god tilstand det er på seterhusene, og det er der forfallet har kommet lengst (Stensgaard, 2017, s. 62).

Respondent 2 forklarer gjennom intervjuet at de har restaurert både låven og fjøset på setra, men til andre formål enn de var ment til fra gammelt av. Nå er de nemlig utleie-enheter på setra. Kan det likevel kalles revitalisering? Hvis man ser til Frykman og Brembeck, i teorikapittelet, så kan det tyde på det. Frykman og Brembeck omtaler revitalisering som en prosess som handler om å omskape eller restaurere et fenomen fra en eldre og tidligere tid, til egne samtidsforhold (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 129). Videre sier de at fenomenet revitalisering ofte er en blanding av det som er gammel og det som er nytt (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 129). Hvis vi tar

⁹ Kulturminnefondet er en statlig tilskuddsordning, der deres hovedformål er å gi tilskudd til tiltak som skal sørge for at kulturminner i Norge skal bli tatt vare på og satt i stand (Kulturminnefondet).

¹⁰ SMIL-ordningen går ut på at man kan gi tilskudd for at man kan gjennomføre miljøtiltak utover det som er forventet av vanlig jordbruksdrift. Formålet er å fremme natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet man finner i jordbruket (Volberg, 2020).

låven til Respondent 2 som eksempel, ser den ut som en låve utvendig – låvetrapp inkludert, mens innvendig er det en hytte på en måte. Låven på setra er et fenomen fra en eldre og tidligere tid, som er restaurert til egne samtidsforhold. En blanding av gammelt og nytt. Det er hensiktsmessig å poengtere at hvordan Frykman og Brembeck beskriver revitalisering, handler mer om prosessen og hvordan man revitaliserer. Alver, derimot, heller mer mot en beskrivelse av hvorfor man gjør det. Hvis vi bruker Respondent 2 og 4 som eksempel, kan det tyde på at det ligger ulik motivasjon til hvorfor man har restaurert husene. Hos Respondent 4 kommer det klart frem at låven ikke har noen reel verdi med tanke på at den ikke kan brukes til noe, så i realiteten er den restaurert kun for at den fortsatt skal kunne stå der. Verdien i den låven, og motivasjonen for å restaurere den, ligger i at det er et kulturminne. Et minne fra menneskelig virksomhet som hadde forsvunnet om Respondent 4 ikke hadde brukt både tid og penger på å restaurere det. På en måte kan man si det samme om Respondent 2. Den låven og det fjøset er også kulturminner, som da kanskje hadde forsvunnet om de ikke hadde restaurert dem, men motivasjonen bak er kanskje en annen. Da Respondent 2 og mannen hennes overtok en seter med en allerede etablert utleie-næring fra forrige generasjon – i form av tre små hytter som var bygget på setra (dette kommer frem i intervjuet), var det kanskje naturlig for dem å gå videre i samme retning. Motivasjon for å restaurere låven og fjøset kan man si var for et annet formål, enn for Respondent 4, da de ble restaurert for å kunne brukes som utleieenheter på setra deres.

I artikkelen *Kunsten å revitalisere gjenstanden som fascinasjonsobjekt*, skriver Kristine Orestad Sørgaard at gjenstander har biografiske kvaliteter. Det vil si at gjenstandene har sine egne historier, at de opptrer i menneskers fortellinger og minner, og at gjenstandene har reist mellom mennesker (Sørgaard, 2005, s. 34). Videre forklarer hun at gjennom industrialisering og kapitalisme har gjenstander fått et upersonlig preg og blitt varer på et marked, i stedet for håndverksprodukt med individualitet (Sørgaard, 2005, s. 34). Håndverksprodukter er det mange av innenfor seterkulturen. Fra alt av gammelt utstyr som bruktes til melking, ysting og kinning for eksempel, til fjøs, låver og andre seterhus. De aller fleste, vil jeg tro har et eller annet forhold til et gammelt melkespann. Sørgaard skriver at «Erkjennelsen av at gjenstandene er innsvøpt i historie, og at de har sin egen biografi, bidrar til å skape emosjonelle bånd mellom mennesker og ting» (Sørgaard, 2005, s. 34). Gjennom å restaurere seterhus som har vært der gjennom mange generasjoner av mennesker, som Respondent 4 og flere andre også har gjort, og ta vare på gamle ting fra den gamle seterkulturen, kan man si at respondentene er med på å revitalisere gamle tradisjoner. Respondent 2, for eksempel, viser til at hun har tatt vare på gamle gjenstander fra tida det var seterdrift på setra, da hun sier at de har gamle serviser og «(...) en del slike gamle ting der som binder litt mer opp til slik eh ja, den

seterdrifta som var da (...)» (intervju 2). Dette kan vise til sitatet fra Sørgaard ovenfor. At gjennom det å erkjenne at gjenstandene har en historie, har det skapt emosjonelle bånd mellom gjenstandene og personene. De har en affeksjonsverdi. Gjennom å erkjenne at gjenstander har en historie, erkjenner du også at de er en del av en tradisjon. Med tanke på at Respondent 4 har valgt å restaurere en gammel låve og Respondent 2 velger å beholde gamle serviser og ting fra den gamle seterkulturen, kan det tyde på at dette er noe som de på en måte er redde for å miste, og det å beholde de kan gi de en følelse av identitet – knyttet til den gamle seterkulturen. Dette passer med Alver, da han kommer inn på at man jobber med å beholde tradisjoner som er i ferd med å forsvinne fordi det gir en følelse av identitet (Kvideland, 1992, s. 69).

5.1.2.3 *Revitalisering av kulturlandskapet*

Man kommer ikke utenom å trekke frem kulturlandskapet når man snakker om setra og bruken av den. Gjennom intervjuene kommer det frem at kulturlandskapet er noe som respondentene mine bryr seg om og at de generelt er bekymra for at det skal gro igjen rundt dem. Kulturlandskap er, ifølge Bø og Eilertsen, landskap som er kultivert – altså dyrket eller foredlet, eller påvirket av mennesker (Bø & Eilertsen, 2004, s. 101).

Respondent 2 mener at folk ikke er klar over hvordan det hadde sett ut, om det ikke hadde vært for ulike typer beitedyr. Videre sier hun:

«Om det da er seterhusa og fjøs blir brukt slik som man gjorde før det er kanskje ikke så viktig for meg, men at det er folk der og at det er dyr som beiter i utmark slik at det ikke gror igjen. For det er fryktelig trist å se, og det ser man jo stor forskjell på selv om det er mye dyr i området nå så er det ganske stor forskjell når man ser på gamle bilder og slik hvordan det så ut før og nå» (intervju 2).

Her ser man at det som er mest viktig for Respondent 2, er ikke nødvendigvis at seterhus og fjøs blir brukt akkurat som de gjorde før – da tolket som tradisjonell bruk av setra, men at de blir brukt i det hele tatt og at man bruker ressursene og beitedyr, slik at det ikke gror igjen. Respondent 3 mener en årsak til at det gror igjen, er at det ikke er nok aktive setrer. Han sier:

«Men det er jo opp til hver enkelt selvsagt også om de vil drive med setring, men jeg synes jo det er harmelig hvis man ser på kulturlandskapet og den type, så er det jo fryktelig harmelig at det ikke blir brukt. Det står fryktelig mye seter.. eller kveer da, eller seter.. eller vidder og alt sånn der, som

gror igjen da. Eh, på grunn av at vi ikke har aktive setrer. Det tror jeg er en stor årsak til at det» (intervju 3).

Respondent 2 og 3 er enige om at det gror igjen hvis setrene ikke blir brukt, noe som også kan sies å være en kjensgjerning, men de er ikke helt enige om hvor viktig det er *hvordan* de brukes. Dette har jo klart en sammenheng med hvordan de selv bruker setra, og hvordan de selv er knyttet til den. Respondent 3 driver selv med aktiv bruk på setra og er, som tidligere nevnt, stolt av det. Da er det kanskje ikke så rart at det er det han mener er den beste måten å forhindre gjengroing på. Samtidig, gjør begge en jobb for å holde kulturlandskapet ved like, ved at de har beitedyr i landskapet. En forskjell er det likevel, da Respondent 2 primært har beitedyra «uttagerds» (fritt utenfor kveene og gjerder) og Respondent 3 primært bruker kveene til beite. En annen forskjell er at Respondent 3 melker kyrne på setra i tillegg.

Kari Stensgaard skriver i rapporten *Hvordan står det til på setra?* at mangfoldet blir mindre ved gjengroing. Dette innebærer da mindre synlige landformer, mindre synlige kulturminner, og flora og fauna som blir erstattet av andre arter (Stensgaard, 2017, s. 40). Hun påpeker også at det påvirker tilgjengeligheten, fremkommeligheten og oversikten i landskapet (Stensgaard, 2017, s. 40). Dette gjenspeiler seg i det Respondent 6 sier om gjengroing.

«Det tenker jeg er veldig viktig (å fortsette å bruke setre), fordi ellers så vil det vokse og gro ned alt som er innpå der og da har vi snart ikke verdier på det noen av oss, hvis det bare skal bli bjørkeskog og einer og bare noe atgrodd der da på en måte. Så tenker nå det at det er viktig å fortsette å bruke det og holde det ved like» (intervju 6).

Respondent 6 mener altså at vi ikke kommer til å ha noen verdier igjen hvis det gror igjen rundt oss. Spesifikt hva han mener med det, sier han ikke, men ut ifra det han sier i sitatet så kan det virke som han mener at det påvirker flere enn bare de som har setre. Det har verdier for setereiere i form av utnyttelse av beite og sparing av fôr hjemme, men også at det åpne landskapet og utsikten er en faktor for trivsel. Flere av mine respondenter refererer til landskapet og utsikten ved spørsmål om hvorfor man trives på setra. Dette er kanskje noe som kan gjelde for de aller fleste. Jeg vil tro at de fleste har en bedre opplevelse av å vandre i landskap som er åpent, enn ett som er grodd igjen av kratt og skog. Hvis vi ser til det den daværende landbruksministeren Lars Sponheim uttalte på en konferanse i 2003, som er gjengitt i boka til Bø og Eilertsen, kan det tyde på at det åpne landskapet har en verdi for flere, og ikke bare setereiere. Sponheim uttalte: «Kulturlandskap er en av våre viktigste eksportartikler. Det er naturen vår, fjorder, fjell og de åpne dalførene, turistene stort sett

kommer for å se, og det er det åpne landskapet som gir mange av oss opplevelser og rekreasjon» (Bø & Eilertsen, 2004, s. 112-113). Man kan spørre om arbeidet med å holde kulturlandskapet åpent er en form for revitalisering. Ser man til det som er beskrevet øverst i dette delkapittelet, er det nettopp det det er. Revitalisering handler om å gi nytt liv til noe som allerede er forsvunnet eller holder på å forsvinne (Kvideland, 1992, s. 65). Respondentene bruker beitedyr for å holde kulturlandskapet i hevd, fordi de er redde for at det skal gro igjen. De ønsker å gi nytt liv til noe som holder på å forsvinne.

5.1.2.4 Oppsummering

Gjennom dette underkapittelet har vi gått gjennom hvordan Respondentene holder liv i de gamle tradisjonene. Gjennom både å fortsette å drive med aktiv bruk på setra, restaurere gamle bygninger, ta vare på gamle ting og jobbe for at landskapet ikke gror igjen, jobber respondentene for å holde på gamle tradisjoner. Som vi har vært inne på, er det veldig få igjen som driver med aktiv bruk på setra. Gjennom intervjuene kommer det frem at dette er noe som respondentene vil drive med, er stolte av, og på den måten kanskje redde for å miste det. Ved at de driver med aktiv bruk, er de med på å holde ved like en gammel norsk driftstradisjon, og samtidig en del av identiteten i det norske landbruket. Ved å se til Brynjulf Alver og Frykman og Brembeck sine teorier om revitalisering, kunne vi se at gjennom å fortsette med den gamle driftstradisjonen, restaurere gamle bygninger og slippe dyra på beite, driver respondentene med revitalisering av flere sider ved den gamle setertradisjonen. For man kan heller ikke glemme de som ikke driver med aktiv bruk – altså de som bruker beite og bruker husene som fritidsboliger. Det er ikke bare melking på setra som er den gamle driftstradisjonen. Det er også bygningene, alle tingene og landskapet. Disse er også en del av identiteten i det norske landbruket. Alver sier jo at man jobber med å beholde tradisjoner som er i ferde med å forsvinne fordi det gir en følelse av identitet (Kvideland, 1992, s. 69). Og ved at setrene blir holdt i hevd og kulturlandskapet blir brukt, er respondentene med på å holde ved like en gammel norsk driftstradisjon og en del av identiteten i det norske landbruket.

5.1.3 Vedlikehold og høyere standard

Hva slags tanker har egentlig respondentene om standard og vedlikehold? Det kommer frem gjennom flere av mine respondenter at det kanskje er et ønske om å få gjort mer med seterhusene, men at ting ikke alltid strekker til. For det er ikke bare enkelt å eie en seter som i noen tilfeller har stått siden 16-, 17- eller 1800-tallet. Selv om det kommer frem gjennom respondentene at det ikke

nødvendigvis er en tung, overhengende tyngde, er det likevel en hugsott¹¹, og for noen kan det ligge litt på. Respondent 10 sier for eksempel at:

«Det er nå litt hugsott selvsagt, det er det. Det er med alle disse husene som egentlig ... og også det at man føler at man får ikke, har ikke mulighet til å ordne med alt, man må liksom bare, noen av disse husene må bare få gå fordi man har ikke hverken ressurser eller tid til å ordne de. Så det kan ligge på. Det kan det.» (intervju 10)

Med mange hus som skulle vært tatt vare på, føler Respondent 10 at det er en hugsott. Det faktum at noen av husene bare må få gå – noe som vil si at de bare må få falle ned, er noe som kan være en bær for han. I likhet med Respondent 10, i det å føle på at det er hus som skulle vært holdt ved like, finner vi også hos Respondent 6 da han sier:

«Det er bare at noen av gangene man er innpå der selv og ser at det går noen turgåere forbi, og at du tenker det selv også, at “jeg skulle så gjerne stelt på dette her, men det strekker ikke til akkurat nå da”. Så hadde det jo vært artig og gjort det og at det hadde vært i orden ja. (...) Og jeg tror det at, hvis man kanskje hadde stelt på seterhusene og litt sann mer så kunne man brukt som enda mer ferieplass, men det koster nå veldig mye da, så slik situasjonen er nå så går det ikke an å få til det.» (intervju 6)

Han sier også at han føler litt press, da han føler at folk tenker at han burde snart få gjort noe med seterhusene sine, da de holder på falle ned. Dette kan tyde på det ligger et sosialt press for å få gjort noe med husene. I alle fall i et bygdesamfunn der det ikke er uvanlig at alle, til en viss grad, vet hvem alle er, hvilken gård de bor på og da hvilken seter som hører til. At Respondent 6 føler at han blir snakket om, fordi husene hans på setra ikke er helt i orden, er kanskje ikke til å unngå i et bygdesamfunn. Her i sitatet hos Respondent 6 kan man se at det ligger et ønske eller en motivasjon for å gjøre noe med seterhusene, men at det enda ikke har vært mulig fordi det er en kostbar prosess. I boka *Motivasjon og selvforståelse* blir motivasjon beskrevet som de kreftene som setter i gang en aktivitet, og det som holder aktiviteten i gang (Lillemyr, 2007, s. 15). Motivasjonen til Respondent 6 ser ut til å være at man ville brukt setra mer som ferieplass, om setra hadde blitt restaurert og ordnet på. Det kommer også til uttrykk hos Respondent 4, da han sier:

¹¹ Ordet hugsott kan sammenlignes med ordene bekymring, uro og engstelse, og er et ord som er mye brukt i området intervjuene ble gjennomført i.

«Jeg håper at det jeg har gjort der for eksempel (restaurering av seterhus) kan være en god nytte for de som skal ta over, det er litt slik jeg har tenkt. At selv om ikke jeg får noe sånn spesielt stor glede av det så kan jo andre få det seinere da.» (intervju 4).

Vi ser her at han håper at de som kommer etter han skal få god nytte av setra, siden han har restaurert den til en bedre utgave enn det som var. Det finnes jo en norm, eller et ideal, om at gården skal overleveres i bedre stand til neste generasjon. Dette vil da også gjelde setra. Man ser at det handler om en ytre motivasjon for å få restaurert setra. Ytre motivasjon er når det ikke er selve handlingen som er målet, men noe utenfor oss selv. Altså det kan være en belønning av et slag, sosial godkjenning, unngåelse av straff eller oppnåelsen av et verdsatt resultat (Ryan & Deci, 2017, s. 14). Det er ikke selve restaureringen som handling som er målet, men noe større enn det. Ut ifra Respondent 6 sitt sitat og det han nevner om press, ser man at det kan være flere former for ytre motivasjon som ligger til grunn. Både i form av belønning – at man kan være mer på setra som ferieplass hvis man får restaurert, og i form av sosial godkjenning. For Respondent 4 kan det være en ytre motivasjon i form av at andre etter han kan få god nytte av setra, selv om kanskje ikke han får det. Men som sagt tidligere, Respondent 6 sitt eksempel, er det også andre faktorer som spiller inn for å få gjennomført en restaurering. Nemlig at det er en kostbar prosess.

Det kan være en stor jobb å sette i gang en restaureringsprosess, og grunner til det kan være at forrige generasjoner ikke har brukt setra i stor grad, eller at vedlikehold ikke har vært prioritert. Flere respondenter er nevner at når ting ikke blir brukt, så forfaller det. Respondent 4 sier for eksempel dette om de han tok over gården og setra fra:

«Jeg har stor respekt for dem, fordi det var jo besteforeldrene mine. Men de brukte ikke ei krone på vedlikehold. Eh, slik at når setringa var slutt på 19- kanskje 1950-60-tallet, da ble det bare, ja da var det slutt. Også slutta også vedlikeholdet.» (intervju 4).

Da det ble slutt med setring for besteforeldrene til Respondent 4, ble det også slutt på både bruk og vedlikehold. Normen, som ble tatt opp ovenfor, ble altså ikke utført i dette tilfellet. Det førte til at det ble en stor jobb for han å få ting i bruk igjen, både hus og beite. Respondent 6 deler noe av det samme som Respondent 4, ved spørsmål om å holde ved like setra. Han sier:

«Man må prøve å holde ved like det. Men det er liksom vanskelig når man tar over en gård der det er, eh ja, kanskje en generasjon eller to som har sluppet det litt for langt da, allerede da, også tar man

over og kanskje må stelle på hjemme så har jeg liksom valgt å bruke penger til nå da hjemme, også må man ta setra etter hvert og ... det er, slik prioriteringa er så blir det nå bare slik» (intervju 6).

Som flere har nevnt, er det ei hugsott når man har både seter og gård, som da tilsier at det er mange hus som skal være i orden. For Respondent 6 har manglende vedlikeholdet blitt sluppet litt for langt, noe som har ført til at han har måttet gjøre prioriteringer. For han så har heller ikke den forrige generasjonen fulgt opp normen med å overlevere gården i god eller bedre stand. Som han nevner i kapittelet om beite og drift (5.1.1) har han økt med et nokså høyt antall dyr siden forrige generasjoner, noe han har gjort for å få bedre økonomi, dette er da en prioritering han har gjort.

Noen av respondentene har sagt at noen av seterhusene må bare få falle ned, fordi de hverken har tid eller ressurser til å få ordna med dem. Dette har Respondent 2 et annet syn på, da hun mener at mange har en viktig jobb å gjøre når det kommer til restaurering og vedlikehold. Hun sier:

«Jeg tenker at der har mange en viktig jobb å gjøre, ta vare på husene. For det finnes jo ikke noe stussligere enn å se på seter-tun som faller ned. Det er jo helt, skrøpelig, og det ser vi jo ganske mye til. Jeg synes det er veldig trist. Så jeg tenker at, full forståelse for at folk eller gårdbrukere ikke har mulighet til å setre slik som før, fordi den drifta og, det er litt annerledes nå enn før, men at man har såpass økonomi og prioritere å holde husa ved like, det tenker jeg er kjempeviktig» (intervju 2).

Å se seter-tun falle ned er noe av det mest stusselige, mener Respondent 2. De har restaurert både fjøs og låve for å kunne bruke det til utleie-hus som en tilleggsnæring til gården, men bruker seterhuset selv hele sommeren og ved andre anledninger. Hun mener at det å prioritere å holde husene ved like er kjempeviktig, uten å si noe spesifikt om hvorfor, men ved flere anledninger gjennom intervjuet sier hun at det er viktig «å holde liv» i både hus og tun på setrene. Det kan dermed virke som hun mener at det er viktig at det ikke forsvinner. Det kan man koble mot det som ble tatt opp i forrige kapittel (Revitalisering). Man kan se at det handler om prioriteringer og forskjellige syn på verdier. Noen ser kanskje på verdiene rundt å holde liv i seterkulturen og seterhusene som avhendelige. Det vil, i følge Norsk Akademis Ordbok, si at de ikke er umistelige (NAOB.no). Andre vil se på verdiene som uavhendelige, som da betyr at de er umistelige (NAOB.no).

Respondent 9 har en litt mer avslappet innstilling til det hele rundt vedlikehold og sier de har drevet med litt slik forsiktig vedlikehold på setra. Videre sier hun:

«Det er jo selvsagt med hus som liksom ikke er helt i orden og noen hus som holder på å falle ned og litt slik ... når man har mye hus alle steder så er det selvsagt litt hugsott. Men vi har jo kanskje valgt å på en måte slappa av litt med setra da, at den har på en måte levd litt slik sitt eget liv og vi har brukt den slik den er i alt sin enkelhet.» (intervju 9)

Respondent 5 har også en litt avslappet innstilling, og ser egentlig ikke på det som en hugsott. Han sier:

«Nei jeg vil ikke si at det føler det er så mye hugsott å ha seter, egentlig. Jeg ser det egentlig som et pluss for min del da, men det er helt klart at det kan oppleves annerledes for andre som på en måte ikke bruker setra aktivt, så kan det hende at de opplever det som en hugsott, kanskje da. Ja, jeg vet ikke, men for meg så er det ikke det» (intervju 5).

For han er setra et pluss, en ressurs å dra nytte av. Selv om han ikke mener det er en hugsott, kommer det senere frem i intervjuet at det er flere hus som burde vært ordna på, men at det mangler ressurser. Han mener også at det kan oppleves annerledes for andre som ikke bruker setra aktivt. Om han her mener aktiv bruk, som i melkeproduksjon på setra, er jeg litt usikker på. Det han mener tror jeg er at det er mer hugsott å ha en seter hvis den ikke blir mye brukt, fordi som flere av respondentene nevnte i intervjuene: «Når ting ikke brukes, så forfaller det». Gjennom intervjuene kommer det frem at det er for det meste fjøsene og låvene som ligger dårligst an for flere av respondentene, altså de husene som holder på å falle ned eller har mest behov for en omfattende restaurering. Det svarer til rapporten til Stensgaard, da hun viser til at forfallet er størst hos fjøs og låve, og at særlig låvene er i dårlig form (Stensgaard, 2017, s. 62). Selene, derimot, har relativt god stand, da mange sel også blir brukt til fritidsbruk (Stensgaard, 2017, s. 62).

5.1.3.1 Standardheving

Det er som Respondent 9 sier, når man eier en gård så er det mange hus som skal tas vare på. Både på gård og seter. Dette med vedlikehold kan man også koble til en ting som fremkommer av intervjuene, nemlig aspektet rundt høyere standard og standardisering. Og da snakker vi om høyere standard og standardisering når det kommer til seterhus. Nå skal det være klart at det er forskjeller på hva slags standard det er på seterhus i dag, noen har innlagt vann og strøm, andre har ikke, noen har restaurert og noen har ikke gjort det. Det man kan si er at alle har noenlunde likt utgangspunkt, men det kommer an på hva slags investeringer som er gjort med tanke på restaurering og standardheving. Høyere standard og standardisering kommer også frem som en annen grunn til at

setrene ikke blir brukt generelt. Respondent 3 sier det ganske klart og tydelig da han sier: «det er rett og slett standardheving på setring generelt som må til for at folk vil bruke dem. Ehm, ja, jeg har det som følelse i alle fall. Uten at jeg skal si det for helt sikkert da» (intervju 3). Når han sier «for at folk vil bruke dem», er det usikkert for meg på hvilken måte han mener. Han kan mene det å bruke dem til aktiv bruk, eller han kan mene det å bruke husene generelt, for eksempel som fritidsbolig. Jeg tror at i dette tilfellet mener han det å bruke dem generelt. Videre kommer det også frem at han mener at der folk ikke bruker setrene sine, så har det ikke vært brukt nok midler på å vedlikeholde dem, og at også tilgangen til strøm og vann er en god faktor for det (intervju 3).

I artikkelen *Hvem skal arve hytta* blir det pekt på at familiekonflikter, uklar ansvarsfordeling eller uavklarte arve- og eierskapsforhold kan være skylden til manglende vedlikehold (M. E. Lien & Abram, 2018, s. 32). I denne artikkelen er det snakk om hytter spesielt, men jeg mener det kan være fruktbart å ta den med, da den kan belyse likheter og ulikheter når det kommer til grunner til manglende vedlikehold. Selv om tingene ovenfor kan være gjeldende i mange tilfeller når det gjelder hytter, tror jeg ikke det nødvendigvis er så gjeldende i tilfellet der det er mangel på vedlikehold på setrer. Når det gjelder uavklarte arve- og eierskapsforhold, kan man si at det ikke er gjeldende. Når man tar over en gård, med odelsrett eller om den er kjøpt, så følger setra med. Den kan ikke deles fra eller selges, da dette er i strid med Jordlova (som ble tatt opp i kapittel 4.3 Utvalg, s. 24). Av samme grunn kan man kanskje si at uklar ansvarsfordeling heller ikke er like gjeldende når det kommer til setrer i forhold til hytter, da det er én person som eier setra. For fellesetre, derimot, kan uklar ansvarsfordeling være gjeldende. Fellesetre er når flere gårder slår seg sammen om en felles seter med moderne fjøs og fulldyrkede kulturbeiter, og de bringer sammen besetningene sine gjennom sommeren (Stensgaard, 2017, s. 9). Hvor mange som er sammen om en felleseter kan variere. Når man er flere som har ansvar for én seter, kan det være uopplært hvem som har ansvar for hva, og en mulig uklar ansvarsfordeling kan oppstå. Familiekonflikter derimot, kan alltid oppstå av forskjellige grunner. Søsken som lenger ikke får mulighet til å benytte seg av setra, for eksempel, fordi det ikke er de som har odelsrett og får tatt over gården, kan føre til konflikt. Men i setras tilfelle fører ikke det nødvendigvis til manglende vedlikehold, da ansvarsfordelingen er ganske klar. Ansvaret ligger jo hos den som eier gården og setra.

I artikkelen blir det også pekt på at noen hytter har nesten ingen som tar vare på dem, mens noen hytter har veldig mange mennesker som tar vare på dem (M. E. Lien & Abram, 2018, s. 32). Fraværet av noen til å ta vare dem kan føre til mangel på vedlikehold (M. E. Lien & Abram, 2018, s. 32). Som vi var inne på ovenfor, kan fellesetre ha flere eller mange til å ta vare på dem. I

utgangspunktet skal det da være overkommelig å holde det ved like, men som sagt, kan uklar ansvarsfordeling være et hinder for vedlikehold. Hvor det er få som tar vare på dem og dermed manglende vedlikehold på grunn av det, er noe som kan være tilfelle når det gjelder vedlikehold av setrer. Det er ikke til å stikke under en stol, at det er lettere finansiere et vedlikeholdsprosjekt når man er flere om prosjektet. Som eier av en seter er man en eller to personer, som regel, til å finansiere prosjekt, hvis man ikke tar med i beregningen at man kan få støtte. Som det kommer frem tidligere i dette underkapittelet er det gjerne finansieringen av prosjektet som stopper eventuelle restaureringer, og at det ikke nødvendigvis er motivasjonen eller ønske om å gjøre det, som setter en stopper.

Respondent 7 mener også at standard har noe å si på hvorfor setrer ikke blir brukt. Hun sier:

«Nei det jeg kan tenke meg det er nå dårlig standard da også vi er nå bortskjemt i dag. Vi skal ha innlagt vann og strøm og det er nå, og internett ikke minst. Det er ikke sjans til å få, i hvertfall ikke til setra våres da, det skal til slike investeringer og i hvertfall hvis man skal koble seg til sånn vann og kloakk og alt dette og. Men man kan jo løse det på andre måter selvsagt, men jeg tror kanskje folk ikke vil prioritere ... kanskje så mye penger på den heller da, nei jeg vet ikke. Det er jo en enkel standard, vi er bortskjemte» (intervju 7).

Vi er bortskjemte, mener Respondent 7, da «alle» vil ha innlagt vann, strøm og internett. For dem er ikke det mulig, uten store investeringer. Og store investeringer er det ikke alle som kan, eller vil, prioritere. Videre sier hun: «Også er man ikke oppvokst med denne enkle stilen eller synes det er sjarmerende så er det nok fort gjort at man bare låser igjen døra» (intervju 7). Når Respondent 7 sier «den enkle stilen», kan vi sammenligne det med det som menes som enkel standard. Altså at man ikke har innlagt strøm eller vann. Ser man til Respondent 4, mener at bruken av setra øker hvis man får tilgang på strøm og vann. Han sier:

«Man ser jo det at der du får strøm, kanskje først og fremst strøm da fordi da kan du borre etter vann hvis du ikke har brønn. Eh, da øker bruken. Ja den gjør det. Så, men det finnes jo igjen noen da som synes det er fint med stearinlys og parafinlamper og slik. Og utedo. Det er det nå der vi har seter, og jeg synes jo det er helt greit» (intervju 4).

Respondent 4 hevder at bruken av setra øker hvis man får tilgang til innlagt vann og strøm. Samtidig finnes det sånne som han, og andre, som synes det er helt greit med både utedo og parafinlampa – som tilsier at det ikke er innlagt strøm eller vann. Det som man ser kommer frem

både hos Respondent 7 og Respondent 4 her, er at det kan være forskjell på folk og om de synes «den enkle stilen» er sjarmerende eller ikke. Det kan man koble til flere perspektiver fra teoridelen av denne avhandlingen. For eksempel det som ble nevnt at både begrepet tradisjon og hvordan det anvendes kan kobles til en stadig eller konsekvent glidning mot noe gammelt (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105). Dette kan også kobles til identitet. «Den enkle stilen» er enten noe du kjenner en tilhørighet eller draging til, eller ikke. Ulla Brück forklarer at identiteten, eller den totale personlighetsopplevelsen, hos hvert individ påvirkes av en rekke tilhørigheter til ulike grupper og kategorier (Brück, 1984, s. 65). Péter Niedermüller nevner også at identitet gjenspeiler det forholdet mellom individet og den omkringliggende verden som er skapt av dem ((Kvideland, 1992, s. 111). Man kan tolke det sånn at hvis noe ikke «passer sammen med» deg og den omkringliggende verdenen, er det kanskje naturlig at det ikke blir benyttet i stor grad. I dette tilfellet «den enkle stilen» som ble nevnt ovenfor.

Hvis man ser på standarden på norske hytter, hevder antropolog Pauline Garvey at den har endret seg radikalt fra å være enkle hytter til å utvikle seg i mer forseggjorte retninger (Garvey, 2008, s. 207). Videre sier hun at moderne hytter er like eller har lignende standarder som vanlige boliger, spesielt med tanke på husholdningsstruktur (Garvey, 2008, s. 207). Dette svarer til det noen av respondentene sier om at noen vil ha høyere standard enn det som allerede finnes på mange setrer. Garvey sier at det tradisjonelle idealet, eller «den enkle stilen» som Respondent 7 kaller det, blir utfordret av krav om bekvemmelighet, og at for mange er det mest ønskelig at hytta er et speilbilde av hjemmet (Garvey, 2008, s. 208). Det er vanskelig å vite for helt sikkert om dette er gjeldene for mine respondenter, og at det er det de mener når de sier at de ønsker en litt høyere standard, men jeg tror ikke det. I alle fall ikke for alle. Respondent 4 og 7, for eksempel, synes det er helt greit med stearinlys, parafinlamper og utedo. Imidlertid, er det flere respondenter som har innlagt vann, eller innlagt strøm, eller begge deler. Det som kommer frem hos andre respondenter er at det er ønskelig at det hadde vært lettere å være der, noe som da inkluderer et ønske om strøm og innlagt vann. Respondent 6 sier for eksempel at han skulle ønske at det var mer lettvent å reise dit. Videre sier han:

«At det hadde vært lettvent å bare hoppa i bilen og reist innpå der og da hadde alt vært der på en måte. Nå blir det «kjølé» (veldig) styr for da må man ta med seg kjølebag og man må ta med seg ... ja mye slik da for klare å være der ei stund» (intervju 6).

Når det er sagt, betyr ikke ønsket om strøm og vann nødvendigvis at det skal bli et speilbilde av hjemmet.

5.1.3.2 Oppsummering

Gjennom å se på respondentenes tanker om vedlikehold og standard kan man se at for flere av respondentene kan det være ei hugsott å eie en seter. Man har allerede hus på gården som skal holdes ved like, og attpåtil består setra av flere hus. Med tanke på at noen forrige generasjoner har latt forfallet skli litt for langt, er det flere som har, eller har hatt, mye å ta for seg når det kommer til restaurering på setra. Man kan se at for flere ligger det et ønske om å kunne gjøre noe med bygningene, for eksempel for at standarden skal bli bedre, men at ressursene ikke alltid da strekker til. Det er derfor ikke motivasjonen det står på, men tid og ressurser. Dette kan føre til at hus bare må få falle ned, noe som ikke alle er helt enige i. Lav standard, kommer det frem gjennom intervjuene, kan være en grunn til at setrer ikke er i bruk. Noen har gjennomført en restaurering og standardheving, mens andre ikke har hatt muligheten til det. Man kan si at det handler om motsetningen mellom «den enkle stilen», som Respondent 7 kaller det, og kravet om høyere standard og bekvemmelighet, der innlagt strøm og vann er en vesentlig faktor. Man kan kjenne en tilknytning til den enkle stilen og synes den er sjarmerende og dermed bruke setra som den er, eller man kjenner en tilknytning til det bekvemmelige og ønsket om at det skal være en mer lettvint tilværelse på setra. Her kan man da koble inn Frykman og Brembeck som blant annet viser til at tradisjon kobles til en stadig eller konsekvent glidning mot noe gammelt (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105). De som synes at den enkle standarden er sjarmerende og velger å holde fast ved den, har kanskje en sterkere glidning eller tiltrekning til det gamle og tradisjonelle enn det andre har. Motsatt blir det vist til at i det moderne så ligger det en ide om frigjøring fra det som har vært før (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 185), noe som man kan koble sammen med ønsket om høyere standard og bekvemmelighet. Det er ikke dermed sagt at de som ønsker en høyere standard ikke har «respekt» for det gamle, men det kan tyde på at akkurat det med bekvemmeligheter og at ting skal være mer lettvint stiller høyere for noen i spørsmålet om vedlikehold og standard på setrene. Jeg var også tidligere inne på dette med identitet i forhold til standard. Niedermüller nevner at identitet gjenspeiler det forholdet mellom individet og den omkringliggende verden som er skapt av dem (Kvideland, 1992, s. 111). Hvis noe ikke passer sammen med deg og din omkringliggende verden, i dette tilfellet «den enkle stilen» er det kanskje ikke unaturlig at man vil endre det, eller i verste fall, ikke bruke det. Dette kan kanskje spesielt være gjeldende for de man kan kalle samboere eller folk som er inngiftet, som da kanskje ikke er vant til det gamle eller enkle.

5.1.4 Setra som feriested

Er det å se på setra som en fritidsbolig eller feriested forbeholdt de som ikke driver med aktiv bruk, eller kan man også finne det hos de som setter? Respondent 7 bruker setra primært som feriested, og de har ikke noe dyr med seg på beite ennå, da de veldig nylig har startet med å ha dyr på gården etter at de kjøpte den. Det blir gjentatt flere ganger i løpet av intervjuet at dette virkelig er en plass hele familien trives på. Til hvorfor de trives så godt, svarer Respondent 7 dette:

«Kobler skikkelig av og koser oss, og ikke noe telefonsignal heller. Så nei, koser oss innpå der. Og ungene de, hvis det er lenge siden vi har vært innpå der så spør de ofte «kan vi ikke snart reise dit att da». Det blir liksom til at man koser seg sammen på en annen måte da. Mer sammen.» (intervju 7)

Det er ikke noe veldig spesifikt eller håndfast til hvorfor de trives så godt der, men det kan se ut som det er følelsene, det å være sammen og ha det fint som spiller en stor rolle. Samtidig kommer hun inn på at det handler om litt hvordan man er sammen når man er der. Når man er på setra, er man sammen på en annen måte, mener hun. Det er færre distraksjoner der, så man er mer med i øyeblikket, sier hun til slutt. Som det ble skrevet i teoridelen er tradisjon noe kollektivt, det er noe man deler med andre (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105). Man får tradisjoner av å være sammen og gjøre ting sammen med andre. Selv om det blir beskrevet at tradisjon er noe kollektivt, er det likevel verdt å diskutere på hvilken måte det er kollektivt. Kollektiv kan bety både flere, eller større deler av et samfunn, men det kan også bety et mindre felleskap – for eksempel folk som bor sammen. Her i denne sammenhengen er det allikevel en familie det er snakk om. Det er kanskje da mer treffende å si at i denne sammenhengen er det en form for individuell tradisjon.

Når jeg spør Respondent 7 om det har blitt en tradisjon at de er på setra, svarer hun at det har de absolutt fått. Spesielt påska. Den kan virke som litt «hellig» når hun sier at «det blir jo ikke påske med mindre vi har en tur innpå der. Det er stusselig» (intervju 7). Da mener hun altså at påsken blir stusselig om de ikke får en tur på setra.

Det er flere enn Respondent 7 som betegner setra som et fristed eller feriested. Respondent 6 føler at setra er som en ferieplass – litt sånn som å reise på en hytte, men likevel med en forskjell. Han sier:

«Jeg føler liksom det at det er mer en ferieplass, ja. Men det blir jo akkurat for oss som det blir for de andre kan du si – de som er i byen reiser på hytta, det blir jo omtrent det samme som for oss nå, føler

jeg da. At vi liksom reiser på setra slik ja. Men at det selvsagt, det er jo litt å drive med innpå der også, på en måte, holde ved like gjerdet og litt slik. Det er jo, litt mer arbeid å reise på setra på en måte, enn å reise på ei normal hytte da kan du si» (intervju 6).

Respondent 6 ser altså på setra som en ferieplass. På samme måte som de som bor i byen reiser på hytta, reiser han på setra. Likevel, blir det litt annerledes, mener han. Da det er gjerder og andre ting som stadig skal vedlikeholdes. Å se på setra som et feriested, er noe som går på tvers av om respondentene hører til i utvalgs-gruppe 1 eller 2. Respondent 5, for eksempel – som driver med melking på setra, sier at han forbinder setra med litt fri og betegner det som en friplass (intervju 5). Som nevnt tidligere, bruker Respondent 3 setra fordi det blir ferien deres, og mener det er helt greit å kunne ta med seg arbeidet på ferie. Respondent 8 sier, at når han er på setra så er det for å slappe av, for da har han ferie (intervju 8). Dette må da ses i sammenheng med at Respondent 8 har en fast buedeie. Hvis man ser på alle disse tre under en, har de et arbeid som skal gjennomføres når de er på setra på sommeren. Likevel ser de på setra som et fristed eller feriested. Dette forklarer Respondent 3 med at man er nødt til å ha et miljøskifte. Dette kan ses i sammenheng med det som blir nevnt i kapitlet om setring i historisk perspektiv (2.2 Setring i Gudbrandsdalen). Der har jeg trukket frem eksempler fra tekster i gamle årbøker fra Gudbrandsdalen. Det man kan se gjennom de eksemplene, er at selv om det var mye arbeid som skulle gjøres på setrene før i tida, så ble det en slags ferie eller et miljøskifte for mange. Dette er da også gjeldende for flere av mine respondenter som driver med aktiv bruk på setra. Selv om de som har et arbeid som skal gjennomføres gjennom sommeren ser på setra som et fristed eller ferieplass, er det likevel noen respondenter som skiller seg ut og ikke deler den tanken. For Respondent 4. har det ikke blitt det fristedet han kanskje hadde planlagt. De bruker setra når de er på fiske, i saue-sanking og ved noen andre anledninger, men av mange forskjellige grunner har det ikke blitt så mye mer enn det, sier han. En av grunnene, mener han, er at han ikke har vært vant til å være der gjennom barndommen, noe vi skal gå nærmere inn på i neste underkapittel (5.1.5).

5.1.4.1 «Sterk tilknytning, sånn, til å være der»

Som sagt i teoridelen av denne avhandlingen kan tradisjon blir sett på som noe sosialt og noe materielt, samt noe åndelig (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 111). Nå skal vi inn på aspektet sosial tradisjon. Det kommer frem at det er flere av mine respondenter som forbinder setra med det sosiale og tradisjoner rundt det. Når jeg spør om på hvilken måte setra er nødvendig for drifta på gården, eller om det er på grunn av tradisjon at den blir brukt, sier Respondent 2 at arealet er ikke så stort at det utgjør en stor andel for fôrproduksjon. Det handler mer om en «sånn tradisjon og sterk

tilknytning, sånn, til å være der» (intervju 2), sier hun. Respondent 2 bruker beiteretten knytta til setra til amme-kyrne de har, men bruker ikke beite på selve seterkvea sånn det er nå. I tillegg bruker de setra som en tilleggsnæring til gården, ved at de har utleie av hus på setra. Det kommer frem at setra er en plass som Respondent 2 og resten av familien trives veldig godt på. For å beskrive hvorfor sier Respondent 2:

«Det tror jeg og at handler om at du for det første liksom skaper gode minner der da. Du lærer ungene dine å like å være der og du, jeg tror mye av det å trives handler om tradisjoner eller skape gode, ja, minner. Men det er liksom en plass der som, jeg tenker i hvertfall sånn som til neste generasjon å ta over, så snakker i hvertfall ungene våre mye om det å ta over gården og heldig den som også får med setra. Ikke sant, fordi det er en plass som har så sterk tilhørighet til de da, og det og tenker jeg er litt sånn, ja det er noe mer enn ei vanlig hytte. Det er en plass med mye minner og tradisjoner ...». (intervju 2)

Selv om flere respondenter tenker i samme bane som Respondent 2 på det her, er hun den eneste som sier spesifikt at setra er en plass med mye minner og tradisjoner. Dette kan handle om sosiale minner, eller materielle minner. Sosiale minner kan da være hverdagslige hendelser som hyggelige middager, fine turer, gode opplevelser osv. I dette tilfellet er det da hendelser knyttet til setra. Rundt materielle minner snakker Respondent 2 for eksempel om gamle ting som serviser etter mannens oldemor, kister og andre gamle ting som binder litt sammen og opp til hvordan det var før, med den gamle seterdrifta. Her er vi inne på det som blir nevnt i boka til Frykman og Brembeck, at en stadig eller konsekvent glidning mot noe gammelt, kan kobles til begrepet tradisjon (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105). Respondent 2 snakker om en sterk tilhørighet og en «sterk tilknytning til å være der» i sitatene ovenfor. Dette kan man knytte opp mot det som blir tatt opp i teoridelen om identitet. Respondent 2 og resten av hennes familie føler en tilknytning til setra i en form av et sterkt ønske til å være der, og den tilknytningen som beskrives utgjør en del av den totale personlighetsopplevelsen hos individet, hvis man skal følge det Brück sier i teoridelen. Den totale personlighetsopplevelsen hos hvert individ påvirkes av en rekke tilhørigheter til ulike grupper og kategorier (Brück, 1984, s. 65). Man kan også trekke inn et perspektiv som blir nevnt i en artikkel av Anne-Katrine Brun Norbye. *Dwelling* er et begrep som ofte blir brukt i studier om sted og tilhørighet, og det handler om at gjennom å være et sted – der man bygger, bor og lever sine liv – gjør folk omgivelser til sitt sted for tilhørighet (Norbye, 2009, s. 59). Det handler om at steder er både involvert og påvirket av livshistorier hvor blant annet mennesket inngår – de er i en kontinuerlig konstruksjon (Norbye, 2009, s. 59). Dette kan henge sammen med at Respondent 2 er ganske sikker på at hvis de ikke hadde brukt setra som feriested selv, men bare leid den ut som

feriested for andre, hadde de ikke hatt i nærheten av samme tilknytning og tilhørighet som de har nå.

Respondent 2 kommer også, i sitatet over, inn på at setra «er noe mer enn ei vanlig hytte». Hun beskriver ikke akkurat hva hun mener med det, annet enn at det er en plass med mye minner og tradisjoner, men det kan være interessant å dra noe ut av det. Som vi har sett i kapittelet om setring i historisk perspektiv (2.1.1 Bakgrunn og opphav) er seterdrift en gammel driftsmåte og tradisjon, noe som vil si at det ligger mye fortid og historie der. Hyttebyggingen, derimot er et mye nyere fenomen, hvis man skal se det i forhold til setrene. Når man tar over en seter, så ligger det allerede en historie der, en fortid med gamle og nyere minner. Og tradisjoner ikke minst. Nå, når verden blir mer og mer moderne og man begynner å ta i bruk nye ting, må man kanskje velge hvilke minner og tradisjoner man skal beholde og hvilke man må ta bort for å kunne gi plass til nye. Setra har jo også en gammel og grunnleggende funksjon rettet mot driften på gården – nemlig at man tok med seg melkekyrner til setra for å spare jorda og beitet hjemme, og skape forråd til gården. Denne funksjonen er det fortsatt noen som holder ved – til en viss grad, mens andre gir plass til nye funksjoner. Som for eksempel at det blir et feriested.

5.1.4.2 Oppsummering

Øverst i dette underkapittelet stilte jeg spørsmålet om det å se på setra som en fritidsbolig eller et feriested var forbeholdt de som ikke driver med aktiv bruk, eller om man også kan finne det hos de som setrer. Det man kan se er at også de som driver med aktiv bruk på setra, ser på setra som et fristed eller ferieplass. Når flere av dem er på setra så har de fri rett og slett. Dette må ses i sammenheng med at noen av dem har arbeidshjelp på setra i løpet av sommeren. Likevel er det et arbeid som skal gjennomføres når de er der, men de ser likevel på stedet som en plass for fri og ferie. Det er ikke alle som føyer seg inn i rekken av de som ser på setra som en friplass, for noen blir det av ulike grunner ikke det stedet som man har tenkt. For noen er setra også et sted som handler om det å skape gode minner og tradisjoner – da altså sosiale tradisjoner. Det å ha og skape gode minner og tradisjoner som er tilknyttet til et sted kan gjøre at man får en sterk tilhørighet til stedet. I dette tilfellet er det stedet setra. Man kan også koble inn det som vi har vært inne på tidligere i dette kapittelet, at setrer har en sterk fortid og en historie. Ved å være tilknyttet og ha en tilhørighet til setra og stedet, er det kanskje ikke til å unngå at du også får en tilhørighet knyttet til fortiden og de som var der før deg. Brück skriver jo at identitet – den totale personlighetsopplevelsen – hos hvert individ påvirkes av en rekke tilhørigheter til ulike grupper og

kategorier (Brück, 1984, s. 65). Trekker vi her inn stedet setra, fortid, historie og tradisjoner som egne kategorier, vil det påvirke den totale personlighetsopplevelsen.

5.1.5 Kontinuitet

I teoridelen av denne avhandlingen ble Ulla Brücks definisjon og beskrivelse av kontinuitet tatt frem. Jeg kommer til å benytte meg av hennes beskrivelse i dette underkapittelet, da det er flere ting som kommer frem i empirien som man kan koble sammen med det. Brück beskriver at kontinuitet, eller følelsen av kontinuitet, er en ting som ligger sentralt i identitetsopplevelsen til mennesker. Det handler om at man opplever seg som den samme som man var i går, året som var eller den man var i barndommen. Opplevelsen av kontinuitet kan også bli større hvis man bor, eller har samme relasjon til, et sted over lengre tid (Brück, 1984, s. 67). Er teorien om kontinuitet gjeldende for alle respondentene? Det fremkommer gjennom intervjuene av respondentene at det har mye å si om man har vært vant til å være på setra for å få en tilhørighet til plassen. Om tilknytning til setra, sier for eksempel Respondent 6:

«For hvis ikke jeg hadde vært oppvokst her og liksom vært vant til å være innpå der som, med mor og far og slik, så tror jeg nå kanskje det at det hadde fått en annen betydning for meg ja. Det har jo selvsagt noe betydning nå fordi jeg har jo vært innpå der hele tiden på en måte ... så ja liksom for ho N.N. som er samboer her, så har ikke ho like mye tilknytning oppå der selvsagt som det jeg har. Så jeg føler det at jeg er tilknyttet oppå der ja.» (intervju 6)

Respondent 6 mener altså at han ikke hadde hatt den samme tilknytninga eller tilhørigheten til stedet, om han ikke hadde vært vant til å være der mye som barn, da sammen med familien. Han poengterer også at samboeren ikke har den samme tilknytninga enda, som det han har. Respondent 8 er klar på at man får tilhørighet til den plassen man er vant til å være som liten. Når jeg spør om det i et oppfølgings-spørsmål, sier han:

«Ja jeg tror det, for det er vel, det tror jeg det er for de fleste. Om du er på setra eller om du har ei vanlig hytte et sted som du har vært siden du var liten så, det er der du får tilhørigheten tror jeg, at du har vært vant til å være der fra du var liten.» (intervju 8)

Det som Respondent 6 og 8 sier i sitatene svarer tydelig til teorien nevnt øverst i dette underkapittelet. Sentralt i identitetsfølelsen ligger kontinuitet, og følelsen av kontinuitet blir større om man er vant til å være et sted over lengre tid. Det kan da vise til at setra som sted, er en del av

deres identitetsfølelse. Respondent 4 sier det også ganske klart og tydelig, men fra en motsatt synsvinkel. Han er ikke oppvokst eller vant til å være på den setra han nå eier, og mener det er noe av grunnen til at de ikke er der så mye. Han sier:

«Vi har ikke den tilknytninga som veldig mange har, fordi jeg tror den er vesentlig, du var inne på det før vi starta og, det er veldig vesentlig. Det er ingen plass som jeg for eksempel har vært med, jeg har vært med enkelte ganger når jeg var guttunge, men ikke veldig ofte. Jeg kjøpte, eller jeg overtok nå denne her gården som vi har. Det er mange år siden det nå, men jeg var voksen når jeg tok over den. Slik at jeg har ikke vokst opp der og jeg har heller ikke vokst opp med seterhusene da. Så jeg tror det har mye og si. Det er liksom ikke den plassen som vi har vært vant med å reise til da kan du si.» (intervju 4)

Her kan vi se at Respondent 4 ikke har hatt en kontinuitet av å være på setra, og at han dermed ikke har fått den tilknytninga som andre har. Det kan da vise til at setra ikke er en stor del av Respondent 4 sin identitetsfølelse.

Likevel er det noen som har klart å bygge opp en god tilknytning og tilhørighet til setra, og gi det en plass i sin identitetsfølelse. Respondent 7 er et sânt tilfelle. Hun og samboeren eier nå en gård som de har kjøpt, med den fikk de også en seter med på kjøpet. De har ikke hatt med seg dyr enda, da de nettopp har startet opp med dyr hjemme på gården. Samboeren er vant til å være på setra (en annen seter, vel å merke) og fjellet fra barne- og ungdomstid. Det er ikke tilfellet for Respondent 7, men hun har likevel rukket å få en god tilknytning til setra og plassen. Hun sier:

«Så vi var egentlig litt overraska over oss selv, fordi når vi så på gården før vi skulle kjøpe så var vi innpå der og tenkte at nei, fordi jeg har jo ikke noe tradisjon, jeg er ikke oppvokst med et sted på fjellet eller noen ting slik så, men vi ble nå så glad i denne setra at det er nesten det likasta (det beste) med hele gården syns vi nå da. Vi setter veldig pris på den ja.» (intervju 7)

Hun hadde altså ikke sett for seg at hun skulle like det, men ble overrasket over seg selv. Nå ser hun på setra som en plass med stor verdi.

«For jeg ser egentlig på setra som største verdien ... på en måte, slik det er det jeg hadde kommet til å savne mest. Hvis det plutselig en dag vi ikke hadde hatt det lenger tror jeg. Innbiller jeg meg. Det er liksom litt rart, det er jo det huset man benytter seg aller minst av.» (intervju 7)

Respondent 7 skiller seg altså litt ut hvis man ser på det som allerede er sagt om teorien angående kontinuitet. Hun, som Respondent 4, har ikke hatt kontinuitet når det kommer til å være på setra. Hun har ikke vært vant til å være på fjellet og har heller ikke hatt en plass der. Likevel har hun fått en tilknytning til stedet som viser seg, gjennom intervjuet, å være ganske lik de som har den kontinuiteten. Respondent 2 er inngiftet på den gården setra hører til. Likevel har setra deres blitt ett sted som hun har et ønske om å være på. Det kommer frem gjennom intervjuet at hun har vært vant til å være på setra fra den gården hun er vokst opp på, derfor har hun da på en måte en kontinuitet liggende, i forhold til det å være vant til å være på en seter.

Likevel, passer ikke teorien om kontinuitet for alle mine respondenter. For Respondent 10 er ikke kontinuitet i forhold til setra like gjeldene som hos flere andre respondenter. Han var mye, og mer, på setra som barn enn det han er nå. Det vil si at han mest sannsynlig hadde den tilhørigheten som flere snakker om som barn, men at den på en eller annen måte har blitt svekket. Til spørsmålet om det er noen grunn til at han var der mer som barn enn som voksen, med egen familie, eller om det bare har blitt sånn, svarer han:

«Kan være begge deler kanskje. Men det er nå bekvemmeligheter selvsagt, i alle fall for nye folk inn så, ja det er nå ikke strøm og ikke vann og sånne ting da. Eller så har det kanskje blitt slik også, men nei man er nå liksom mer og mer avhengig av og synes det er godt når det er komfortabelt. Ønsket er nok at man skal bruke det mer da.» (intervju 10)

For Respondent 10 handler det mest om bekvemmeligheter. Også for «nye folk inn», som han sier, kan det være vanskelig å tilpasse seg til den nåværende standarden, når man kanskje ikke er vant til det fra før. Det handler ikke om at de ikke trives, for det er han tydelig på at de gjør, men de er der aldri i lengre tid om gangen fordi det mangler bekvemmeligheter. «nei man er liksom urbanisert blitt», sier Respondent 10. Her kan vi trekke tråder til det som blir diskutert lenger opp i analysedelen (5.1.3.1 Standardheving), og det som blir nevnt av Garvey, nemlig at det tradisjonelle idealet, eller «den enkle stilen» som Respondent 7 kaller det, blir utfordret av krav om bekvemmelighet (Garvey, 2008, s. 208). Det viser også til et avsnitt i teorikapittelet, der det blir nevnt at i det moderne så ligger det en ide om frigjøring fra det som har vært før, at tradisjoner ikke lenger er bindende (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 185). Tidligere, som det ble beskrevet i teorikapittelet, ble ting som livsstiler, roller og livssykluser formidlet til individet gjennom tradisjon, mens nå er det gjennom en rekke individuelle valg at de samme tingene blir skapt (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 185). Det samme kan kanskje sies om bruken av setra. Før var bruken av setra en nødvendig driftsmåte for de som drev med gårdsdrift, og det var på en måte gitt

at man skulle bruke den. Hvis man betegner det som en livsstil, var det noe som ble ført videre gjennom tradisjon. For noen av respondentene kan man fortsatt se på dette som gjeldende, mens for noen, kanskje spesielt Respondent 10, er ikke tradisjonene like bindende som før. Nå er det gjennom en rekke individuelle valg at man bestemmer om tingene som livsstiler, roller og livssykluser blir skapt. Videre sier Respondent 10:

«Hadde vi kosta på mye og ja liksom, gjort liksom mer. Man hadde sikkert fått til at man hadde fått både, ja vatn inn og ut og strøm, mulighet for dusj. Da kan det hende at det hadde blitt brukt, at bruken hadde blitt mer og hatt et annet forhold til setra, det kan hende.» (intervju 10)

Selv om jeg tidligere sa at Respondent 10 ikke svarer til teorien om kontinuitet, gjør han på en måte det likevel. Avslutningsvis i avsnittet om kontinuitet i teoridelen, blir det poengtert at det fysiske miljøet må brukes for at det i det hele tatt skal prege bevisstheten på en sann måte at det bidrar til en persons oppfatning av sin identitet (Brück, 1984, s. 75-76). Dette er gjeldene for Respondent 10. Selv om han som barn var mye på setra og hadde en kontinuitet da, må den tilstedeværelsen i det fysiske miljøet opprettholdes for at det skal bidra til en persons oppfatning av sin identitet. Man kan også se at Respondent 4 passer inn her. Han har ikke benyttet seg av det fysiske miljøet i så stor grad, og det har dermed ikke vært med til å bidra til hans oppfatning av sin identitet.

5.1.5.1 Oppsummering

Gjennom dette underkapittelet har vi sett på kontinuitet i forhold til det å være vant til å være på setra. Det som kommer frem er at flere av de som føler en tilknytning til setra i dag, har vært der mye som barn. De har vært vant til å være der mye som barn og dermed fått en kontinuitet i det å være på setra, noe som Brück forklarer at ligger sentralt i identitetsfølelsen (Brück, 1984, s. 67) – altså følelsen av kontinuitet. Dette kan da vise at setra er en del av identitetsfølelsen hos flere av mine informanter. Motsatt er det for Respondent 4, som ikke har vært vant til å være der som barn og dermed ikke fått den kontinuiteten. Dette har ført til at han ikke har fått en særlig stor tilknytning til setra. Likevel, kommer det frem at teorien ikke er like gjeldende for alle. Respondent 7 sitt tilfelle, for eksempel, bryter med teorien. Hun har ikke vært vant til å være på hverken fjellet eller seter som barn og har dermed ingen kontinuitet. Til tross for det, har hun opparbeidet seg en sterk tilknytning til setra. Respondent 10 bryter også litt med teorien, men på en motsatt måte enn det Respondent 7 gjør. Respondent 10 var mye på setra som barn og hadde da en kontinuitet og tilknytning. Det må på en eller annen måte ha endret seg, da han er mye mindre der nå med egen familie enn det han var før. Likevel, kommer det frem at man må bruke det fysiske miljøet for at det

i det hele tatt skal prege bevisstheten på en slik måte at det bidrar til ens persons oppfatning av sin identitet (Brück, 1984). Hadde Respondent 10, og 4 for den saks skyld, tatt i bruk det fysiske miljøet – setra – mer, kunne det kanskje preget bevisstheten på en slik måte at det hadde bidratt til deres oppfatning av sin identitet. Man kan også bruke Niedermüller her, og tenke: hvor stor del er setra av respondentenes omkringliggende verden? I følge Niedermüller, gjenspeiler identitet det forholdet som finnes mellom individet, eller gruppen, og den omkringliggende verden som er skapt av dem (Kvideland, 1992). Hvis man ser på de respondentene som er tatt opp i dette underkapittelet, utenom Respondent 4 og 10, kan man se og tenke seg at setra er en stor del av deres omkringliggende verden. Det samme kan man ikke si Respondent 4 og 10.

5.1.6 Tanker om videre bruk av setra

Noen av mine respondenter fokuserer på at de vil at ungene skal ha en tilknytning og tilhørighet til setra. At de prøver på en måte å lære ungene å like å være der. Å gi de en kontinuitet, slik at det er en plass de får tilhørighet til. Det handler noe om at flere føler på det at de ønsker at setra skal benyttes videre. Her er vi inne på noe som kan kobles til det at tradisjon er noe kollektivt og at tradisjon handler om kommunikasjon. Tradisjon er ikke bare formidlingen som skjer gjennom kommunikasjonen – det er også det som blir overført (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 108). Er tanken på at setra helst skal brukes videre noe som er universelt for alle respondentene, eller ligger det noen forskjeller der? På spørsmål om hvor viktig det er at setra blir benyttet av videre generasjoner, får jeg flere forskjellige svar, men i mange av dem ligger det en likhet. På det spørsmålet sier for eksempel Respondent 7:

«Nei vi håper på det. Vi har både håp og trua på det på en måte, vi passer på å bruke ho da slik at de vokser opp med dette der og får et godt inntrykk og sitter igjen med gode minner. Og at det da kanskje blir enklere for dem å, at de kommer til å savne dette der og ville ønske å gi det videre også da til sine fremtidige de også.» (intervju 7)

Respondent 7 passer på at de bruker setra sånn at barna blir vant til å være der. Hun vil at de skal vokse opp med det, sånn at de kan bruke det videre og deretter ha et ønske om å gi det videre til neste generasjon. I teorikapittelet blir det nevnt at noen mener man kan se på tradisjon som en overføring av kunnskap, direkte fra person til person (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105). I denne sammenhengen, mener jeg man kan se på kunnskap i den form av å lære å bruke setra. At setra er et sted man kan være, et sted man må ta vare på fordi det hører til gården, et sted å gi videre til neste generasjoner og at det er et sted med viktige ressurser. Så det å lære barna sine å være der,

og lære de å bli vant til å være på setra, blir da en overføring av kunnskap. Respondent 2 har ikke noe bekymring for at neste generasjon ikke kommer til å bruke setra videre, men det er viktig at de gjør det. Hun sier for eksempel:

«Nei det kjenner jeg faktisk er ganske viktig, fordi, og det er jeg heller ikke bekymra for da, men det kjenner jeg. Jeg vil jo si at de har like stor tilknytning til setra som gården nesten. Så de som driver og skiller fra og det ja, det er jeg veldig lite tilhenger av. (...) Men jeg tenker jo at det, det er viktig at de fortsatt prioriterer og holde ved like og vil kose seg og kan bruke det som en plass for å slappe av og hente energi. Og det tror jeg.» (intervju 2)

For Respondent 2 er det viktig at setra vil fortsette å være en plass der neste generasjon kan slappe av og hente energi, men også at det blir prioritert å holde det ved like. Altså at setra ikke begynner å forfalle. Respondent 8 sier noe i samme gate:

«Det er viktig, for min del i hvertfall. Men man kan ikke forvente at de skal ha noe ku oppå der, det kan man ikke, fordi at hvis du skal lønne ei budeie slik vi driver så vil det ikke være igjen noen verdens ting. Men det er viktig at de tar vare på den og holder den i stand sammen med gården ja. Det er viktig.» (intervju 8)

Det er altså viktig for Respondent 8 at setra fortsatt blir brukt videre. Det er viktig at både den og gården blir holdt ved like, men at de ikke kan forvente at neste generasjon vil drive med setring på samme måte som de gjør nå. De går ikke spesifikt inn på hvorfor det er viktig, men man kan tenke seg at det er viktig fordi det er noe som tilhører gården og som er en del av dens historie. Likevel forventer de ikke at de skal fortsette med aktiv bruk på setra, da det er en kostbar måte å drive på. Respondent 1, som også driver med aktiv bruk i dag, mener også at man ikke kan forvente at neste generasjon fortsetter med setring. Han sier:

«Nei det kommer jo an på, mye på hva hvordan tida blir, og behovet det er for det da. Så det kan man jo ikke pålegge noen selv om man kan ønske det at det ... man ønsker jo kanskje at tida skal stå litt rolig, men det vil den jo aldri gjøre, så endringer blir det nok på alle ting.» (intervju 1)

Det kan tyde på at Respondent 1 ønsker at tida skal stå litt stille. Det kan tyde på at han ønsker at ting skal være sånn de er, og at tida ikke skal forandre seg. Kanskje han føler at akkurat den måten de driver på setra skal få være som den er fordi det er noe som er viktig for han. Samtidig så erkjenner han at tiden bringer med seg forandringer. Landbruket, som alt mulig annet, vil alltid

komme med endringer og det vil antakelig også føre til endringer – små eller store – for hvordan han drifter setra

Respondent 5 forklarer at han egentlig ikke har så mye med det som skjer når han har overdratt gården, men han har likevel et ønske om at det fortsatt blir setring. Han sier:

«Nei viktig for meg, jeg tenker at når jeg har levert fra meg gården da har ikke jeg noe mer med det tenker jeg. Men jeg håper jo veldig at de vil fortsette og setre, de som eventuelt tar over da etter meg. Det gjør jeg, fordi, det blir, du kommer deg liksom litt vekk fra hjemme og slike ting liksom, på setra, og ja.» (intervju 5)

Respondent 5 er klar på at neste generasjon må få gjøre det de tenker er best, men samtidig setter han fokus på at det er fint å fortsette å bruke setra sånn som han gjør nå, fordi det fører til at man får et miljøskifte. Det kommer frem at det er flere som har tilnærmede like tanker som dem ovenfor.

Respondent 3 og Respondent 6 har ved det gjeldende spørsmål fokus ved at det er viktig å fortsette å bruke setra, fordi man er nødt til å utnytte de godene man har. De sier:

«Det er viktig fordi at jeg tror man må se de godene man har, når man driver en gård så man se de godene man har og kunne utnytte de. Eh, og det er, jeg tror det er en kjemperessurs for veldig mange som har klart å sett på det som det. Men det er ikke alle som klarer det og da er det, da må det være opp til de, men ... men jeg syns, for min del i hvertfall så er det det.» (intervju 3).

«Jau jeg synes jo det, det er nå viktig ja, jeg tror nå kanskje at hvis det fortsatt skal være den drifta som er her på gården nå, så blir man avhengig av å bruke setra også. For å slippe beitedyr og ha liksom muligheten til å ha de ut da.» (intervju 6).

Det både Respondent 3 og 6 peker på her, er at det er viktig å bruke setra videre, fordi man er nødt til å utnytte de ressursene man har tilgang på. I det, tror jeg det ligger et ønske om at gården skal kunne fortsette å være i drift, og at driften skal gå godt. Dette er nok også et ønske som ligger hos de fleste som driver en gård. Man kan også se på det på den måten at, ved ha et ønske om at setra og beiteressursene skal brukes videre, ligger det også et ønske om at tradisjonene skal bli med videre. Kanskje spesielt for Respondent 3, som driver med melkeproduksjon på setra. Ifølge Brynjulf Alver, jobber man med å beholde tradisjoner som er i ferd med å forsvinne fordi det gir en følelse av identitet (Kvideland, 1992, s. 69). Så når respondentene sier de ønsker at setra skal benyttes

videre av neste generasjoner, kan det tyde på at det handler om at de vil at tradisjonene og gårdshistorien skal føres videre – som igjen kan føre til at identiteten videreføres. Samtidig, hvis neste generasjoner fortsetter i samme spor som forrige generasjoner, vil det nok være lettere for de å føle en tilknytning til forfedrene og røttene. Man trenger ikke nødvendigvis å gjøre ting på akkurat samme måte, som respondentene er inne på, men at man beholder og benytter seg av stedet. Samt holde det ved like så det kan fortsette å være et sted som hører gården til.

Den eneste som ikke har antydning til likhet med andre svarene, og dermed skiller seg litt ut fra resten av respondentene, er Respondent 10 da han sier:

«Nei vet du det ... synes jeg må være helt opp til neste generasjon, den føringa vil. Nei jeg synes ikke, har ikke så veldig mye formening om det. Det er like ens med gårdsdrifta og alt, ja. Fordi man vet ikke. Ja synes det.» (intervju 10)

Det er tydelig at Respondent 10 ikke vil legge noen føringer for hvordan neste generasjon skal bruke eller håndtere setra. Hva som er grunnen til det vet jeg ikke, da jeg ikke fikk noen forklaring på det, men det er interessant at han er den eneste som sier det på den måten. Jeg mener dette kan kobles med at Respondent 10 virker til å ha mindre tilknytning til setra enn mange av de andre respondentene. Flere av de andre respondentene har sagt ting som «nå vet man jo ikke med neste generasjon, men jeg håper jo ...», og lignende. At de håper at neste generasjon skal bruke setra og har forskjellige ønsker om hvordan, men Respondent 10 skiller seg altså ut på den måten.

5.1.6.1 Oppsummering

Det kommer frem gjennom dette underkapittelet at de aller fleste av mine respondenter har et ønske om at setra skal brukes videre. Noen vil at barna skal få gode minner derfra, og ha det som en plass der man kan slappe av og hente energi. Aspektet ved å lære barna sine å like å være der, for at de skal bruke setra videre, kan man se på som en overføring av kunnskap – hvis man ser på kunnskap i den form av å lære å bruke setra. Det kan i stor grad handle om å videreføre tradisjonene man har, og i følge Frykman og Brembeck kan tradisjon ses på som en overføring av kunnskap, direkte fra person til person (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105). Uten kommunikasjon vil tradisjonen ta slutt, mener Frykman og Brembeck. Det er fordi tradisjon er noe som blir delt av og med andre – og kommunikasjon er da et middel for overføring (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 108). Det er kanskje derfor viktig at barna blir lært å være der, og like å være der, for at de i det hele tatt skal ha mulighet til å bringe tradisjonene videre, og holde setra ved like. For det er viktig for flere at det

blir holdt ved like, og at det ikke forfaller. Det kommer også frem at det handler om å bruke de ressursene man har tilgang på. De som driver med aktiv bruk på setra ønsker at setra skal brukes videre, men de vil ikke legge noen føringer på om den neste generasjonen skal drive med aktiv bruk eller ikke. Noen, vil likevel ikke legge noen som helst føringer på om setra skal brukes eller ikke. Som tidligere nevnt, kan det tyde på at ønsket om at setra skal brukes videre, også handler om et ønske om å bringe tradisjonene og historien videre. Man ønsker kanskje at ting skal benyttes videre, fordi man ikke vil at det skal forsvinne – og som Alver nevner, jobber man for å beholdet tradisjoner som er i ferd med å forsvinne fordi det gir en følelse av identitet (Kvideland, 1992, s. 69).

5.1.7 Assosiasjoner til ordet «seter»

De aller fleste har hørt ordet «Seter» før, og jeg regner med at mange får assosiasjoner i hodet når de hører det, om de så er ulike. Men hva tenker egentlig mine respondenter, de som eier ei seter, når de hører ordet «seter»? Får alle de samme assosiasjonene eller er det forskjellig, og kan det si noe om følelsene de har til stedet? Jeg spurte mine respondenter om hva de tenker på når jeg sier ordet «seter», og ikke uventet fikk jeg flere typer svar.

Noen av respondentene svarer at de får litt nasjonalromantiske tanker i hodet når jeg spør.

Respondent 7 sier for eksempel at hun tenker på den gammeldagse seterformen, med fin utsikt, glade dyr og gamle budeier, samtidig som hun legger til at hun tenker på et enklere liv. Respondent 9 tenker også i nasjonalromantiske bilder da hun sier:

«Ja man har vel kanskje et bilde av hva ei seter er. I alle fall for min del så er det kanskje litt slik romantisk, at det skal være litt gamle hus og litt idyll liksom da. Og at det kanskje skal være mer enn ett hus, at det liksom, jeg tenker at hvis det står igjen bare selet og ikke noe annet liksom så er det ... kan jo være seter for det, men jeg ser kanskje for meg at det er litt flere hus og at det er kveer rundt som kanskje blir brukt litt og, at det ikke er grodd igjen» (intervju 9).

Det bildet som Respondent 9 maler her, med gamle hus og idyll, er det nok mange som kan kjenne seg igjen i. Det idylliske, romantiske og arbeidet i flotte omgivelser – det såkalte frie seterlivet – har jo inspirert og ført til masse produksjon av både litteratur, billedkunst og musikk (Stensgaard, 2017, s. 12). At både Respondent 7 og 9 får nasjonalromantiske tanker og maler et «allment» bilde av en seter, er kanskje ikke så rart. Ingen av de er oppvokst med en seter, da Respondent 7 nå eier en seter

fordi hun og samboeren kjøpte en gård, og Respondent 9 er inngiftet på gården. De er dermed ikke oppvokst med det, men blitt vant til det på et senere stadium av livet enn de som er oppvokst med seter. Både Respondent 5 og 10 sier ganske fort at de tenker på setra si selv. De er begge vært mye på setra som barn. Respondent 5 legger også til at han ser for seg enklere, gamle trebygninger, gjerne med torvtak.

Respondent 2 sier at hun tenker at setra er en plass som hører gården til, og som tradisjonelt har vært brukt til seterdrift. Videre legger hun til: «Jeg tenker ikke seter som en hytte på en måte, eller ja, jeg tenker at det er litt mer enn ei hytte da» (intervju 2). Mens resten av respondentene tenker på dyr, melking, seterdrift eller bygninger, får Respondent 4 og 6 assosiasjoner som skiller seg litt fra de andre. Respondent 6 får assosiasjoner til barndommen, minner og følelsen han fikk når han fikk vite at man skulle dit som barn. Han legger til at han tenker på setra som en slags ferie plass. Respondent 4, derimot, har på en måte ikke noe svar å komme med. Han vet ikke helt hva han tenker på da, og avslutter med å si at han blir litt «svar skyldig», som han kaller det. Her kan man koble samme det som ble tatt opp i underkapittelet kontinuitet. Som nevnt der, har ikke Respondent 4 vært vant til å være på setra og har ikke noen særlig tilknytning til stedet. Dermed kan det være vanskelig å få noen assosiasjoner.

Flere nevner at de tenker på de gamle, grå, gjerne ikke malte, og slitne bygningene når de tenker på setra. Det kan sammenlignes med det som i boka *Hytta: fire vegger rundt en drøm*, av Marianne Lien og Simone Abram, blir kalt den virkelige hytta. I følge dem, er ideen om at hytta skal være både enkel og primitiv, høyst levende (M. Lien, Abram & Harriss, 2019, s. 151). Vi må likevel ta med at, selv om flere tenkte på gamle, grå bygninger når de ble spurt gjeldende spørsmål, lever likevel ønsket om en høyere standard på setrene, noe som ble tatt opp i underkapittel 5.1.3.1 (Standardheving). Da er det kanskje som Lien og Abram sier: «På den ene sida har vi drømmen om det enkle, på den annen side kravet om komfort» (M. Lien et al., 2019, s. 151).

Flere av de samme assosiasjonene går igjen gjennom svarene til respondentene. Noen tenker på det nasjonalromantiske bildet, om man kan kalle det det. Noen tenker på sine egne setrer og noen tenker på dyr og setrer i drift. Det er vanskelig å si noe om det har noen sammenheng eller om det de tenker bare er tilfeldig. Likevel, ser man på svaret til Respondent 4, ser man en mulig sammenheng. Respondent 4 er den eneste av respondentene som ikke kom på noe å si når gjeldende spørsmål ble stilt. Samtidig sier han, som nevnt tidligere, at han ikke har noen særlig tilknytning eller tilhørighet til setra. Også noen av de som driver med aktiv bruk på setra svarte at de tenke på

dyr (ku) og ei seter i drift. De fikk altså assosiasjoner til det de selv driver med, noe som kan tyde på at de er svært tilknyttet til sin seter og sin måte å bruke den på. Selv om man kanskje ikke er så tilknyttet setra i dag, som Respondent 10, har man likevel minner fra den tiden man har brukt der og at det er lett for at det er det man tenker på når man hører ordet.

5.1.8 Rekreasjon

Det er flere av mine respondenter som har brukt ordet rekreasjon når de har beskrevet hvordan det er å være på setra. På spørsmål om hvorfor man trives på setra svarer for eksempel Respondent 3 dette: «Ånei ... det er bare ... det er denne rekreasjon altså, det å være på fjellet er, det er så godt for kropp og sjel skulle jeg til å si, det har jo fryktelig mye å si» (intervju 3). Intervjuguiden som ble brukt i datainnsamlingen inneholder et spørsmål, eller en påstand, som lyder: *Før i tida ble kanskje setra knyttet til hardt arbeid, mens nå er det kanskje blitt mer en plass for rekreasjon. Hva tenker du/dere om den påstanden?* Det kommer frem gjennom intervjuene av mine respondenter, at for de aller fleste er setra blitt en plass for rekreasjon og avslapping i høyere grad enn hardt arbeid, men flere av respondentene blir ivrige etter å forklare hvorfor man mener at setra kan være knyttet til hardt arbeid. Respondent 5 forklarer at grunnen til at folk kanskje tenker at det var hardt arbeid på setra før er på grunn av at de melket kyrne for hånd. Han sier:

«ja, nei grunnen til at de ofte tenker hardt arbeid, det tror jeg er fordi at de håndmelka, så de holdt på å arbeide hele dagen, fordi etter de hadde mjølka så, de hadde jo ikke, det kom jo ikke noe sånn tankbil, kan du si, før. Så da måtte de yste ost og kinne smør, skulle jeg til å si, og det holdt de på med hele dagen. Også var det på'n igjen og mjølke liksom, det. Så det er jo noe som har forandra seg ... til det bedre, vil nå jeg si da» (intervju 5).

Han mener altså at det har forandret seg til det bedre med tanke på arbeidet som gjøres for de som driver med setring i dag. Respondent 1 sier noe av det samme når han svarer på gjeldende spørsmål:

«Ja, ja, det er det. Men det var nok, det var hardt arbeid på setra, men det var nok også veldig mange som kosa seg med det harde arbeidet fordi man må huske på at det var i ei tid der alle arbeida hardt, alle hadde hardt arbeid. Og det var nå såpass at, bestemor mi sa det at ho kvila når ho satt og mjølka, altså at det er ei ro over det også da. Og da snakker man om håndmelking som vi ikke kunne tenkt oss i dag» (intervju 1).

Respondent 8 forklarer det også med at ting tok generelt lengre tid før, ting som man brukte hele sommeren på før, gjør man på en dag i dag. Han sier:

«Så det var nok annerledes før i tida når vi ja, når jeg var guttunge på somrene så var det hesjing og det var jo jobbing hele sommeren ikke sant. Så det har endret seg selvsagt. Det vi brukte tid på hele sommeren før i tida, det gjør vi på en dag i dag ikke sant så. Det blir litt forskjell. Pluss at det er, det er lettere med melking ikke sant, alt var mye tyngre før, da bar spann og alt dette der. Så alt er mye lettere blitt da, slik sett» (intervju 8).

Videre forklarer han at han er enig i påstanden, da han sier at det er stort sett rekreasjon han bruker den til. Når han er på setra nå har han fri rett og slett. For han blir det spesielt en plass for ferie og avslapping. Dette må da ses i sammenheng med at Respondent 8 har en fast budeie på setra gjennom sommeren. Når den faste budeia ikke er der, er det samboeren som er budeie (samboeren var også med på intervjuet). Hun sier seg enig med det samboeren sin sier, og ser heller ikke på det som en stressa tilværelse eller hardt arbeid, men mer en plass for avslapping og ferie. Hun sier:

«Ja det blir liksom det for meg også, for når jeg er innpå der og er budeie, så er jeg der kanskje, ja 14 dager av de to månedene. Og jeg synes det ikke er mye arbeid å melke denne kua fordi, slik som nå i år så var ho jo snill og grei, slapp ho ut om morgenen og ho kom tilbake om ettaen og gikk på båsene sine og det var bare å slippe ho ut igjen og ja. Men det er jo ei hugsott da, når man har ku oppå der, man kan liksom ikke glemme det helt, det kan man ikke, men jeg synes ikke det er nå, det er ikke noe stressa tilværelse, det er det ikke» (intervju 8).

Respondent 3 mener også at det er mer rekreasjon enn hardt arbeid på setra i dag. Han sier:

«For vår del så er det nå i hvertfall det. Det er det. Hvordan det er for alle andre det vet jeg nå egentlig ikke, men jeg tror, de aller fleste som jeg har snakka med som setrer da, som har med seg dyra sine innpå, de ser på det som, altså de gleder seg til sommeren når man kan gjøre det» (intervju 3).

Flere mener altså at det er mer rekreasjon enn arbeid, setrene brukes til i dag. Det svarer til det som ble nevnt i artikkelen til Kjersti Kildahl, som ble tatt opp i innledningen av denne oppgaven, nemlig at rekreasjon overtar for produksjon (Kildahl, 2017). Noen som skiller seg fra de andre er Respondent 4. Han ser kanskje mer på setra som et sted for arbeid og ikke som et sted for rekreasjon. I alle fall ikke for han nå. Han sier:

«Ja det har ikke blitt slik for vår del da, fordi at jeg har, som sagt så har jeg stort sett arbeida når jeg har vært der. Jeg har, jeg har ikke fått brukt det, eller de husene, eller det stedet til noe slik rekreasjon nei» (intervju 4).

Respondent 9 mener at det er litt både og, og trekker frem at hun tror at det å være på setra også var en form for rekreasjon for de før i tida. Hun sier:

«Kanskje litt både og. Fordi at, jeg vet, det var jo hardt arbeid det tror jeg du har rett i, men samtidig så vet jeg jo det at de som lå på setra, som kanskje var yngre døtre, kanskje slektninger, tjenestefolk eller de som lå på setra om sommeren, de og hadde en slags frihetsfølelse med det å være på setra da. At det kanskje var deres form for rekreasjon, i tillegg til det harde arbeidet. At det i alle fall var en forandring. Hørt budeier som har sagt det. Ikke at jeg har sånn veldig erfaring med det selv, men. Jeg tror faktisk det at det var det. Og i tillegg til det harde arbeidet» (intervju 9).

Det Respondent 9 sier her kan sammenlignes med det Respondent 3 snakker om tidligere i analysekapittelet, nemlig at de driver med aktiv bruk fordi det blir ferien deres og at man trenger et miljøskifte. Selv om alt på setra er mer lettvint i dag enn det det var for 100 år siden, kan det være at det var deres form for rekreasjon og ferie, fordi de kom seg bort fra rutinene i hverdagen. Ifølge Reinton, i kapittelet om setring i historisk perspektiv, ble ikke livet på fjellet bare sett på som slit og hardt arbeid. Det å være på fjellet var ofte noe av de budeiene gledet seg mest til, og man kunne se på det som gamle tiders versjon av det vi kaller ferie (Reinton, 1955, s. 286). Ferie er jo å gjøre noe annet enn det man gjør i det daglige, så at man kan se på det å være på setra, selv om det er litt arbeid involvert, er kanskje ikke så rart. Videre mener Respondent 9 at nå, for de aller fleste, er setra mer en plass for rekreasjon enn hardt arbeid. Det kan ha en sammenheng med at de mange av mine informanter forbinder setra med fred og ro.

5.1.8.1 Fred og ro

For mange kan ro og fred spille en stor rolle for trivsel, og det kan også kobles til aspektet rundt rekreasjon. Samtidig er det viktig å ha i bakhodet at fred, ro og rekreasjon er noe alle får på sin egen måte. Det går igjen hos flere av mine respondenter at fjellet og setra har en spesiell ro som man gjerne søker seg til. Respondent 9 sier for eksempel:

«Nei jeg synes det er fantastisk å komme oppå der og liksom, det er slik ro og. I og med at setra vår ligger litt for seg selv og, også så er det jo veldig fin utsikt der. Det er liksom, ja det er slik ro og det

tror jeg egentlig guttene og resten av familien tenker også, at det er en fin plass å komme til» (intervju 9).

Det blir ikke videre forklart hva som menes med «slik ro», men det er kanskje noe som er underforstått, at «slik ro» er det det er. Hun nevner også det med at setra ligger litt for seg selv og at det er fin utsikt som faktorer for ro og trivsel, noe som også flere respondenter har nevnt.

Respondent 6 mener setra er en fin plass man kan rømme til hvis det blir for mye kjas og mas og arbeid hjemme. Det er en plass man kan rømme til og bare være rolig, mener han. For samboeren til respondent 8 er det muligheten til å ta i bruk fjellet og turmulighetene som særlig gir fred og ro.

Hun sier:

«Også slik som når man er opp der, for min del da som, jeg er så heldig at jeg får muligheten til å være litt budeie, så har jeg liksom muligheten til å gå en liten fjelltur på dagen og det liker jo jeg godt da. Så jeg har mange turer opp på det ene fjellet og ned igjen liksom i løpet av de to ukene. Eh, og det synes jeg er veldig ålreit. Og like ens om vinteren også når vi er oppå der, for da er det, skiløypa den går nå utenfor og det er liksom, det er liksom enkelt å spenne på seg skia og gå en tur da. Å det gir nå fred og ro» (intervju 8).

Respondent 8 ser på seg selv som heldig, da hun får muligheten til å være litt budeie. Selv om hun som budeie har arbeid å gjennomføre, har hun likevel muligheten til å ta seg turer opp og ned fra den ene fjelltoppen – noe som da gir henne fred og ro. Respondent 10 mener at fred og ro er litt vesentlig. At på setra er det litt mer ro, og man kommer seg bort fra strøm og diverse «duppeditter», som han sier. Her kan kanskje Respondent 10 virke litt tvetydig. Tidligere ymter han på at standarden på setra skulle vært bedre – med både innlagt strøm og vann, men sier samtidig at setra gir mer ro – fordi man kommer seg bort fra strøm og diverse tekniske gjenstander. Det tror jeg handler om at man må se på strøm på forskjellige måter, på en måte. Innlagt strøm på setra, bringer ikke nødvendigvis med seg alle de tekniske gjenstandene fra hjemme. Ønsket om innlagt strøm på setra kan bare handler om at man får muligheter til å få en litt mer lettvent tilstand når man er der. For eksempel at det kan bli lettere med belysning, oppbevaring av mat, oppvarming osv. Selv om man har innlagt strøm på setra, kan man likevel komme seg unna tv, internett og andre tekniske gjenstander.

Respondent 2 har kanskje et litt annet syn på fred og ro enn de andre ovenfor. Respondent 2 sier at setra deres ligger slik til at det er lett for folk å se om de er der eller ikke, og at det derfor kommer mange på besøk. Videre sier hun at:

«(...) så hvis du tenker at du skal reise oppå setra for å få fred og ro, så har vi nok havna der at vi liker å ha åpen dør og liker at folk stikker innom på kaffe og har stor familie, og det er veldig veldig hyggelig» (intervju 2).

Hun avslutter med å si at: «Vi får jo ro og fred på hver vår måte sikkert» (intervju 2).

I artikkelen *The Norwegian country cabin and functionalism* blir det foreslått at hytta representerer et økende ønske om en ferie fra moderniteten, og at hytta kan ses på som et tilfluktsted fra den moderne urbane livsstilen (Garvey, 2008, s. 205). Selv om noen av mine respondenter vil si at ei seter er mer enn en hytte, mener jeg det likevel kan bli sammenlignet på dette området. Det som fremkommer av intervjuene er at flere av respondentene bruker setra til å komme seg unna kjas og mas hjemme, og kanskje sette hverdagen litt på pause. Det kommer frem hos samboeren til Respondent 8 når hun sier:

«Nei for meg så er det, jeg føler det at når jeg kommer oppå der så synes jeg liksom at, det høres sikkert litt sånn dumt ut, men jeg føler at kanskje tida står litt stille da, at jeg har mye bedre tid. Jeg synes i hvertfall jeg hadde det når ungene var små, fordi da hadde jeg liksom tid til dem, jeg hadde liksom ikke dette her jaget om at alt annet skal gjøres liksom. Fordi det er så lite oppå der, ikke har vi noe vaskemaskin eller oppvaskmaskin eller noe slik heller. Så da synes jeg kanskje at tida sto litt stille og at jeg hadde bedre tid til dem da. Og det jeg synes nå er egentlig å komme oppå der og ... ja gjøre noe annet. Gjøre noe annet rett og slett» (intervju 8).

At tida står litt stille på fjellet er det kanskje flere som kan kjenne seg igjen i. Respondent 8 føler i alle fall at hun har bedre tid når hun er der. Hun får gjøre noe annet enn det hverdagen bringer, og det fører kanskje til at tiden står litt stille. Dette er noe som man også kan se hos

Respondent 7 da hun sier:

«(...) du har ikke telefonsignal, og du har ikke internett og ikke noe strøm så det er liksom. Det er ikke noe mas eller noe du må, du kan liksom koble helt ut da, fordi det er ikke noe du får gjort uansett på en måte. Være sammen også gjør du det du har lyst når du har lyst» (intervju 7).

Dette svarer til det artikkelen sier om at hytta blir beskrevet som antitesen, eller motsetningen, til det som er kjennes som det urbane, moderne liv (Garvey, 2008, s. 216). Artikkelen viser til at, mens hverdagen hjemme er satt sammen av gjentakelse og rutiner, er det på hytta man kan trekke seg tilbake og etterlate seg stresset fra dagens moderne livsstil (Garvey, 2008, s. 216).

5.1.8.2 Oppsummering

I dette underkapittelet har vi gått gjennom rekreasjon, og fred og ro. De aller fleste respondentene er enige om at i dag er setra et sted for rekreasjon heller enn hardt arbeid. Selv om setra er et sted som for noen bringer litt arbeid med seg, er det likevel der flere av respondentene finner rekreasjon, fred og ro – på hver sin måte. Respondentene vil heller ikke at man skal glemme at de som arbeida på setra før i tida, ofte koste seg med arbeidet og at det kanskje var deres form for rekreasjon og ferie. Fred og ro kommer gjennom intervjuene frem som en faktor for trivsel på setra, og for de fleste er det noe som er viktig. Noen mener at fred og ro kanskje handler om det å komme seg litt bort og gjøre andre ting enn det man gjør hjemme, mens andre tenker at det er koselig med åpen dør og at folk kommer innom. Vesentlig for trivsel vil andre si er det å komme seg litt bort fra rutinene, reise på setra og få litt fri fra hverdagens stress og rutiner. Dette svarer til det Garvey sier om hytta, nemlig at det er der man kan trekke seg tilbake og etterlate seg stresset fra dagens moderne livsstil (Garvey, 2008, s. 216).

5.1.9 Sammenligning mellom gruppe 1 og gruppe 2

Gruppe 1 er de som driver med aktiv bruk på setra, og består av Respondent 1, 3, 5 og 8.

Gruppe 2 er de som bruker setra som fritidsbolig og bruker beitet, og består av Respondent 2, 4, 6, 7, 9 og 10.

Det som er felles for alle respondentene som har deltatt i mine intervjuer, er at alle er aktive bønder – noen i større grad enn andre, og alle bruker også beite tilknyttet setra. Unntaket er Respondent 7, men hun og samboeren har planer om å gjøre det etter hvert. En annen ting jeg ser er felles for respondentene er at alle ser på det som *viktig* at man fortsetter å bruke setra videre. Litt forskjellige grunner kommer frem, men i bunn ligger det at det er viktig for dem å bruke setre videre. Det kan vise til at alle er en viss tilknytning til setra.

Selv om jeg valgte ut respondentene i gruppe 2 på samme grunnlag, nemlig at de brukte seterhusene på setra som fritidsbolig og at de brukte beite, viser det seg at setra ikke har lik betydning for dem likevel. For Respondent 10 kan det virke som at beitet har en større verdi enn det husene har. Det kommer spesielt frem når han sier:

«Jau med gården så tror jeg det er veldig viktig, å holde i hevd. Det tror jeg. Beholde den, men husa det er, ja jeg har vel kanskje et forhold til de og de bør jo høre til, men slik sett så kan man jo ha et rekreasjonssted en annen plass også så det er ikke det (...)» (intervju 10).

Ut ifra sitatet kan det virke som at beitet er det viktigste ved setra for Respondent 10. Selv om han bruker husene som feriested noen ganger, kunne han like så gjerne hatt rekreasjonssted et annet sted. Dette er ikke tilfelle for Respondent 2. For dem er ikke setra i seg selv nødvendig for drifta på gården, da de ikke bruker beite på kvea, men at det er «mer sånn tradisjon og sterk tilknytning, sånn, til å være der» (intervju 2).

For de fire respondentene som driver med aktiv bruk (gruppe 1), er to av dem forskjellig fra de to andre. For Respondent 1 er det kun for seterdrifta at setra er i bruk, og det er mange år siden sist det ble brukt for fritid eller som ferieplass. Han ser på det som tradisjon og noe som er særnorsk, men han forbinder setra mest med dyra, og seterdrifta. Respondent 5 sier også at det er stort sett for drifta at den er i bruk. Det hender at de er der i påsken, men det er mest på grunn av melkeproduksjonen at det er folk der om sommeren. De to andre i gruppe 1, Respondent 3 og 8, viser til at de også bruker det som ferieplass i andre ferier enn sommerferien, som for eksempel påsken, og ved andre anledninger. Det kan virke som at Respondent 1 er mest knytta til setra i form av nytten og seterdriften, og han sier at det hadde ikke blitt det samme om ikke kua hadde vært med. For resten av respondentene – er de også knyttet til setra i forhold til nytten og seterdrifta – men det ligger også en følelse av at det er en friplass og ferieplass hos dem. Noe man ikke finner hos Respondent 1.

Det man kan se er at de fire respondentene i gruppe 1 (aktiv bruk) setter den gamle driftstradisjonen høyt. Dette er noe de driver med, selv om det for flere av dem kanskje ikke er like lønnsomt. Det er en driftsform som er både arbeidskrevende og kostbar, og uten hjelp fra budeie eller kårfolk kan det være vanskelig å få det til. Gjennom å fortsette med den gamle driftstradisjon, på en mer modernisert måte, er de med på å bringe videre en tradisjon som holder på å forsvinne. For dem kan man si at setra handler om å holde på en driftstradisjon, fordi det gir dem en følelse av identitet. Man kan dermed si at de er mer knyttet til den gamle tradisjonelle driftsmåten, enn det de seks andre respondentene er. De seks respondentene i gruppe 2 bruker fortsatt setra, men ikke på den tradisjonelle gamle måten. For dem er det nytten av beite og at husene kan brukes som fritidsbolig som setra handler om.

Hvis man skal se grovt på det, er den store forskjellen mellom gruppene at den ene gruppen melker kyrne sine på setra. De fleste, på tvers av gruppene, forbinder setra med en ferieplass eller fristed. Som det kommer frem i underkapittel 5.1.5, har det at man har vært vant til å være der som barn – altså en kontinuitet – mye å si for om man er tilknyttet stedet. Dette viser seg på tvers av hva slags utvalgs-gruppe man hører til.

6 Konklusjon

Avhandlingen ble innledet med et forskningsspørsmål som lyder: *Hvorfor blir setrene brukt i dag, og hva slags tilhørighet har man til dem i dagens samfunn?* Gjennom 10 intervjuer har jeg jobbet for å komme frem til en konklusjon på det spørsmålet. For å besvare det spørsmålet derimot, var det nødvendig med noen underspørsmål. Underspørsmålene er til å for å underbygge det originale spørsmålet. Underspørsmålene lyder:

- *I hvor stor grad er moderne gårdsbruk avhengig av setra? Blir setra brukt på grunn av behov eller tradisjon.*
- *Har setereiere/gårdbrukere fortsatt en tilhørighet/relasjon til setra?*
- *I hvor stor grad har setra blitt et sted for rekreasjon i stedet for hardt arbeid?*

Med ordet tilhørighet i problemstillingen, menes de følelsene som respondentene har knyttet til setra, og i hvor stor grad det er en del av deres identitet.

Når jeg nå skal komme med konklusjonene kommer jeg til å gjøre det ved at jeg tar for meg ett og ett underspørsmål, for så å ta hovedspørsmålet til slutt.

6.1 I hvor stor grad er moderne gårdsbruk avhengig av setra? Blir setra brukt på grunn av behov eller tradisjon?

I kapittel 5.1.1 Beite og drift ble spørsmålene om hvor viktig beitet er for setra, og om respondentene driver med aktiv drift fordi de må, diskutert. For mange av mine respondenter er setra en helt nødvendig del av gårdsdrifta. For at de skal få dyra sine ut på beitet på sommeren, er de avhengige av at setra, og at beite der, er tilgjengelig og kan brukes. Det som går igjen, er at flere ikke har nok beite å benytte seg av hjemme, og at man må utnytte seg av de ressursene man har. Dette svarer til kapitlet om setring i historisk perspektiv, der det ble tatt opp hvorfor setra var viktig for gården. Mangel på beiteressurser hjemme var en av grunnene til hvorfor setra var viktig for gården. At «setra er halve gården» er for noen fortsatt gjeldende, og for mange er setra grunnen til at man får dekket behovet for beite. For de som har sau, blir kveene brukt før sauene blir sluppet ut i fjellet og de blir brukt etter de er sanket. For de som driver med aktiv bruk, blir kveene brukt til kyrne gjennom sommeren. Utmarksbeite blir brukt av både sau og storfe. En annen grunn som kommer frem gjennom analysekapitlet til at beite brukes er at mange vil holde kulturlandskapet ved like. Respondentene som driver med aktiv bruk på setra, gjør ikke det fordi de må. Den eneste

det i noen grad er gjeldene for er Respondent 1. For de andre tre, kommer det frem at de driver med aktiv bruk av andre grunner enn at det er noe de må gjøre for driftens skyld. Som nevnt i analysekapittelet kan man koble dette til at de er tilknyttet tradisjonen, driften og setra som sted. Det handler også om identitet. Hvis vi ser til Péter Niedermüller handler identitet om den prosessen der en person blir en del av, en skaper og en utøver av sin egen livsverden (Kvideland, 1992, s. 110). Å drive med aktiv bruk er noe respondentene har blitt en del av gjennom oppveksten, holder fast ved og noe de fortsetter å utvikle til noe som er deres eget. Setra, og driftsmåten, er en del av deres livsverden. Identitet gjenspeiler det forholdet som finnes mellom individet og den omkringliggende verden som er skapt av dem (Kvideland, 1992, s. 111). Ulla Brück har en annen beskrivelse av identitet, og viser til at den totale personlighetsopplevelsen – identiteten – påvirkes av en rekke tilhørigheter til ulike grupper og kategorier (Brück, 1984, s. 65). Det kan tyde på at respondentene i gruppe 1 har en tilknytning til både setra og den gamle driftstradisjonen. Gjennom å være tilknyttet den gamle driftstradisjonen, kan det også tyde på at de har en tilknytning til det som har vært før og de som har vært på setra før dem, i form av forfedre. Ser man på disse som ulike kategorier, kan man si at det påvirker den totale personlighetsfølelsen.

Hvis vi skiller *setra* – da tolket som husene – og *beitet på setra*, og ser på de som to forskjellige komponenter, kan man si at det er noen forskjeller. Moderne gårdsbruk er ikke avhengige av *setra* i forhold til drift, men det som det kommer frem er at det de er avhengige av, er *beitet på setra* og ikke nødvendigvis *setra* i seg selv. *Setra*, derimot, kan man si da blir brukt på grunn av tradisjon, tilhørighet, et ønske om å være der, og et ønske om å drive med setring – aktiv bruk. For noen er det klart at de to komponentene spiller sammen. På den måten kan man si moderne gårdsbruk er avhengige av *setra*, på en eller flere måter. Enten i form av at de er avhengige av *beitet* og *beiteretten* som hører til *setra*. I form av at det er et sted de finner samhold, ro og rekreasjon. Eller en kombinasjon av begge de to.

6.2 Har setereiere/gårdsbrukere fortsatt en tilhørighet til setra?

Gjennom analysekapittelet kommer det frem at respondentene mine har en tilhørighet til *setra*. Noen har imidlertid tilhørighet i større eller mindre grad enn andre. Når jeg har diskutert tilhørighet i denne oppgaven har jeg trukket frem begrepet kontinuitet. Følelsen av kontinuitet er noe som ligger sentralt i identitetsfølelsen, og handler om følelsen av at «jeg er jeg» og at man opplever seg som den samme som man var i går, eller i barndommen (Brück, 1984, s. 67). Som nevnt, er dette også noe som kan knyttes til et sted, nemlig at opplevelsen av kontinuitet kan bli større hvis man er

vant til å være et sted over lengre tid (Brück, 1984, s. 75-76). Det man så i kapitlet 5.1.5 Kontinuitet, er at det finnes en sammenheng mellom det å være vant til å være et sted som barn – i dette tilfellet setra – og det å ha et ønske om og like å være der som voksen. Samtidig så vi også at noen av respondentene bryter med den teorien. Både i form av at kontinuitet gjennom barndommen ikke fører til en sterk tilhørighet, og i form av at man oppnår sterk tilhørighet uten at man har hatt kontinuitet som barn. For at tilhørigheten, som kontinuiteten gir, skal vedvare, kommer det frem at man er nødt til å benytte seg av det fysiske miljøet. Grunner til at det fysiske miljøet ikke blir brukt like mye som det kan brukes, er at det finnes et ønske om en høyere standard enn det som finnes på mange setrer. Da særlig innlagt strøm og vann som sentrale faktorer. Den enkle stilen, som det blir kalt, er ikke nødvendigvis noe alle finner sjarmerende, men det handler også om å gjøre det til et mer lettvinnt sted å være. Det kommer frem i analysekapittel 5.1.3.1 Standardheving. For de aller fleste av mine respondenter er setra en stor del av deres omkringliggende verden. Ser man til Niedermüller vil dette si at det er en del av deres identitet. Han sier at identitet gjenspeiler det forholdet som finnes mellom individet og den omkringliggende verden som er skapt av dem (Kvideland, 1992, s. 111).

Som vi så ovenfor er ikke aktiv bruk nødvendigvis noe som respondentene mine må gjøre, likevel er det noe de velger å gjøre. Selv om det – som det kommer frem gjennom analysekapitlet – kan være både arbeidskrevende og ikke nødvendigvis økonomisk vinning på å gjøre det, er det det ønsket om å få gjøre det likevel som ligger til grunn. Det vitner om noen som har en sterk tilhørighet til stedet, men viktigere, en sterk tilhørighet til tradisjonen og driftsmåten de velger å benytte seg av.

6.3 I hvor stor grad har setra blitt et sted for rekreasjon i stedet for hardt arbeid?

Mange av mine respondenter ser på setra som et fristed. Det er et sted der man kan få et miljøskifte – et avbrekk fra hverdagens rutiner, få ro, samle krefter og være sammen. Før ble det også kanskje sett på som et miljøskifte for de som var budeier og fikk jobbe på setra, men det blir likevel litt ulikt. For de som setrer i dag er arbeidsmetodene på setra blitt modernisert, og det er ikke på langt nær så fysisk arbeidskrevende som det var før. Noen ser til og med på det å drive med setring som ferien deres. For de som ikke driver med aktiv bruk, blir husene primært sett på, og brukt, som fritidsboliger. Flere har restaurert setra, slik at det skal bli den fritidsboligen de ønsker, mens andre, av ulike grunner, ikke har kommet seg dit. For noen kan rekreasjonen kanskje bli spist opp av at det

er mye arbeid og restaurering som må eller burde gjøres. Det blir sett på som et sted der man skal kunne finne rekreasjon, selv om alle kanskje ikke har funnet den.

6.4 Hvorfor blir setrene brukt i dag, og hva slags tilhørighet har man til de i dagens samfunn?

Så til hovedspørsmålet. Hvorfor blir setrene brukt i dag? Setrene blir brukt både på grunn av at beite er viktig, og på grunn av tradisjoner. Som vi har kommet frem til tidligere i denne avhandlingen, er mange av mine respondenter avhengige av beitet de har tilgang til på setra. Både kveene og utmarksbeite. For at dyra skal bli slippet på beitet på sommeren, er man avhengige av å ha beiteressurser man kan bruke. At kulturlandskapet også bevares ved bruk av beitedyr er nok et pluss for respondentene, da mange er opptatt av at de ikke vil at det skal gro igjen rundt dem. Husene på setra derimot, blir brukt fordi det er tradisjon. Det er et sted mange av respondentene har vokst opp med, altså et sted de har vært mye som barn. De har fått en tilhørighet til stedet, og det er et sted de gjerne vil bruke og som de vil at neste generasjoner skal bruke. Likevel, er det ikke alle som får brukt den like mye som de kanskje ønsker, da ønsket og kravet om bedre standard er blitt høyere. Det at noen kanskje ikke vil bruke setrene, fordi standarden er litt lav, er noe som ble koblet opp til Frykman og Brembeck. De viser til at tradisjon kan kobles til en stadig eller konsekvent glidning mot noe gammelt (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 105). For de som ikke bruker setra så mye på grunn av en lav standard på seterhusene, kan det tyde på at de ikke har en like stor glidning mot det gamle som det andre har. Noen synes «den enkle stilen» er sjarmerende, mens andre har et ønske om høyere standard og mer bekvemmelighet. Dette ble koblet til at i det moderne ligger det en ide om frigjøring fra det som har vært før (Skarin Frykman & Brembeck, 1992, s. 185). Dette ble også videre koblet til Niedermüller. Han viser til at identitet gjenspeiler det forholdet mellom individet og den omkringliggende verden som er skapt av dem (Kvideland, 1992, s. 111). Hvis noe ikke passer sammen med deg og din omkringliggende verden, i dette tilfellet «den enkle stilen» er det kanskje ikke unaturlig at man vil endre det, eller i verste fall, la være å bruke det. Vedlikehold og restaurering av gamle hus, kan være både arbeidskrevende og kostbart, noe som har ført til at ikke alle har hatt muligheten til å gjennomføre forbedringer som er ønsket. Dette kan for noen bli en bekymring.

De fleste av mine informanter ser på setra som et fristed, og mange av de bruker det som en fritidsbolig. Setra er et sted der mange av mine respondenter finner ro, rekreasjon og et nødvendig miljøskifte. Også to av de som driver med aktiv bruk på setra, bruker det som fritidsbolig ellers i

året. De to andre bruker det primært for seterdriften. Selv om de som driver med aktiv bruk på setra, har et arbeid som skal utføres der, er det likevel et sted hvor de kan slappe av.

De som driver med aktiv bruk, gjør ikke nødvendigvis det fordi de må. Tre av fire respondenter gjør i alle fall ikke det, den siste av dem er mer klar på at han driver med aktiv bruk fordi dyra må på beite og han ikke har nok hjemme – noe som da tilsier at han gjør det fordi han må. At de andre driver med aktiv bruk er ikke direkte nødvendig for drift, men det er noe de gjerne vil drive med. De gjør det fordi det er noe de ønsker å drive med, og noe de er stolte av å drive med, og også kanskje fordi det er noe de er redd for å miste. Mine respondenter som driver med aktiv bruk, er en del av de få som fortsatt driver med dette i Norge. Dette kan man koble opp mot revitalisering. Som det kom frem gjennom analysekapittelet, er ikke dette noe respondentene gjør bevisst, men ubevisst. Brynjulf Alver sin definisjon av revitalisering handler om at man gir nytt liv til noe som allerede er forsvunnet eller holder på å forsvinne (Kvideland, 1992, s. 65). Gjennom å drive med aktiv bruk på setra, selv om de egentlig ikke er nødt til det, driver respondentene med revitalisering. Alver sier jo også at man jobber med å beholde tradisjoner som er i ferd med å forsvinne fordi det gir en følelse av identitet (Kvideland, 1992, s. 69). Å drive med aktiv bruk kan man si er en del av den totale identitetsfølelsen til respondentene. Aktiv bruk er noe de er blitt en del av gjennom oppveksten og som de nå holder fast ved. Identitet handler om den prosessen der en person blir en del av, en skaper og en utøver av sin egen livsverden (Kvideland, 1992, s. 110).

Det kan tyde på at det ikke er en noen forskjell på tilhørigheten ut ifra hva slags gruppe respondentene er i – altså hvordan de bruker setra. Fordi, som man kan se, er det forskjeller innad i gruppene. Som nevnt flere ganger, handler det om kontinuitet for å få en tilhørighet. Man er også nødt til å benytte seg av det fysiske miljøet, for at det skal få en plass i den totale personlighetsopplevelsen. Det handler også om tradisjoner og identitet.

Referanser/litteraturliste

Bibliografi

- Almås, R. (2020, 24. november). Ekstensivt jordbruk. Hentet 15. april 2021 fra https://snl.no/ekstensivt_jordbruk
- Almås, R. & Gjerdåker, B. (2004). *Norwegian agricultural history*. Trondheim: Tapir Academic Press.
- Bergli, I. (1993). Sommarminne frå Vågåfjellet i 1950-åra. I A. Ødegaard (Red.), *Årbok for Gudbrandsdalen 1993* (s. 127-129). Lillehammer: Dølaringen og Gudbrandsdal Historielag
- Brinkmann, S., Tanggaard, L. & Hansen, W. (2012). *Kvalitative metoder : empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Brück, U. (1984). Identitet, lokalsamhälle och lokal identitet. *RIG - Kulturhistorisk tidsskrift*, 67, 14. Hentet fra <https://journals.lub.lu.se/rig/issue/view/1113>
- Bø, S. & Eilertsen, T. F. (2004). *"Vårt hjerte vet, vårt øye ser" : kulturvern i Norge*. Oslo: Kolofon.
- Eriksen, G. (2020, 27. mars). Statsallmenning. Hentet 23. april 2021 fra <https://snl.no/statsallmenning>
- Garvey, P. (2008). The Norwegian country cabin and functionalism: a tale of two modernities. *Social anthropology*, 16(2), 203-220. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8676.2008.00029.x>
- Geir Thorsnæs, S. E. d. A., Alkunne (Nynorsk kultursentrum). (2022). Sør-Fron. Hentet 10. Mai 2022 fra <https://snl.no/Sør-Fron>
- Gilje, N. & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger : innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi* ([3. prøveutg.]. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Gundersen, M. (1972). Seterlivet på dovrefjell for eit par mannsaldrar sia : Slit og strev, men også trivelege setersomrar. I O. A. Torgersrud (Red.), *Årbok for Gudbrandsdalen 1972* (s. 82-86). Lillehammer: Dølaringen boklag 1972.
- Hovdhaugen, E. & Fron, h. (1973). *Gardar og slekter i Fron : 1 : Sør-Fron* (bd. 1). Otta: s.n.
- Hødnebo, F. (1972). *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder fra vikingtid til reformasjonstid : 17 : Stadsskole-sätessgård* (bd. 17). Oslo: Gyldendal.
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- kart.gulesider. (U.Å.). Sør-Fron. Hentet 24. April 2022 fra <https://kart.gulesider.no/m/XfWPj>

- Kildahl, K. (2017). Kun ein prosent av norske setrar er framleis i bruk. Hentet 1. oktober 2021 fra <https://www.nibio.no/nyheter/kun-ein-prosent-av-norske-setrar-er-framleis-i-bruk>
- Kleiven, I. (1930). *Fronsbyggin : gamal bondekultur i Gudbrandsdalen*. Oslo: Aschehoug.
- Kulturminnefondet. Om oss. Hentet 2. Mai 2022 fra <https://kulturminnefondet.no/om-oss/>
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvarv, S. (2010). *Vitenskapsteori : tradisjoner, posisjoner og diskusjoner*. Oslo: Novus.
- Kvideland, R. (1992). *Tradition and modernisation : plenary papers read at the 4th International Congress of the Société internationale d'ethnologie et de folklore* (bd. no. 25). Turku: Nordic Institute of Folklore.
- Lien, M., Abram, S. & Harriss, H. (2019). *Hytta : fire vegger rundt en drøm*. Oslo: Kagge.
- Lien, M. E. & Abram, S. (2018). Hvem skal arve hytta? *Norsk antropologisk tidsskrift*, 29(1-02), 26-41. <https://doi.org/doi:10.18261/issn.1504-2898-2018-01-02-03>
- Lillemyr, O. F. (2007). *Motivasjon og selvforståelse : Hva ligger bak det vi gjør?* Oslo: Universitetsforl.
- Lovdata.no. (19. Desember 2015). Forskrift om hold av storfe. Hentet 15. April 2022 fra <https://lovdata.no/forskrift/2004-04-22-665/§10>
- Lovdata.no. Lov om jord (jordlova). Hentet 5. mai 2021 fra <https://lovdata.no/lov/1995-05-12-23/§12>
- Lovdata.no. Lov om kulturminner (kulturminneloven). Hentet 2. Mai 2022 fra <https://lovdata.no/lov/1978-06-09-50>
- Myhre, J. E. (2012). *Norsk historie 1814-1905 : Å bygge ein stat og skape ein nasjon* (bd. B. 3). Oslo: Samlaget.
- NAOB.no. affeksjonsverdi. Hentet 30. April 2022 fra <https://naob.no/ordbok/affeksjonsverdi>
- NAOB.no. avhendelig. Hentet 24. Mars 2022 fra <https://naob.no/ordbok/avhendelig>
- NAOB.no. uavhendelige. Hentet 24. Mars 2022 fra <https://naob.no/ordbok/uavhendelig>
- NAOB.no. vårbær. Hentet 16. April 2021 fra <https://naob.no/ordbok/vårbær>
- Norbye, A.-K. B. (2009). En smak av støl, en smak av frihet og natur - Om minner, sanser og følelser i (re)-konstruksjon av sted. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 20(1-02), 57-68.
- Norsk-Seterkultur. (U.Å). UNESCO. Hentet 16. August 2021 fra http://www.seterkultur.no/?page_id=3188

- Pedersen, R. (1974). *Seterbruket på Hedmarken : Fra system til oppløsning* Institutt for folkelivsgransking Universitetsforl., Oslo.
- Raubakken, E. (1973). Minne frå gammalt seterliv i Øksendalen i Ringebu. I O. A. Torgersrud (Red.), *Årbok for Gudbrandsalen 1973* (s. 180-184). Lillehammer: Dølaringen Boklag 1973.
- RegestaNorvegica. 16. april). På Lye på Vågå. I: Digitalarkivet Regesta Norvegica. Hentet fra https://www.dokpro.uio.no/cgi-bin/middelalder/regest_vise_tekst_2020.cgi?b=7129&s=n&str
- Reinton, L. (1955). *Sæterbruket i Noreg : 1 : Sætertypar og driftsformer* (bd. 1). Oslo: Aschehoug.
- Reinton, L. (1961). *Sæterbruket i Noreg : 3* (bd. 3). Oslo: Universitetsforl.
- Reinton, L. (1969). *Til seters : Norsk seterbruk og seterstell*. Oslo: Det Norske samlaget.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory : Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York: Guilford Press.
- Sandvig, A. (1942). *Seterliv og seterstell: Maihaugens setergrend : Et bidrag til de gudbrandsdalske setrers historie*. Oslo: Tanum.
- Schmidt, T. (2019, 14. mars). Toponymi. Hentet 15. april 2021 fra <https://snl.no/toponymi>
- Seterbruk i Oppland*. (2000). [Riksantikvaren].
- Skarin Frykman, B. & Brembeck, H. (1992). *Brottningar med begrepp : En antologi* (bd. 11). Göteborg.
- Stangeland, G. (1996). *Langs sti og veg i Gudbrandsdalen* Boksenteret.
- Steen, S. (1957). *Det frie Norge : 4 : Det gamle samfunn* (bd. 4). Oslo: Cappelen.
- Stensgaard, K. (2017). Hvordan står det til på setra? Registrering av setermiljøer i perioden 2009–2015. I: NIBIO.
- Sørgaard, K. O. (2005). Kunsten å revitalisere gjenstanden som fascinasjonsobjekt. *Nordisk Museologi*, 1, 29-38. <https://doi.org/https://doi.org/10.5617/nm.3323>
- Thorsnæs, G. (2020, 27. januar). Gudbrandsdalen. Hentet 20. april 2021 fra <https://snl.no/Gudbrandsdalen>
- UiO, U. i. O. Nettskjema. Hentet 25. August 2021 fra <https://www.uio.no/tjenester/it/adm-app/nettskjema/>
- UNESCO. (U.Å.). Om UNESCO. Hentet 14. April 2022 fra <https://unesco.no/om-oss/om-unesco/>
- Visted, K. & Stigum, H. (1971). *Vår gamle bondekultur : 1* (3.utg. utg., bd. 1). Oslo: Cappelen.
- Volberg, H. (2020). SMIL-midler 2020. Hentet 12. April 2022 fra <https://www.sorfron.kommune.no/aktuelt/smil-midler-2020.17076.aspx>

Oversikt over figurer

Figur 1: Utbreiing av seterbruk i 19. hundreåret. Hentet fra (Reinton, 1955).....	15
Figur 2: Sel med tilknyttet fjøs. Hentet fra (Kleiven, 1930).....	16
Figur 3: Låve med to rom og låveskut. Hentet fra (Reinton, 1969)	16
Figur 4: Utbredelse av stølsnavn og seternavn. Hentet fra (Stensgaard, 2017)	21
Figur 5: Sør-Fron kommune. Hentet fra (kart.gulesider, U.Å.)	30

Vedlegg

Vedlegg 1: Liste over setrer i Sør-Fron kommune

Liste over setrer i Sør-Fron kommune

Børkdalen

Barlund

Suleng

Kvernhaugen

Søreng

Uppigard nördre skurdal

Sy gard skurdal

Nordgard Skurdal

Nigard nedre skurdal

Nigard øvre akurdal

Reinshus

Håkkåseter

Stokke

Brandrud

Bjørklund

Nigard Rolstad

Nordgard Grytting

Kjorstad

Gjelsetra

Sy gard Tåkåstad

Nordgard Rolstad (Fautgarden)

Sy gard Grytting

Vals-seter (Vallen)

Baukhol

Rudi

Kjorstad

Kjorstad

Kjorstad

Grøntuen (?)

Solbrå

Gålå

Brua

Haugland

Rønn

Skurdalshagen

Baukhol, vestre

Nordgard Tåkåstad

Uppigard Rolstad

Heggerud

Gålåstranda

Myrom

Baukholstulen

Lia (Rolstadlia)

Njoe

Brenna (Brenden)

Stranda (revlingsvolden)

Sulengshaugen

Sørjordet

Vadalen

Nordli

Svartlykkja

Maurhaugen

Brennhaugen

Torgerhaugen

Breivegen, nedre

Gamlesetra/baukholstulen

Fevolden

Gryttingslia

Skreddarlia

Vold (Morken)

Øvre Fosse

Storhaugen

Sy gard Forr

Forr

Heggesetra

Heggelia

Vetl-Hegge

Stamne

Rindal (Fradelt?)

Kolobekken

Nedre Hovde

Tofsætra

Sy gard Hegge

Nigard Tofte

Uppigard Tofte

Utistugun Tofte

Sveiphuslykkja

Målarbakken

Heimstad

Tøfte

Fossehagen, søre

Sveipe

Buesetra

Nordgard søre Hegge

Øvre Bue

Nysetra

Ommondgard

Søre Bakke

Bakketræet

Lostad

Digeråsen

Nordgard nordre Hegge

Nerli

Erlandsrud

Holoen

Helgåsbakken

Bakken

Bårdseter

Dalen

Holseter

Nørstegard

Nigard Korstad

Korstadhagen, øvre

Korstadhagen, søre

Ånne

Holen

Standarstulen

Nordgard Korstad

Kringsjø

Strand

Hovliseter

Haverstad

Hovdli

Kristensætra

Hundorp

Haverstad

Fauske

Nordistugun Rudi

Systugun Rudi

Fossehagen, nørdr

Muriteigen

Bjønntulen

Hundorpvollen sør

Hundorpvollen nørdr

Prestmoen, nedre

Prestlykkja nørdr

Vangen

Haverstadlykkja

Gardtjønnlia

Hove

Svelle

Ånekre

Ulberg

Ravdalslia

Isum

Bålsetra

Rusta

Kantlia

Prestegarden

Furuseter

Nygaard

Grov (Bakken)

Nigard Listad

Uppigard Listad

Nordgard Melgard

Jensås

Sygaard Berge

Sygaard Bjørke

Norgard Bjørke (Ligg under Berge)

Vetl-Grov

Sygaard Listad

Moen (Odenmoen)

Nigard Alme

Innistugun Alme (Alme nørdr)

Nordgard Segelstad

Sygaard Segelstad

Sygaard Melgard

Bergheim

Blomstulen

Kvigstad

Tverset

Nordgard Alme

Stebergsetra

Steberg

Rudland

Frydalen

Beitdokka

Eldåsetra

Sygdal Dalsegg

Nordgard Dalsegg

Kvarvet (?)

Rostad

Dalmo

Vedlegg 2: Utvalg

Utvalg master Marit Rolstad

Gruppe (1-2)	Alder	Kjønn	Når (intervju)	Respondent-nummer	Hvordan
1	50-årene	Mann	Tirsdag 7. September	1	Ansikt til ansikt
2	50-årene	Kvinne	Tirsdag 7. September	2	Ansikt til ansikt
1	30-årene	Mann	Onsdag 8. September	3	Facetime
2	50-årene	Mann	Torsdag 7. Oktober	4	Zoom
1	40-årene	Mann	Torsdag 7. Oktober	5	Telefon
2	30-årene	Mann	Fredag 8. Oktober	6	Telefon
2	30-årene	Kvinne	Tirsdag 9. November	7	Telefon
1	40-årene	Mann og kvinne	Tirsdag 16. November	8	Zoom
2	50-årene	Kvinne	Fredag 3. Desember	9	Telefon
2	40-årene	Mann	Onsdag 8. Desember	10	Telefon
Gruppe 1	4				
Gruppe 2	6				

Intervjuguide Master i Kulturstudier

Dette er intervjuguiden til mitt forskningsprosjekt og masteroppgave om bruken av seter.

Intervjuobjektene vil være personer med seter i Sør-Fron kommune.

Intervjuguiden har to hovedtemaer der det ene handler om bruken av setra og det andre går inn på relasjonen til setra. Med relasjon menes den personlige betydningen og personlige følelser knyttet til plassen

Intervjuguide

Bruken av setra

1. Kan du begynne med å fortelle meg om setra deres? Hvordan bruker du/dere den?
2. Hva er grunnen til at du/dere bruker setra sånn som dere gjør?
3. På hvilken måte er setra nødvendig for drifta på garden? Eller er det pga. tradisjon at den blir brukt?
4. Hvordan har bruken av setra forandret seg fra forrige generasjon(er)?
5. Hva slags tilstand er setra i nå? (Husene og kulturlandskapet)
6. Hvor viktig tenker du det er å fortsette å bruke setra videre? Både i forhold til det kulturelle og tradisjon, og driftsmessig.
7. Hva mener du er grunnen til at færre og færre bruker setra sånn som dere?
8. Bruker dere setra i andre ferier enn sommerferien, f. eks vinter- og påskeferien?

Relasjon til setra

9. Når jeg sier «seter» - hva tenker du på da? Noen stikkord.
10. Er setra en plass du/dere trives på?
 - a. Hvorfor/hvorfor ikke?
11. Føler dere det er mye «hugsott» (bekymring, uro og engstelse) knyttet til å ha seter? Eller knytter dere det mer til en plass der dere kan slappe av?
12. Føler dere at dere skulle brukt mere tid og ressurser på setra hvis dere hadde hatt mulighet? (Spør om utdypelse)
13. Før i tida ble kanskje setra knytta til hardt arbeid, mens nå er det for noen blitt mer en plass for rekreasjon. Hva tenker du/dere om det?

14. Hvor viktig er det for deg/dere at setra blir benyttet av videre generasjoner?
15. Hadde relasjonen/tilknytningen til plassen blitt forandret hvis dere hadde brukt setra på en annen måte?
16. Hvor viktig er fred og ro for deg/dere når du/dere er på setra, eller i naturen generelt?
17. Hva er din formening om hva opprettholdelsen av setrene har å si for kulturen i samfunnet og lokalsamfunnet generelt?